II

(Retsakter hvis offentliggørelse ikke er obligatorisk)

KOMMISSIONEN

KOMMISSIONENS BESLUTNING

af 13. juli 1994

om en procedure i henhold til EF-traktatens artikel 85

(IV/C/33.833 — karton)

(Kun den engelske, den franske, den italienske, den nederlandske, den spanske og den tyske udgave er autentiske)

(94/601/EF)

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER HAR —

under henvisning til traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab,

under henvisning til Rådets forordning nr. 17 af 6. februar 1962, første forordning om anvendelse af bestemmelserne i traktatens artikel 85 og 86 [1], senest ændret ved akten vedrørende Spanien og Portugals tiltrædelse, særlig artikel 3, stk. 1,

under henvisning til Kommissionens beslutning af 21. december 1992 om at indlede proceduren i sagen på eget initiativ,

efter at have givet de deltagende parter lejlighed til at udtale sig vedrørende de af Kommissionen fremførte klagepunkter, jf. artikel 19, stk. 1, i forordning nr. 17 og Kommissionens forordning nr. 99/63/EØF af 25. juli 1963 om udtalelser i henhold til artikel 19, stk. 1 og 2, i Rådets forordning nr. 17 [2],

efter høring af Det Rådgivende Udvalg for Kartel- og Monopolspørgsmål, og

ud fra følgende betragtninger:

[1] EFT nr. 13 af 21. 2. 1962, s. 204/62.
[2] EFT nr. 127 af 20. 8. 1963, s. 2268/63.

DEL I

FAKTISKE OMSTÆNDIGHEDER

A. SAMMENFATNING AF OVERTRÆDELSEN

(1) Denne beslutning om pålæggelse af bøder for overtrædelse af artikel 85 er truffet på grundlag af Kommissionens kontrolundersøgelser i april 1991. I medfør af artikel 14, stk. 3, i forordning nr. 17 har Kommissionens befuldmægtigede repræsentanter foretaget kontrolundersøgelser hos en række kartonproducenter eller disses datterselskaber eller salgsagenter i EF. Som følge af de nævnte kontrolundersøgelser og efterfølgende begæringer om oplysninger i medfør af artikel 11 i forordning nr. 17, er Kommissionen kommet i besiddelse af skriftlige beviser på, at følgende virksomheder har overtrådt artikel 85:

— Buchmann GmbH

— Cascades SA

— Enso-Gutzeit Oy

— Europa Carton AG

— Finnboard — the Finnish Board Mills Association

— Fiskeby Board AB

— Gruber & Weber GmbH & Co KG

— Kartonfabriek »De Eendracht« NV (der handler under navnet BPB de Eendracht)

— NV Koninklijke KNP BT NV (tidligere Koninklijke Nederlandse Papierfabrieken NV)

— Laakmann Karton GmbH & Co KG

— Mayr-Melnhof Kartongesellschaft mbH

— Mo och Domsjö AB (MoDo)

— Papeteries de Lancey SA

— Rena Kartonfabrik AS

— Sarrió SpA

— SCA Holding Ltd (tidligere Reep Paper & Board (UK) Ltd)

— Stora Kopparbergs Bergslags AB

— Enso Española SA (tidligere Tampella Española SA)

— Moritz J. Weig GmbH & Co KG.

(2) Overtrædelsen består i deltagelse fra omkring midten af 1986 og mindst til april 1991 (i de fleste tilfælde) i en aftale og samordnet praksis, hvorved producenter, der leverer karton i Fællesskabet, samordnet og under indbyrdes medvirken og i strid med artikel 85:

— samledes regelmæssigt ved en række hemmelige og institutionaliserede møder for at diskutere og nå til enighed om en fælles branchepolitik med henblik på at begrænse konkurrencen

— nåede til enighed om regelmæssige prisforhøjelser for hver produktkvalitet i den enkelte nationale valuta

— planlagde og iværksatte samtidige og ensartede prisstigninger i hele EF

— nåede til forståelse om at fastholde markedsandelene for de større producenter på konstante niveauer (dog med mulighed for ændring fra tid til anden)

— traf samordnede forholdsregler til styring af leverancer af produktet i EF for derved at sikre gennemførelsen af de nævnte samordnede prisstigninger

— udvekslede forretningsmæssige oplysninger (om leverancer, priser, midlertidige produktionsstandsninger, ordrebeholdninger, maskinudnyttelsesgrader, osv.) til støtte for ovennævnte begrænsninger.

B. KARTONINDUSTRIEN

1. Produktet

(3) Karton (»cartonboard«, »paperboard«) er et stift materiale, der fremstilles af træfibre og hovedsagelig anvendes til fremstilling af foldeæsker til emballering af fødevarer og nonfoodprodukter. Materialet anvendes desuden til fremstilling af karton til grafiske formål.

Karton kan fremstilles på flere måder, som alle er baseret på, at et fiberstof opløses i vand i forholdet 1:100, hvorefter fibrene formes til ark ved, at vandet fjernes, og den afsatte fibermasse tørres.

Der er udviklet en lang række produktkvaliteter for at opfylde slutbrugernes forskellige krav. Materialkvaliteten afhænger i høj grad af de fibre, der anvendes, og den behandling de gennemgår under produktionsprocessen. Karton fremstilles og sælges som regel i form af ark eller plader, der er bygget op ved kombination af forskellige materialelag, bestående af forskellige typer af fibermasse. Materialet coates eller lamineres som regel på den hvide side for at forbedre dets udseende eller gøre det egnet til særlige formål. Man skelner mellem to hovedkategorier af karton: produkter fremstillet af ubrugte fibre og produkter fremstillet af brugte fibre.

(4) De vigtigste kartonkvaliteter, der fremstilles i Europa, er:

— *falseæskekarton* (»folding boxboard« — FBB), der består af et hvidt dæklag af bleget cellulose, et midterlag af mekanisk eller halvkemisk træmasse, og ofte et tyndt bundlag af bleget cellulose. FBB anvendes som regel til emballering af fødevarer, kosmetik, cigaretter, lægemidler m.m.

— *bleget æskekarton* (»white-lined chipboard« — WCL), der i det kontinentale Vesteuropa også betegnes som Duplex eller Triplex, er fremstillet på grundlag af brugte fibre. Der anvendes bleget cellulose til dæklaget og papiraffald til de øvrige lag. Produktet anvendes normalt til emballering af nonfoodprodukter

— *massivt bleget sulfatkarton* (»solid bleached sulphate« — SBS), er flerlagsprodukt, der fremstilles af bleget cellulose og er hvidt helt igennem. Produktet anvendes hovedsagelig som fineste emballagekvalitet til fødevarer, kosmetik, lægemidler og cigaretter.

Visse beslægtede produkter (for eksempel grå pap (»greyboard«), der fabrikeres udelukkende på basis af papiraffald) kan også fremstilles på kartonmaskiner, men de falder uden for den definition af karton, som producenterne selv anvender, og er ikke genstand for den foreliggende sag.

De standardiserede produktbetegnelser og forkortelser, der bruges i Tyskland, anvendes almindeligvis i hele den vesteuropæiske kartonindustri.

— coatede og ucoatede FBB-kvaliteter betegnes som henholdsvis »GC« og »UC«

— coatede og ucoatede »duplekskvaliteter« af WCL betegnes som »GD« og »UD«, medens »triplekskvaliteterne« benævnes »GT« og »UT«

— coatede og ucoatede SBS-kvaliteter betegnes som henholdsvis »GZ« og »UZ«.

Inden for disse kategorier er der flere undergrupper: for eksempel adskiller GC1 sig fra GC2 ved at have forskelligt bagsidemateriale, GD1 fra GD2 ved forskellen i specifikt volumen, osv. For nemheds skyld betegnes alle produkter fremstillet af ubrugte fibre ofte som »GC-kvaliteter« og alle genbrugsprodukter som »GD-kvaliteter«. Denne terminologi er anvendt i denne beslutning.

2. **Markedets størrelse og værdi**

(5) Bl.a. som følge af overlappende produktdefinitioner vurderes markedets størrelse forskelligt.

I forbindelse med denne procedure har Kommissionen benyttet den klassificering, der anvendes af de producenter, som denne procedure vedrører, i deres eget informationssystem (se betragtning 61).

Den samlede vesteuropæiske kartonproduktion var i 1990 (det sidste hele år, i hvilket overtrædelse vides at have fundet sted) knap 4,2 mio. tons. Heraf eksporteredes ca. en sjettedel til tredjelande.

Der produceredes ca. 2 400 000 tons i Fællesskabet, heraf 70 % GD-kvaliteter. Produktionen i de nordiske lande omfattede 1 300 000 tons (næsten udelukkende GC og SBS), mens Østrig fremstillede ca. 340 000 tons GD-kvaliteter.

Vesteuropas (EF- og EFTA-landenes) forbrug af karton (samtlige kvaliteter) var i 1990 ca. 3,5 mio. tons. Heraf udgjorde GC-kvaliteter 1,3 mio. tons (37 %), GD-kvaliteter 1,9 mio. tons (54 %) og SBS 0,3 mio. tons (9 %).

EF's forbrug af karton var i 1990 ca. 3 090 000 tons. Heraf var 1 150 000 tons GC- og 1 700 000 tons GD-kvaliteter. Frankrig, Tyskland, Italien og Det Forenede Kongerige tegner sig for over 80 % af forbruget i Fællesskabet.

Importen fra EFTA-landene, først og fremmest Sverige og Finland, dækkede 30 % af fællesskabsmarkedet.

Tabel 1 viser produktion, salg og forbrug for 1990.

I 1990 var værdien af EF-markedet for karton ca. 2 500 mio ECU.

(6) De sidste 30 år har det vesteuropæiske kartonmarked været præget af stærk vækst. Den årlige vækstrate i Europa for karton har normalt været højere end for industriproduktionen generelt: I 1980'erne var den gennemsnitlige årlige vækst i den vesteuropæiske kartonsektor således 3 % mod kun 1,5 % i industrisektoren som helhed.

I de fire år fra 1987 til 1990 steg kartonproduktionen 18,6 %, men der var dog en tilbagegang i 1991, hvor efterspørgslen faldt med 2,2 %.

I sidste halvdel af 1980'erne voksede efterspørgslen på GC-kvaliteter (ubrugte fibre) næsten tre gange så meget som på GD-kvaliteterne (brugte fibre).

Denne tendens vendte i 1990, hvor salget af GD-kvaliteter i EF steg ca. 11 % i forhold til 1989, medens salget af GC-kvaliteter faldt med 1 %.

Der var flere årsager til den markante fremgang for GD i 1990: større miljøbevidsthed hos forbrugerne, en forøgelse af prisforskellen mellem GC- og GD-kvaliteter i slutningen af 1989, hvor priserne på GC-kvaliteter, men ikke på GD-kvaliteter, blev forhøjet, forbedring af visse GD-kvaliteters udseende for at få produktet til at ligne GC-kvaliteterne.

3. **Producenterne**

(7) Efterspørgslen på EF-markedet for karton dækkes i betydeligt omfang af europæiske GC-producenter, der er etableret uden for Fællesskabet, især i Sverige og Finland.

GC-sektoren er domineret af en række store nordiske skovproduktkoncerner, der efter nylige reorganiseringer og virksomhedsovertagelser nu faktisk har en væsentlig del af deres produktionskapapicet for karton inden for Fællesskabet. Den største europæiske GC-producent er den svenske Stora-koncern med en årsproduktion på ca. 450 000 tons. To tredjedele af Storas GC-produktion kommer fra koncernens fabrikker i Kopparfors i Sverige og resten fra det tidligere Feldmühle, som Stora erhvervede i 1990 (Feldmühle producerede også GD-kvaliteter). En anden vigtig svensk producent, MoDo-koncernen, fremstiller 200 000

tons GC-produkter, som næsten udelukkende kommer fra koncernens fabrik i Det Forenede Kongerige, der ligger i Workington i Cumbria. MoDo's svenske produktion omfatter næsten udelukkende SBS-produkter. De fire finske GC-producenter (i 1991) — Metrsä-Serla, Kyro, Tampella og United Paper Mills — tegner sig tilsammen for næsten 500 000 tons (udelukkende fremstillet i Finland), og deres markedsføring af produktet i EF-område og på de øvrige eksportmarkeder foregår udelukkende gennem den fællesejede salgorganisation Finnboard [1].

(8) I GD-sektoren tegner to store producenter, Mayr-Melnhof (M-M) og Sarrió sig nu for halvdelen af den vesteuropæiske produktionskapacitet. M-M har sit hovedkontor i Wien, men ejer eller kontrollerer desuden kartonfabrikker i Tyskland, Schweiz (66 % ejede), Nederlandene og (siden 1991) Det Forenede Kongerige. Allerede i 1990 ejede M-M koncernen over 600 000 tons produktionskapacitet til GD- og 90 000 til GC-kvaliteter. I 1991 indsattes en ny GD-maskine (160 000 tons/år) i driften i Tyskland (angiveligt som erstatning for en eksisterende maskine). M-M overtog en anden tysk producent i slutningen af 1992, således at koncernens samlede kapacitet nu er over 850 000 tons. Sarrió (der er en del af den italienske Saffa-koncern) er den næststørste europæiske producent af genbrugskvaliteter med produktionsanlæg i Italien med en samlet kapacitet på 400 000 tons til GD (foruden 26 000 tons kapacitet til GC). Koncernen har desuden to fabrikker i Spanien (Sarrió, Prat). Andre vigtige GD-producenter i EF er bl.a. Stora (tidligere Feldmühle), Cascades, Weig og Buchmann. Europa Carton er ikke blot kartonproducent, men også den største kartonnagefabrikant i Tyskland. Fiskeby i Sverige er den eneste nordiske producent af genbrugskvaliteter.

(9) Enkelte koncerner, bl.a. især Stora, M-M og Cascades, har en betydelig produktion af både GC- og GD-kvaliteter.

De to vigtigste producenter af SBS (GZ, UZ) er MoDo (via Iggesunds Bruk i Sverige) med en produktion på ca. 225 000 tons i 1990 og den finske Enso-Gutzeit med 125 000 tons.

Ifølge en undersøglese (baseret på produktionskapacitet) [2] ejede Stora koncernen ca. 14 % af den samlede vesteuropæiske kapacitet i 1990, fulgt af M-M (13 %), the Finnboard mills (11 %), MoDo/Iggesund (10 %), Sarrió/Saffa (8 %), Cascades (7 %), Enso-Gutzeit (3 %) og Weig (2 %). Således tegnede ti producenter sig for 70 % af produktionskapaciteten i kartonsektoren (samtlige kvaliteter).

En anden undersøgelse (der bygger på den samlede produktion) [3] placerer Mayr-Melnhof som nummer ét i 1991 med 19,3 % efter yderligere overtagelser og kapacitetsforøgelser, fulgt af Stora (14,2 %), Finnboard (12,4 %) og Sarrió/Saffa (10 %).

4. Kunderne

(10) De vigtigste aftagere af karton i Fællesskabet er kartonnagevirksomhederne (»konverteringsvirksomhederne«), som tegner sig for ca. 60 % af forbruget. Nogle få kartonproducenter har integreret en konverteringsfunktion i deres virksomhed.

Konverteringsvirksomhederne indkøber kartonark til fremstilling af foldeæsker (kartoner) efter specifikation fra deres kunder, der hovedsagelig omfatter fødevare- og nonfoodproducenter.

De endelige aftagere af falseæskekartoner i Vesteuropa fordeler sig omtrent i forholdet 54:46 mellem fødevaresektoren og nonfoodsektoren. Der er ca. 1 500 konverteringsvirksomheder i de større EF-lande. Det ti største fremstiller ca. en fjerdedel af den samlede produktion, hvilket er et udtryk for den opdeling, der i nogen grad karakteriserer markedet på kundesiden, selvom det bør nævnes, at der i de senere år har været en tendens til større koncentration.

Andre vigtige aftagere af karton er trykkeribranchen, der anvender produktet til grafiske formål.

5. Kartonindustriens reorganisering

(11) I det sidste tiår har kartonindustrien gennemgået en omfattende strukturforandring. I 1980 kom langt størstedelen af den europæiske kartonproduktion fra uafhængige »enkeltprodukt«-selskaber, der udelukkende arbejdede for kartonindustrien. I 1990 derimod tilhørte kun halvdelen af den disponible kapacitet specialvirksomheder for kartonfremstilling, medens resten ejedes af konglomerater inden for papirindustrien med brancheoverskridende interesser.

— I 1990 erhvervede Stora, Sveriges største skovproduktkoncern og ejer af Kopparfors, en af de største kartonproducenter, den tyske papirkoncern Feldmühle-Nobel. Feldmühle havde alle

[1] Finnboard, der efter finsk ret er en juridisk person i sin egenskab af indregistreret »yhdistys« (branchesammenslutning), havde i 1991 seks selskaber som medlemmer (hvoraf to ikke var kartonproducenter), alle med en repræsentant i bestyrelsen. Salgorganisationen ledes af en administrerende direktør, som de forskellige markedsføringsafdelinger referer til. Organisationen havde 135 ansatte i Finland og var repræsenteret i 43 lande, hvoraf Finnboard havde eget salgskontor i de 17.

[2] Finnboard-undersøgelsen, 16. maj 1990.

[3] EIU Paper and Packaging Analyst, November 1991.

rede erhvervet 50 % af aktierne i den førende franske kartonproducent Papeteries Béghin-Corbehem i 1988 og overtog de sidste 50 % i 1989. Den totale, samlede onsætning i den nye Stora/Feldmühle-koncern er ca. 6 500 mio. ECU. De tidligere virksomheder »Kopparfors« og »Feldmühle« er nu blevet lagt sammen til Storas Billerud-division.

— Mayr-Melnhof (»M-M«), der oprindelig var en mellemstor producent med hjemsted i Østrig, er nu den største vesteuropæiske GD-producent efter at have overtaget, først FS-Karton i Tyskland i 1984 og senere KNP-Vouwkarton i Nederlandene samt en kontrollerende aktiepost i Deisswil, Schweiz. I oktober 1991 erhvervede M-M Colthrop Board Mill, der er den eneste britiske virksomhed, der fremstiller GD-kvaliteter, og tidligere tilhørte Reedpack-koncernen. M-M overtog desuden den tyske producent Laakmann i slutningen af 1992.

— AB Iggesunds Bruk, en af de største europæiske SBS-producenter, erhvervede pr. 1. januar 1988 Thames Board Mill (»TBM«), en stor GC-producent i Workington, Det Forenede Kongerige, og i slutningen af samme år blev selskabet selv fuldstændig integreret i papirkoncernen MoDo, der indtil da havde ejet knap 50 % af dets aktiekapital. (De tre, tidligere uafhængige koncerner MoDo, Iggesund og Holmen blev lagt sammen til en »ny MoDo«-koncern.)

— Den canadiske Cascades-koncern erhvervede 1985/86 to franske kartonfabrikker (Blendeques og La Rochette) og derefter Duffel, den eneste belgiske producent (som nu er lukket) samt i 1989 Djupafors (Sverige).

— Reedpack Ltd, der blev oprettet i 1988 som resultat af en ledelsesovertagelse af produktionsinteresserne i Reed International PLC (der omfattede Reed Paper & Board (UK) Ltd (»Reed P & B«), der ejede Colthrop Board Mill), blev selv overtaget i juli 1990 af SCA, en stor svensk skovproduktkoncern. SCA beholdt størstedelen af de tidligere Reedpack-virksomheder, bl.a. Reed P & B, men solgte Colthrop Mill til et andet ledelsesovertagelsesprojekt (Field Packaging-koncernen) i maj 1991. Til gengæld solgte Field fabrikken Colthrop til M-M i oktober 1991.

— Saffa, den førende italienske producent, fusionerede sin kartondivision med den spanske producent Sarrió i 1990 (og ændrede divisionens navn til Sarrió) og erhvervede endnu en spansk producent, Prat Carton, i 1991.

— Aussedat-Rey, en af den førende franske papirkoncerner og indehaver af Papeteries de Lancey, blev selv overtaget af International Paper, verdens største papirmasse- og papirvirksomhed, i juni 1989.

— Enso-Gutzeit, den næststørste finske skovproduktkoncern og en vigtig SBS-producent, erhvervede i begyndelsen af 1993 Tampella Oys interesser i savværksprodukter, papir og karton. Tampella Oy, der er en anden finsk industrivirksomhed, fremstiller GC-kvaliteter og er medlem af Finnboard.

— Fiskeby AB, den eneste skandinaviske GD-producent, blev 1. juni 1990 erhvervet af det nordamerikanske selskab Manville Forest Products.

— KNP (Koninklijke Nederlandse Papierfabrieken), en stor nederlandsk papirproducent, erhvervede den tyske emballageproducent Herzberger papierfabrik Osthushenrich GmbH (inklusive Badische Kartonfabrik) pr. 31. december 1986. Efterfølgende solgte KNP sin kartonvirksomhed i Nederlandene, KNP Vouwkarton, til M-M med virkning fra 1. Januar 1990. KNP blev selv fusioneret med to andre nederlandske papirselskaber i begyndelsen af 1993 til selskabet NV Koninklijke KNP BT NV.

— Europa Carton AG, der selv ejes af Stone Container Corporation, USA, udvidede sine aktiviteter til at omfatte fremstilling af karton samt foldeæsker. Den 17. februar 1993 aftalte Europa Carton AG og den store franske konverteringsvirksomhed FCP at fusionere deres kartonnageaktiviteter til et fællesejet holdingselskab. Som led i fusioneringen indlemmede Europa Carton AG sin kartonnageaktivitet, herunder sin kartonfabrik, i et nyoprettet selskab, Europa Carton Faltschachtel GmbH, der ejes af det fælles holdingselskab.

6. Handel mellem medlemsstaterne

(12) Selvom hovedparten af de største EF-markeders kartonimport kommer fra de nordiske lande, foregår der en betydelig handel med karton mellem de enkelte medlemsstater. I 1990 blev 620 000 tons (25 %) af de i alt 2 400 000 tons karton, der blev produceret inden for fællesmarkedet, handlet i form af direkte salg fra en medlemsstat til en anden, foretaget af kartonproducenterne. Desuden formidles en betydelig del af den medlemsstatslige handel med karton af forhandlere (grossistvirksomheder), og efterhånden som de store konverteringsvirksomheder er blevet mere integreret på fælleseuropæisk grundlag, er de blevet stadig mere interesserede i at placere deres indkøb af leverancer fra

koncerner, hvor de kan opnå de fordelagtigste betingelser. Fællesskabet importerede 770 000 tons fra de nordiske EFTA-lande (Sverige, Norge, Finland), næsten udelukkende GC- og SBS-kvaliteter. Fællesskabet havde en betydelig import af GD-materiale (135 000 tons) fra Østrig.

Med hensyn til den vigtigste færdigvare (falseæsker) går 11 % af den vesteuropæiske produktion til eksport.

7. **Kapacitetsudnyttelse**

(13) Kartonfremstilling er en næsten fuldautomatisk proces, der kræver en betydelig kapitalinvestering. For at være rentabel skal en ny, stor kartonfabrik have en kapacitet på 150 000 til 200 000 tons og et anlægsbudget på ca. 250 mio ECU. Det var faktisk tilfældet med M-M/FS-Kartons nye fabrik, der blev sat i drift i Tyskland omkring slutningen af 1990.

Efter kartonproducenternes opfattelse er den ideelle driftsform at lade maskinerne køre med fuld kapacitet 24 timer i døgnet, 350 til 355 dage om året. For at være økonomiske i drift kræver store maskiner lange produktionsforløb med færrest mulige produktskift. Hvert produktionsforløb er tilpasset de enkelte kunders eller kundegruppers behov. Praktisk talt alle kartonprodukter, der fremstilles i Vesteuropa, produceres efter ordre, eftersom det generelt ikke kan lade sige gøre at producere til lager. Antallet af dage eller uger, der er ordrer til, er således en god målestok for efterspørgslen. Ved en ordrebeholding på under to til tre uger anser større producenter det som regel for tilrådeligt at indstille produktionen midlertidigt (»take downtime«) for at opnå en bedre produktionsplanlægning og sikre at kvalitetsniveauet fastholdes. Mindre fabrikker er noget mere fleksible.

(14) Før 1983 blev driftsbelastningen for maskinerne i den vesteuropæiske industrisektor i adskillige år anset for utilfredsstillende af producenterne (1980: 83 %; 1981: 85 %; 1982: 84 %; 1983: 91 %).

I 1984 steg efterspørgslen igen, og kapaciteten blev vurderet som »veludnyttet« med en belastning på 96 %. Et mindre fald i efterspørgslen i 1985 førte til en lidt lavere udnyttelsesgrad.

1986 blev i kartonindustrien anset for et rimelig godt år med en forbrugsstigning på 2 % og et fald i råmateriale- og energiomkostningerne.

(15) I perioden 1983 til 1986 foretog de finske producenter som resultat af maskinombygninger og fjernelse af flaskehalse betydelige kapacitetsudvidelser (Finnboard-fabrikkerne inden for GC-kvaliteter og Enso-Gutzeit i SBS-sektoren), hvorved den vesteuropæiske produktionskapacitet forøgedes med ca. 150 000 tons. Imidlertid neurtaliserede den kraftigt forøgede efterspørgsel på karton i 1980'erne denne kapacitetsudvidelse.

I 1987 førte producenterne en anden metode til beregning af kapacitetsudnyttelsen, og de viste sig, at der i virkeligheden ikke var tale om overkapacitet i kartonindustrien.

De næste tre til fire år arbejdede kartonindustrien med fuld eller næsten fuld kapacitet, selvom de større producenter i 1990 i stigende omfang blev tvunget til at indføre midlertidige produktionsstandsninger.

8. **Omkostninger, priser og rentabilitet**

(16) For så vidt angår råmaterialer er den vigtigste omkostningsfaktor ved kartonproduktion prisen på papirmasse (til GC-kvaliteter) og på papiraffald (til GD).

Papirmasse til fremstilling af GD-kvaliteter indkøbes som regel i Skandinavien eller Nordamerika og udgør typisk ca. 30 % af omkostningerne ved kartonproduktion. (For visse af de store GC-producenter gælder, at deres kartonfabrikker ligger ved siden af deres papirmassefabrikker og modtager en stor del af deres forsyninger ved intern overførsel). Faktisk anvendes langt størstedelen af papirmasseproduktionen til papirfremstilling, og det anslås, at kun 5 % af det samlede papirmasseforbrug anvendes til fremstilling af GC-karton.

Den pris, som kartonproducenterne betaler for papirmasse, siges derfor i høj grad at være bestemt af forholdene i papirindustrien som helhed, i højere grad end af markedssituationen for GC-kvaliteter. For genbrugspapirs vedkommende anvendes omtrent 70 % til karton og kun 30 % til papir. For GD-kvaliteternes vedkommende er der måske en mere direkte sammenhæng mellem prisen på karton og prisen på råmaterialer end tilfældet er for GC og papirmasse. I sidste instans vil en stigning i prisen på papirmasse dog også smitte af på prisen på genbrugsmaterialer.

Ifølge producenterne fulgte kartonindustriens råmaterialeudgifter som regel verdensmarkedspriserne på papirmasse og steg næsten 30 % mellem 1986 og 1989. Denne stigning afløstes i løbet af 1990 af en faldende tendens, der ved begyndelsen af 1991 næsten havde nået samme niveau som i 1986. Imidlertid udviser hver af de øvrige omkostningsfaktorer skiftende tendenser, og fra og med 1982 var løn- og energiomkostningerne (der repræsenterer 20 til 25 % af de samlede omkostninger) konstant stigende, hvilket i nogen grad modsvarede faldet i råmaterialeomkostningerne.

I perioden 1986 til 1991 steg kartonindustriens faktiske indtægter pr. enhed ca. dobbelt så meget som produktionsomkostningerne.

Ifølge en markedsundersøgelse, der var bestilt af flere af producenterne med henblik på denne procedure (se betragtning 110), var de vesteuropæiske producenters gennemsnitlige bruttoavance på deres kartonaktiviteter i perioden 1986 til 1991, 162 ECU/ton i 1991-priser (= ca. 20 %) [1].

(17) Der er en betydelig prisforskel mellem GD-kvaliteter og GC-materiale. GD-gebrugskarton sælges typisk til 70 % af prisen på GC2 (som en generel regel og baseret på GC2 = 100 fordeler priserne sig indbyrdes på følgende måde: GD:70, GT:80, GC2:100, GC1:110 og SBS:120).

Dog kan GD- og GC-kvaliteter let erstatte hinanden til mange anvendelsesformål. Der er sket betydelige æstetiske forbedringer af genbrugskarton, der gør det anvendeligt til mere kvalitetskrævende formål. Til gengæld kan man til visse anvendelser spare op til 20 % af vægten af det anvendte materiale ved at bruge GC i stedet for GD, hvorved prisfordelen ved genbrugskarton bliver betydelig mindre.

(18) Indtil 1990 forhøjede kartonproducenterne som regel deres priser to gange om året, nemlig i april og oktober. Prisstigninger annonceres altid flere måneder i forvejen. Producenterne sender normalt en rundskrivelse til kunderne (hovedsaglig virksomheder, der fremstillet trykte kartonemballager eller »konverteringsvirksomheder«), hvori de meddeler størrelsen af den forestående stigning. Sektoren har gjort sig bemærket ved sine branchedækkende prisinitiativer, hvor samtlige producenter har annonceret identiske eller stort set identiske prisforhøjelser på de enkelte nationale markeder i de vesteuropæiske lande til ikrafttræden på samme dato. Alle de store producenter annoncerede deres prisforhøjelser med få dages eller ugers mellemrum. Skønt de nordiske producenter ofte var de første til at annoncere en prisstigning, var mønsteret ikke det samme fra gang til gang, og det forekom også, at andre producenter — f.eks. Feldmühle og Mayr-Melnhof — »lagde for« med et prisinitiativ. De mindre producenter foretog uvægerligt de samme forhøjelser af listepriserne som de store koncerner.

Foruden en standardprisliste anvender de fleste store producenter særlige, individuelle prislister, som er beregnet på store kunder, og som undertiden er baseret på en lavere grundpris. (Ved grundprisen forstås som regel prisen for et parti på 10 eller 15 tons af samme densitet/gramvægt). Desuden er der mulighed for mængderabat. Den almindelige fremgangsmåde er at annoncere den samme fast forhøjelse af enhedsprisen til alle kunder (f.eks. 13 DM/100 kg for GC- og 11 DM/100 kg for GD-kvaliteter) for derefter at informere hver enkelt af de kunder, der har en særlig aftale med producenten, om betydningen af den almindelige forhøjelse af grundpriserne for de pågældendes egen slutpris.

(19) Kartonproducenterne har sædvanligvis forsøgt at retfærdiggøre en påtænkt prisstigning over for deres kunder ved at henvise til øgede udgifter til råmaterialer, energi, transport, osv. Konverteringsvirksomhedernes egne kunder (som hovedsagelig findes i fødevaresektoren) forventede normalt, at deres leverandører selv ville bære eventuelle mindre stigninger i kartonprisen. For at konverteringsvirksomhederne kunne lade en stigning i kartonprisen slå igennem over for deres egne kunder, måtte den derfor være på mindst 5 %. På den anden side er der af praktiske grunde en øvre grænse for, hvor stor en ensidig prisforhøjelse, kartonproducenterne kunne tillade sig at forlange af konverteringsvirksomhederne. I flere tilfælde har konverteringsvirksomhederne modsat sig en påtænkt prisstigning på karton med den begrundelse, at deres egne kunder på deres side ville nægte at acceptere en prisstigning på emballage, da selve kartonmaterialet udgør den største omkostningsfaktor (ca. 50 %) ved den endelige pris på trykte emballager. De listeprisforhøjelser, som kartonproducenterne overvejede at indføre i de enkelte tilfælde, var derfor som regel af størrelsesordenen 6 til 10 %.

9. Prisinitiativer

(20) I begyndelsen af 1986 annoncerede kartonproducenterne prisforhøjelser på ca. 8 % (120 og 100 DM/ton) på både GC- og GD-kvaliteter på alle vesteuropæiske markeder, men uden støtte succes. Fra omkring sidste kvartal af 1986 var markedspriserne konstante eller endog faldende, idet nettopriserne på GC-kvaliteter faktisk faldt på de fleste nationale markeder i 1987. (Dog steg priserne i Det Forenede Kongerige med 9 % i begyndelsen af 1987. Dette skyldtes, at sterlingskursen var lav i forhold til valutaerne i de øvrige vesteuropæiske lande, og dette skridt bragte priserne i Det Forenede Kongerige mere på linje med resten af Fællesskabet).

Til gengæld forhøjede samtlige producenter fra og med 1988 med jævne mellemrum deres kartonpriser i hele Vesteuropa ved en række såkaldte »prisinitiativer«. Sædvanligvis indebar prisinitiativerne øgede priser på alle nationale markeder på både primærfibre og genbrugskvaliteter, og prisen på SBS steg som regel (men ikke altid) i takt med prisen på GC-kvaliteter.

— Det første prisinitiativer i 1988, der trådte i kraft mellem februar og april, omfattede en

[1] Bruttoavance defineres som faktureret omsætning med fradrag af rabatter og samlede produktions-, salgs-, og administrationsomkostninger med undtagelse af kapitalomkostninger, dvs. afskrivninger og renteomkostninger. Dog bemærkes, at de integrerede GC-producenter har en væsentlig højere fortjeneste på deres samlede aktiviteter fra fremstillingen af papirmasse til det færdige produkt.

forhøjelse for GC-, GD- og SBS-kvaliteter på 7 til 8 % (i visse tilfælde 10 %). De nye priser skulle gælde til 30. september.

— Endnu en prisforhøjelse gennemførtes i 1988. Den var på ca. 7 % og trådte i kraft 1. oktober, igen for GC-, GD- og SBS-kvaliteter, og skulle gælde til februar 1989. Det Forenede Kongerige var undtaget fra denne forhøjelse, da de britiske priser på dette tidspunkt allerede lå ca. 10 % over niveauet i de øvrige vesteuropæiske lande.

— I 1989 forhøjedes priserne på GC- og SBS-kvaliteter igen to gange, medens GD-priserne kun steg én gang.

Den første forhøjelse var på ca. 10 % for GC-kvaliteter og 6 % for GD-kvaliteter og trådte i kraft 1. april.

— Den anden prisforhøjelse i 1989 (1. oktober i de fleste lande) gjaldt kun for GC og SBS, og også denne gang var den af størrelsesordenen 8 til 10 % af listepriserne. Dette øgede prisforskellen mellem GC- og GD-kvaliteter med den deraf følgende forskydning i efterspørgslen tilbage til GD.

— I april 1990 gennemførtes en forhøjelse af prisen for GC-, GD- og SBS-kvaliteter, der bevirkede en stigning på mellem 6 og 10 %, afhængig af landet. Det var meningen, at den skulle efterfølges af endnu en prisforhøjelse den 1. oktober 1990, men som følge af, at idriftsættelsen af ny produktionskapacitet faldt sammen med en forventet nedgang i den økonomiske vækst, udsattes den anden forhøjelse til januar 1991.

— Forhøjelsen på 6 til 7 % trædte i kraft i januar 1991, men blev yderligere udsat på visse markeder indtil april for store kunder, der havde protesteret mod tidspunktet for prisforhøjelsen.

(21) Ifølge producenternes egne tal resulterede rækken af prisinitiativer mellem 1988 og 1991 i en gennemsnitlig stigning af grundsatsen for de vesteuropæiske listepriser (i nationale valutaer) på 42 % i løbende priser. De gennemsnitlige faktisk betalte nettopriser (dvs. efter fradrag af alle prisnedslag og rabatter) steg ligeledes, men noget mindre. En markedsundersøgelse, som blev bestilt af et antal producenter, viste en gennemsnitlig stigning i de faktiske nettopriser for karton i indenlandsk valuta på 33 % (i løbende priser), før prisfaldet i midten af 1991.

I faste priser og omregnet til ecu for at tage hensyn til de udsving, der skyldes ændringer i valutakurserne, steg de annoncerede priser i denne periode i gennemsnit 26 % i Vesteuropa, medens de faktiske priser steg 19 %, før de faldt noget i anden halvdel af 1991.

Der er selvfølgelig visse forskelle mellem de enkelte producenter, kvaliteter og nationale markeder. GC-priserne steg mere end priserne på genbrugskvaliteter (se betragtning 20).

For at tage et eksempel: en af de store producenter satte nettoprisen på GC-kvaliteter i Tyskland op fra omkring 1 500 DM/ton i januar 1988 til 2 000 DM/ton i midten af 1991 (+ 33 %), medens GD-kvaliteter steg fra 1 200 DM/ton til 1 450 DM/ton i samme periode (+ 21 %). De prisforhøjelser, der i denne periode gennemførtes i Belgien, var betydeligt større end gennemsnittet for Vesteuropa, medens de Italien lå noget under gennemsnittet.

C. PROCEDUREN

1. Uanmeldte kontrolundersøgelser i henhold til artikel 14, stk. 3, i forordning nr. 17

(22) Den 23. og 24. april 1991 foretog Kommissionens repræsentanter i henhold til artikel 14, stk. 3, samtidige uanmeldte undersøgelser hos en antal virksomheder og brancheorganisationer inden for kartonsektoren. I visse tilfælde, hvor en virksomhed, der var mistænkt for medvirken til overtrædelsen, havde hjemsted uden for Fællesskabet, blev undersøgelsen foretaget hos en eller flere af den pågældende virksomheds datterselskaber eller agenter.

Undersøgelserne var foranlediget af modtagelsen af en uformel klage (dvs. ikke fremsat i henhold til artikel 3 i forordning nr. 17) fra British Printing Industries Federation (BPIF), der er brancheorganisation for de fleste kartonemballagetrykkerier i Det Forenede Kongerige.

I sin skrivelse af 22. november 1990 hævdede BPIF, at de kartonproducenter, der leverede til Det Forenede Kongerige, havde foretaget en række samtidige og ensartede prisforhøjelser, og anmodede Kommissionen om at undersøge, hvorvidt en overtrædelse af EF's konkurrenceregler havde fundet sted.

Samtidig (men uden at underrette Kommissionen herom) udsendte BPIF en pressemeddelelse, der sikrede, at dens initiativ blev omtalt i fagpressen. En omtale af klagen blev bragt i »This Week« for 10. til 14. december 1990. »This Week« er et nyhedsbrev, der udgives af Pulp and Paper International.

Man fandt kopier af pressemeddelelsen (eller endog af selve klagen fra BPIF) hos flere kartonproducenter eller disses agenter: Cascades, MM Pegg (M-M) (som havde modtaget den fra Feldmühle), Finnboard og SCA.

Den 12. december 1990 indgav også Fédération Française de Cartonnage, der er branchorganisation for de franske aftagere af karton, ligeledes en uformel klage til Kommissionen, hvori den fremsatte påstande i forbindelse med det franske kartonmarked, der svarede til dem, der blev fremsat i BPIF's klage.

(23) Det fremgik af det skriftlige materiale, som Kommissionen fandt hos flere af de besøgte virksomheder eller sammenslutninger, at kartonindustrien var fuldstændig klar over, at BPIF's klage indebar muligheden for en undersøgelse i henhold til artikel 14, stk. 3. I mindst ét tilfælde havde man anmodet eksterne jurister om at udføre en fingeret undersøgelse (»dummy run«) på virksomhedens adresse, og disse meddelte senere, at visse dokumenter var blevet fjernet fra virksomhedens lokaler »med henblik på nærmere undersøgelse« (skønt både den pågældende virksomhed og dens egne juridiske rådgivere over for Kommissionen nægtede, at de faktisk var blevet fjernet dokumenter).

Til trods for forhåndsvarslet fandt Kommissionens repræsentanter (især hos Cascades og hos M-M's datterselskab FS-Karton) i forbindelse med undersøgelserne flere yderst belastende dokumenter, der viste, at der gennem adskillige år var truffet aftaler om prisfastsættelse og begrænsning eller styring af udbuddet af karton under dække af et organ, benævnt »Product Group Paperboard« eller »PG Paperboard«.

De pågældende dokumenter beskrives nærmere i denne beslutnings del E.

2. Begæringer i henhold til artikel 11 i forordning nr. 17

(24) Efter sine undersøgelser i henhold til artikel 14, stk. 3, anmodede Kommissionen alle de kartonvirksomheder, denne beslutning er rettet til, om oplysninger, jf. artikel 11.

Begæringerne vedrørte PG Paperboard's aktiviteter og hver enkelt virksomheds deltagelse i organets møder og udvalg.

Desuden fremsatte Kommissionen begæring om oplysninger vedrørende bestemte henvisninger i det skriftlige materiale, der var blevet fundet hos disse virksomheder (eller disses datterselskaber), til Cascades og til M-M.

Alle de virksomheder, som denne procedure vedrører, blev desuden anmodet om at aflevere enhver form for de skriftlige materiale i deres besiddelse, der havde forbindelse med møderne i PG Paperboard. De fleste afleverede de officielle mødereferater, men med undtagelse af Rena, fremlagde ingen private noter eller notater bortset fra dem, som undersøgelsen allerede havde bragt for dagen.

Kommissionen anmodede tillige om visse relevante dokumenter fra Fides, den schweiziske organisation, der leverede tekniske service til PG Paperboard (se betragtning 27), samt fra de skandinaviske producenters brancheorganisation, men de pågældende dokumenter fremkom ikke.

3. Klagepunkterne og høringen

(25) Klagepunkterne i denne sag blev meddelt virksomhederne ved skrivelse af 21. december 1992. Skrivelsen var bilagt:

1) for hver enkelt af virksomhederne en udtalelse indeholdende oplysninger om den pågældende virksomhed, der viste dens rolle i det formodede kartel og beskrev de vigtigste beviser for dens medvirken til overtrædelsen

2) bilag indeholdende det skriftlige bevismateriale, der henvises til i klagepunkterne, nummereret 1 til 157

3) fuldstændig dokumentation for hvert af de syv konstaterede prisinitiativer (A til G), herunder alle relevante interne prisinstrukser for hver producent og en sammenfattende tabel

4) alle relevante begæringer i henhold til artikel 11 med tilhørende svar

5) alt skriftligt materiale, der blev fundet hos producenterne eller disses datterselskaber eller agenter, og som vedrører BPIF's klage

6) alle prisinstrukser stammende fra konkurrenter, der blev fundet hos eller fremlagt af producenter osv.

7) alle avisudklip vedrørende prisforhøjelserne, der fandtes hos producenterne osv.

8) en fortegnelse over sagsakter i Kommissionens besiddelse samt en redegørelse for karakteren af de enkelte dokumenter og deres oprindelse.

Desuden gav Kommissionen hver enkelt af de virksomheder, der fik tilsendt klagepunkterne, adgang til at gøre sig bekendt med følgende:

1) alt skriftligt materiale, som Kommissionen havde indhentet fra virksomheden eller dens datterselskaber eller agenter i henhold til artikel 11 eller 14

2) samtlige referater og andre optegnelser fra PG Paperboard.

Endvidere fik virksomheder, der via datterselskaber eller agenter var repræsenteret i en af de to britiske brancheorganisationer (PAA eller ACBM, se betragtning 94 til 99), mulighed for at se hele det materiale, som Kommissionen havde indhentet ved-

rørende den organisation, de var repræsenteret i, og som ikke havde bilagt klagepunkterne.

(26) Fristen for indgivelse af skriftlige bemærkninger til Kommissionen klagepunkter var sat til 14 uger fra modtagelsen af klagepunkterne. Alle de virksomheder, der fik tilsendt klagepunkterne, indsendte skriftlige bemærkninger, medens kun omkring halvdelen anmodede om mulighed for at fremsætte deres argumenter mundtligt. Der afholdtes en mundtlig høring 7. til 9. juni 1993, hvor følgende virksomheder redegjorde mundtligt for deres sag: Enso-Gutzeit, Europa Carton, Gruber & Weber, Kartonfabriek de Eendracht, Laakmann, Mayr-Melnhof, MoDo, SCA Holding og Weig.

De vigtigste omstændigheder ved overtrædelsen er beskrevet i del D og E i denne beslutning.

D. ORGANISATIONEN OG OPBYGNINGEN AF DE FORSKELLIGE ARBEJDSGRUPPER INDEN FOR PRODUCT GROUP PAPERBOARD OG DISSES FORMÅL

1. PG Paperboard

(27) I 1995 oprettede de kartonproducenter, der på det tidspunkt forsynede det vesteuropæiske marked, en sammenslutning benævnt »Sektion Karton« (»Section Cartonboard«/»Section Cartonboard«/»Sektion Karton«), der tilsyneladende blev drevet inden for rammerne af Fides Treuhandgesellschaft (Trust Company). Fides er et forvaltningsinstitut, der er beliggende i Zürich, og som bl.a. administraterer forskellige branchers informationsudvekslingssystemer. Imidlertid er der kun få tilgængelige oplysninger om Sektion Kartons aktiviteter.

I året 1980/81 besluttede kartonproducenterne at reorganisere Sektion Karton som en særlig produktgrupper under det Europæiske Papirinstitut (»EPI«), en organisation, der hovedsagelig er oprettet med henblik på løsning af tekniske og statistiske opgaver [1]. Denne gruppe blev senere kendt som »Product Group (eller PG) Paperboard«.

PG Paperboard holdt sin første årlige generalforsamling den 12. juni 1981 i Wolfheze i Nederlandene.

(28) Medlemmerne af PG Paperboard bestod af de forskellige nationale sammenslutninger af kartonproducenter i Vesteuropa, samt enkelte producenter fra Belgien, Frankrig, Tyskland, Italien, Nederlandene, Det Forenede Kongerige, Østrig, Spanien og Schweiz. De skandinaviske producenter deltog enkeltvis sammen med deres brancheorganisation Scanpapp (senere kendt under navnet Nordic Paperboard Institute — »NPI«).

Det produkt, som PG Paperboard's aktiviteter vedrørte, var defineret som: »Enhver form for coated eller ucoated maskinfremstillet karton med en gramvægt på mindst 200 g/m^2«.

(Emballagekarton til flydende produkter, tapetpapir og visse andre kartonprodukter var udtrykkelig undtaget fra PG Paperboard's arbejdsområde. der er udviklet enkelte højkvalitets GC-materialer med en gramvægt på kun 160 g/m^2 til grafiske formål, men salget heraf er ubetydeligt).

PG Paperboard havde en særlig sektion for »Grå pap (greyboard)« (GK), der ikke betragtes som rigtig karton og ikke er genstand for denne beslutning.

Forvaltningsinstituttet Fides, der allerede havde haft forbindelse med Sektion Karton, blev udpeget til sekretariat for PG Paperboard.

2. Udvalgene i PG Paperboard før 1986

(29) PG Paperboard havde flere forskellige udvalg eller grupper. Oprindelig omfattede disse organer, foruden den årlige generalforsamling, den såkaldte Direktørkonference, Det Økonomiske Udvalg og Det Tekniske Udvalg. I 1984 oprettedes »Markedsføringsudvalget«.

Direktørkonferencen holdt møde tre til seks gange om året, ligesom Det Økonomiske Udvalg.

Medlemskab af Direktørkonferencen var åbent for administrerende direktører for alle virksomheder, der var medlem af PG Paperboard, og for disses salgsdirektører.

Medlemmerne af Det Økonomiske Udvalg var marketing- og/eller salgschefer. De holdt Direktørkonferencen orienteret om markedssituationen i de forskellige lande.

Markedsføringsudvalget blev oprettet senere med henblik på at analysere de oplysninger, der blev fremskaffet af Det Økonomiske Udvalg, og for at meddele Direktørkonferencen udvalgets vurdering af markedet. Udvalget mødtes tre til fem gange om året.

(30) De officielle mødereferater for både Direktørkonferencen og Det Økonomiske Udvalg blev udarbejdet af Fides og foreligger for hele den periode, der er genstand for undersøgelsen. Heraf fremgår, at der fandt drøftelser sted i disse organer om sådanne emner som ordretilgang, kapacitetsudnyttelse, ligevægten mellem udbud og efterspørgsel samt forslag om midlertidige produktionsstandsninger. Dog giver de officielle mødereferater det indtryk, at disse drøftelser altid blev holdt i generelle vendinger og bestod i en udveksling af oplysninger,

[1] I 1991 blev EPI sluttet sammen med CEPAC, en anden brancheorganisation inden for cellulose-, papir- og kartonindustrien, til CEPI(»Confederation of European Paper Industries« — Sammenslutningen af Europæiske Papirindustrier).

uden at de enkelte producenter afslørede noget om egne forhold, og uden at der blev truffet nogen aftale eller beslutning.

Derimod forelå der overhovedet ikke referater af møderne i Markedsføringsudvalget, idet producenterne påstod, at disse møder aldrig blev refereret.

3. Ændringer i PG Paperboard's opbygning i 1986/87

(31) PG Paperboard's opbygning undergik en væsentlig forandring i 1986 og 1987. Først oprettedes i midten af 1986 et mindre udvalg, »Direktørernes Arbejdsgruppe« (PWG), bestående af medlemmer af den øverste ledelse fra de ca. otte største kartonproducenter. Denne gruppes funktion var angiveligt at »forberede arbejdet« i Direktørkonferencen med hensyn til emner som omkostningstendenser, udviklingen indenfor efterspørgslen og salgsprognoser. PWG afholdt regelmæssige møder fem til otte gange om året.

Efter oprettelsen af den nye arbejdsgruppe holdt selve Direktørkonferencen færre møder. Man havde således et forårsmøde i forbindelse med den årlige generalforsamling i PG Paperboard, hvor stort set samtlige producenter var til stede, og et vintermøde i november, som regel kun med deltagelse af en eller to producenter fra hvert land.

(32) Noget senere — i 1987 — blev Markedsføringsudvalget omorganiseret (de nøjagtige enkeltheder er ikke klarlagt), og blev derefter benævnt »Det Fælles Markedsføringsudvalg« eller JMC (Joint Marketing Committee). Samtlige de virksomheder, denne beslutning er rettet til (med Enso-Gutzeit som eneste undtagelse), deltog i dette udvalgs møder, nogle hyppigere end andre. Tilsyneladende repræsenterede Finnboard både NPI og sine egne fire medlemmer Kyro, Metsä-Serla, Tampella og United Paper Mills. JMC begyndte at holde møder under sin nye benævnelse i slutningen af 1987 eller begyndelsen af 1988.

I begyndelsen mødtes udvalget en halv snes gange om året, og selvom mødefrekvensen blev reduceret i 1989 til ca. otte møder, blev der hver gang afholdt særskilte møder for GC-og GD-kvaliteter. JMC overtog tilsyneladende visse af Det Økonomiske Udvalgs ikke nærmere definerede funktioner, men sidstnævnte udvalg fortsatte sine møder indtil begyndelsen af 1991 og holdt JMC underrettet om markedssituationen i de forskellige lande.

4. Manglende mødereferater og andre optegnelser

(33) Til trods for at der altid blev skrevet detaljerede referater af møderne i Direktørkonferencen og Det Økonomiske Udvalg, som blev tilsendt deltagerne, fandtes der overhovedet ingen officielle optegnelser vedrørende nogen af PWG's møder før februar 1990 eller af JMC's møder før efter den dato, hvor Kommissionens undersøgelser fandt sted. Der fandtes end ikke nogen mødeindkaldelser eller deltagerlister. Som svar på Kommissionens detaljerede og gentagne begæringer om oplysninger i henhold til artikel 11 hævdede deltagerne for de flestes vedkommende, at man på grund af mødernes »uformelle« karakter aldrig tog referat. Ligeledes fastholdt næsten alle virksomhederne, at deres repræsentanter hverken havde taget personlige notater under selve møderne eller havde udarbejdet referater senere for at oplyse andre i deres egen organisation om, hvad der var foregået på møderne. Fides, der fungerede som sekretatiat for PG Paperboard, var til stede ved alle organisationens møder. Kommissionen kan ikke godtage, at Fides ikke i denne egenskab tog en eller anden form for referat for både PWG og JMC, ligesom for de øvrige udvalg, men Fides har aldrig fremlagt nogen mødereferater eller andre optegnelser som svar på Kommissionens gentagne begæringer.

5. Storas redegørelser

(34) I deres svar på Kommissionens begæringer om oplysninger i henhold til artikel 11 gav næsten samtlige virksomheder udelukkende vage og intetsigende beskrivelser af de forskellige PG Paperboard-udvalgs formål og virksomhed.

Disse svarede i det store og hele til den officielle beskrivelse i PG Paperboard's årsrapporter af udvalgens aktiviteter.

Men Stora, den svenske skovproduktkoncern, der allerede omfattede Kopparfors og desuden fornylig havde erhvervet Feldmühle, vedgik i sin skrivelse til Kommissionen af 19. august 1991, at »... selskaberne i Stora-koncernen har deltaget i visse former for politik og foranstaltninger, der muligvis er i strid med konkurrencereglerne.«

Stora gav senere (30. august 1991) et udførligt svar på Kommissionens begæring om oplysninger om PG Paperboard og dette organs aktiviteter, der blev uddybet i yderligere svar, som Stora fremsatte i henhold til artikel 11, især svarskrivelsen af 28. oktober 1991 (»Storas anden redegørelse«).

6. PG Paperboard's formål og aktiviteter samt de forskellige udvalgs medlemmer

a) *PG Paperboard før 1986*

(35) Ifølge Stora (anden redegørelse, side 2) havde kartonproducenterne »forsøgt at skabe orden på ... markedet siden 1975. Medlemmerne af PG Paperboard og af organets forgænger (før 1981) havde afholdt møder for at drøfte prisfastsættelse og markedsandele i denne periode«. Før 1986/87

havde Direktørkonferencen — ganske vist tilsyneladende i ret generelle vendinger — drøftet forskellige forslag og havde gjort forskellige forsøg på at forhøje priserne og løse overkapacitetsproblemet. Markedsføringsudvalget, der blev nedsat i 1984, undersøgte, hvorvidt markedet ville acceptere en prisforhøjelse, og aflagde beretning til Direktørerne. Stora påstod, at størstedelen af disse initiativer var slået fejl på grund af den stedvise overkapacitet i branchen i denne periode.

De forsøg, som Direktørkonferencen i denne periode gjorde på at skabe disciplin på kartonmarkedet, blev tilsyneladende også hæmmet af manglen på tilstrækkelig detalierede tekniske oplysninger. Denne erkendte hindring for at gennemføre effektive hemmelige aftaler blev for en stor del ryddet af vejen med oprettelsen i 1986 af PWG, hvis effektivitet yderligere forstærkedes gennem oprettelsen af det nye JMC i slutningen af 1987 eller begyndelsen af 1988.

b) *PWG*

(36) PWG bestod af repræsentanter for de ca. otte førende kartonproducenter, og gruppens medlemmer havde titel af administrerende direktør eller salgsdirektør eller indtog tilsvarende stillinger i deres respektive virksomheder.

Følgende virksomheder var medlemmer af PWG: Cascades, Papeteries Béghin-Corbehem og Feldmühle (som nu begge indgår i Stora), Finnboard, KNP (indtil midten af 1988), M-M, Saffa (det senere Sarrió) TBM (der nu indgår i MoDo), samt fra 1988, Weig.

Møderne i PWG blev ledet af PG Paperboard's valgte formand, og i den relevante periode blev dette hverv bestridt af medlemmer af henholdsvis KNP's, Finnboards og M-M's øverste ledelse efter tur.

Tilsammen repræsenterede de oprindelige PWG-medlemmer næsten hele den samlede produktionskapacitet for GC-kvaliteter og to tredjedele af den vesteuropæiske GD-kapacitet (en andel, der senere voksede som resultat af en række virksomhedserhvervelser).

(37) PG Paperboard's årlige »aktivitetsrapporter«, der blev forelagt på generalforsamlingen, giver det indtryk, at PWG's funktion var at berede vejen for Direktørkonferencerne gennem drøftelser af generelle spørgsmål, som for eksempel omkostningstendenser, udviklingen inden for udbud og efterspørgsel samt salgsprognoser.

I virkeligheden var dens hemmelige kommissorium langt mere præcist:

Ifølge Stora »afholdtes møder i PWG fra 1986 med det formål at bidrage til at skabe disciplin på markedet«. Gruppens egentlige formål var bl.a. »drøftelser og opnåelse af enighed vedrørende markeder, markedsandele, priser, prisforhøjelser og kapacitet« (Storas anden redegørelse, side 4 til 5).

Fra et tidspunkt kort efter gruppens oprettelse »nåede man i PWG til enighed og traf generelle beslutninger om både tidspunkterne for og størrelsen af de prisforhøjelser, som kartonproducenterne skulle genenmføre« (Stora anden redegørelse, side 6).

I forbindelse med initiativer til prisforhøjelser foregik de i PWG indgående drøftelser vedrørende markedsandele i Vesteuropa for sammenslutninger af virksomheder inden for de enkelte lande og for de enkelte producentkoncerner. som et resultat af disse drøftelser opnåedes visse former for »arrangementer« mellem deltagerne med hensyn til deres respektive markedsandele med det formål at sikre, at gennemførelsen af de samordnede prisinitiativer ikke blev truet af en situation, hvor udbuddet oversteg efterspørgslen. Faktisk enedes de store producentkoncerner om at fastholde deres markedsandele på de niveauer, der fremgik af de årlige produktions- og salgsstatistikker, der forelå i endelig form fra Fides i marts det følgende år. Udviklingen med hensyn til markedsandele blev analyseret på hvert af de møder, der holdtes i PWG, på basis af månedlige opgørelser fra Fides, og såfremt der konstateredes væsentlige udsving, blev den formodet ansvarlige virksomhed afkrævet en forklaring.

(38) PWG hørt under den samlede Direktørkonference. Gruppens opgaver omfattede bl.a.:

> »at give Direktørkonferencen en vurdering og beskrivelse af den nøjagtige tilstand med hensyn til udbud og efterspørgsel på markedet og de forholdsregler, der burde træffes for at skabe disciplin på markedet.« (Storas anden redegørelse, side 5).

PWG trådte altid sammen forud for en Direktørkonference, og da begge møder blev ledet af den samme person, er der ingen tvivl om, at det var denne person, der meddelte resultatet af drøftelserne i PWG til de medlemmer blandt de såkaldte »Direktører«, der ikke tilhørte inderkredsen.

I de tilfælde, hvor der ikke blev afholdt Direktørkonference umiddelbart efter PWG-mødet, orienterede deltagerne de mindre producenter gennem deres nationale sammenslutninger om indholdet af beslutningerne (Storas svar i henhold til artikel 11, dateret 17. september 1991). For Tyskland vedkommende var der ikke nogen egentlig grund til at anvende denne procedure med hensyn til GC-kvaliteter, eftersom medlemmerne af PWG tegnede sig for praktisk taget hele productionen. I GD-sektoren derimod blev uafhængige producenter som for eksempel Buchmann og Laakmann fra tid til anden underrettet af Feldmühle eller M-M. Buchmann har indrømmet, at man »ret ofte» mod-

tog oplysninger fra Feldmühle (land, dato og beløb) i forbindelse med planlagte prisforhøjelser.

Det var som regel Finnboard, der orienterede de skandinaviske producenter (alle NPI-medlemmer) om resultatet af møderne. Det var på denne måde, at Kopparfors var blevet holdt orienteret før fusionen med Feldmühle i 1990. Storas indtryk af, at samme praksis blev fulgt med hensyn til Rena og Enso-Gutzeit, bekræftes i det store og hele af Renas redegørelse (betragtning 79 til 80). Den stemmer også med Finnboard's stilling i PWG som både repræsentant for NPI og selvstændig deltager (se også betragtning 58, 79 og 83).

I Frankrig var det Cascades eller Béghin Corbehem (CBC), der orienterede Papeteries de Lancey om PWG's beslutninger.

Disse kommunikationslinjer var imidlertid ikke formaliseret, da de pågældende producenter med undtagelse af Enso-Gutzeit alle var medlemmer af JMC, der holdt regelmæssige møder, og som led i den sævanlige forretningsgang blev orienteret af formanden for dette organ om de beslutninger, der var blevet truffet på det seneste PWG-møde (som han også havde deltaget i).

(39) PWG holdt møder flere gange om året. I tidsrummet juni 1986 til maj 1987 afholdtes fire møder, i 1987 til 1988 otte møder, i 1988 til 1989 fem møder,og i 1989 til 1991 afholdtes mindst ti møder.

Så vidt vides, afholdt PWG møder på følgende datoer:

10. november 1986	Zürich
12. december 1986	Zürich
18. marts 1987	Zürich
20. maj 1987	Graz
12. oktober 1987	Zürich
4. december 1987	Zürich
10. marts 1988	Zürich
25. maj 1988	Barcelona
17. november 1988	Zürich
10. februar 1989	Zürich
5. april 1989	Zürich
17. maj 1989	Nice
18. oktober 1989	Zürich
28. november 1989	Zürich
6. februar 1990	Zürich
23. maj 1990	Helsinki
26. november 1990	Göteborg
1. februar 1991	Zürich
12. april 1991	Zürich
27. maj 1991	Zürich
5. juni 1991	Montreal

(Kommissionen har ikke kendskab til samtlige mødedatoer).

(40) Det var en repræsentant for KNP, der ledede Direktørkonferencerne fra 1984 til 1988, og som i denne egenskab også ledede PWG's møder. Da han trak sig tilbage fra posten i 1988, ophørte KNP samtidig med at være medlem af PWG.

Den franske producent Béghin Corbehem (CBC) fortsatte imidlertid som selvstændigt medlem af PWG, efter at Feldmühle — der allerede ejede halvdelen af aktierne — i 1989 erhvervede de resterende 50 % af virksomhedens aktier.

Weig deltog første gang i et møde i PWG i maj 1988 og deltog derefter først regelmæssigt fra foråret 1989.

Med undtagelse af Cascades og Weig har medlemmerne af PWG kun givet få oplysninger om deres deltagelse i de enkelte møder i PWG før slutningen af 1989 eller begyndelsen af 1990. Tabel 2 viser hver producents deltagelse i møderne fra og med 28. november 1989.

c) *Direktørkonferencen*

(41) Forud for Direktørkonferencerne, der nu kun afholdtes to gange om året, afholdtes altid møde i PWG. Som Stora har forklaret, var en af PWG's funktioner at forklare Direktørkonferencen de forholdsregler, der var nødvendige for at skabe orden på markedet (betragtning 38). På denne måde blev de administrerende direktører, der deltog i Direktørkonferencerne, informeret om de beslutninger, der blev truffet af PWG, og om de instrukser, der skulle gives til deres salgsafdelinger med henblik på at gennemføre de aftalte prisinitiativer. Det betød endvidere, at de marketingschefer, der deltog i møderne i JMC og stod for gennemførelsen af de aftalte prisforhøjelser (betragtning 44 til 45), vidste, at deres administrerende direktører ville støtte PWG's beslutning. Direktørkonferencens officielle mødereferater omtaler ikke disse kontakter til PWG, ligesom de overhovedet ikke nævner noget om Direktørkonferencens diskussioner om prisfastsættelse eller prisinitiativer.

Tværtimod fortsatte de med at give det fuldstændig vildledende indtryk, at enhver drøftelse af følsomme emner såsom markedssituationen, kapacitetsudnyttelse, ordrebeholdninger, produktionsstandsninger osv., var af ret generel karakter, således at der aldrig fremkom oplysninger om bestemte producenters forhold.

Storas indrømmelse af, at Direktørkonferencen rent faktisk drøftede hemmelige prisaftaler, bekræftes af et internt notat fra en Direktørkonference afholdt 10. november 1986, som man fandt hos M-M's britiske salgsagent (MM PEGG).

»Fastsættelse af priser for det britiske marked

I seneste Fides-møde deltog også Weigs repræsentant, der udtalte, at de fandt 9 % [1] for højt for det britiske marked og havde besluttet sig for 7 %! Stor skuffelse, da det indebærer et forhandlingsniveau for alle andre«.

(42) Samtlige de virksomheder, denne beslutning er rettet til, var repræsenteret i Direktørkonferencen. Skønt nogle af de mindre producenter kun deltog forholdsvis sjældent, var de store producenter (som alle desuden var medlemmer af PWG) næsten altid tilstede ved Direktørkonferencerne.

NPI var repræsenteret på alle Direktørkonferencerne i tidsrummet 1986 til 1991 med undtagelse af én. Finnboards repræsentanter (som også havde deltaget i de umiddelbart forudgående møder i PWG) deltog uafhængigt af NPI i alle Direktørkonferencens møder. Lejlighedsvis deltog også enkelte af Finnboard-selskaberne. Således overværede Metsä Serla hvert år plenummødet om foråret (men aldrig vintermøderne), og United Paper Mills deltog i et enkelt møde i maj 1989.

(43) Fra og med 1986 afholdtes Direktørkonferencer på følgende datoer:

Dato	*Mødested*
29. maj 1986	Alghero (Sardinien)
10. november 1986	Zürich
20. maj 1987	Graz
4. december 1987	Zürich
25. maj 1988	Barcelona
17. november 1988	Zürich
17. maj 1989	Nice
28. november 1989	Zürich
23. maj 1990	Helsinki
26. november 1990	Göteborg
5. juni 1991	Montreal.

Tabel 3 indeholder en liste over deltagerne i de enkelte møder.

d) *Det Fælles Markedsføringsudvalg*

(44) Det Fælles Markedsføringsudvalg (The Joint Marketing Committee eller »JMC«) blev oprettet sidst i 1987 og blev anset for betydelig mere effektivt end sin forgænger, Markedsføringsudvalget. JMC hørte under PWG. Officielt var dets opgave at udarbejde en detaljeret analyse om markedsforhold og en salgsprognose til PWG. I denne forbindelse modtog udvalget oplysninger fra Det Økonomiske Udvalg.

Fra første færd var JMC's hovedopgave imidlertid

— at bestemme hvorvidt, og i bekræftende fald hvorledes der kunne gennemføres prisforhøjelser og meddele sine konklusioner til PWG

— at fastlægge enkelthederne i forbindelse med de prisinitiativer, der besluttedes af PWG, for hvert af de berørte lande og for de store kunder med henblik på at gennemføre et ækvivalent (dsv. ensartet) prissystem i Europa. (Storas første redegørelse, side 17; Storas anden redegørelse, side 8 f.)

(45) Stora giver i sin anden redegørelse (side 8 til 9) en detaljeret fremstilling af, hvordan JMC arbejdede. Udvalget diskuterede, marked for marked, hvordan de enkelte producenter skulle gennemføre de af PWG besluttede prisforhøjelser. De praktiske detaljer i forbindelse med gennemførelsen af de påtænkte prisforhøjelser belv drøftet ved »rundbordssamtaler«, hvorunder deltagerne havde mulighed for at fremkomme med deres kommentarer til den foreslåede forhøjelse.

Problemer med at gennemføre de af PWG besluttede prisforhøjelser eller lejlighedsvise tilfælde af manglende samarbejdsvilje blev meddelt til PWG, som derefter (som Stora udtrykte det) »forsøgte at opnå samarbejde, i det omfang det blev anset for nødvendigt«. JMC udarbejdede særskilte rapporter for GC- og GD-kvaliteter. Såfremt PWG ændrede en belsutning om prisfastsættelse på grundlag af de rapporter, man havde modtaget fra JMC, blev de skridt, der ver nødvendige for at gennemføre beslutningen, drøftet ved næste JMC-møde.

Der forelå ikke officielle mødeindkaldelser eller mødereferater for et eneste af JMC's møder. Det er imidlertid indlysende, at udvalget med sine komplicerede arbejdsopgaver ikke kunne have fungeret, uden at deltagerne havde nedskrevet deres egne udregninger og forslag, og uden at mødelederen eller sekretariatet havde gjort udførlige notater om forhandlingerne i udvalget. Der skulle aflægges beretning til PWG. Under den mundtlige høring vedgik en af deltagerne (Gruber & Weber) faktisk, at der eksisterede en generel regel om, at man skulle skille sig af med belastende notater.

Dog var ikke alle, der deltog i møderne i JMC, så omhyggelige, som de burde have været, mod hensyn til at tilintetgøre eller skille sig af med deres notater. Ved undersøgelsen kom Kommissionen hos M-M og den lille norske producent Rena i besiddelse af en række detaljerede, personlige notater om, hvad der var foregået ved en række møder i JMC (se betragtning 80, 82, 84 og 87).

(46) JMC havde i hele den relevante periode samme formand, nemlig en af Feldmühles (nu afgåede)

[1] Samme dag, som notatet blev skrevet, havde de fleste producenter netop annonceret en prisforhøjelse på 9 % for Det Forenede Kongerige, som skulle træde i kraft i januar 1987.

ledende direktører, hvis indsats angiveligt var en vigtigt årsag til udvalgets succes. Han var desuden medlem af PWG og fungerede som forbindelsesled mellem de to organer. Møderne blev overværet af repræsentanter for samtlige eller praktisk taget samtlige europæiske kartonproducenter. De fire finske GC-producenter var altid repræsenteret i JMC af Finnboard, der iøvrigt hævder ikke at have deltaget på egne, men udelukkende på NPI's vegne (se Finnboard's svar i henhold til artikel 11). NPI var ikke selv repræsenteret i JMC, selvom dette var tilfældet ved Direktørkonferencerne (Fiskeby har indrømmet, at en NPI-repræsentant »ved nogle få lejligheder« telefonisk gav Fiskeby oplysninger om emner, der var blevet drøftet på JMC-møder, hvor Fiskeby ikke var til stede). Visse producenter — især de største, som også var medlemmer af PWG — deltog oftere end de øvrige producenter i JMC's møder, men da der overhovedet ikke foreligger officielle optegnelser, er det umuligt at opstille en deltagerliste for de enkelte møder. Med undtagelse af Enso-Gutzeit deltog alle de virksomheder, denne beslutning er rettet til, imidlertid i hvert fald i nogle af møderne i JMC. Der afholdtes særskilte møder for GC- og GD-kvaliteter, som regel på to hinanden følgende dage.

I henhold til det skriftlige bevismateriale, herunder PG Paperboard's årsberetninger, afholdtes møderne i JMC med følgende hyppighed:

juni 1987 til maj 1988 15 møder

juni 1988 til maj 1989 11 møder

juni 1989 til maj 1990 8 møder (herunder flere todages møder)

juni 1990 til maj 1991 8 møder (herunder flere todages møder).

(47) De sidste JMC-møder, man har kendskab til, afholdtes i Wien den 3. og 10. juli 1991, ti uger efter at Kommissionen havde foretaget sine undersøgelser.

Oplysninger om de enkelte virksomheders vedgåede eller konstaterede deltagelse i JMC fremgår af tabel 4 og 5.

Tabel 4 viser for hver enkelt virksomhed datoerne for de møder i JMC, som virksomheden enten bedgår at have deltaget i, eller hvori de bevisligt har deltaget (listen må ikke opfattes som udtømmende).

Tabel 5 viser de af hver enkelt af virksomhederne angivne deltagere i de ordinære møder.

(48) De fleste producenter hævdede i deres svar på gentagne begæringer om oplysninger i henhold til artikel 11, at de enten overhovedet ikke havde nogen erindring om, hvornår de begyndte at deltage i møderne i Markedsføringsudvalget eller JMC, begrænsede deres svar til de allerseneste år eller gav på anden vis undvigende svar.

Det har derfor ikke været muligt (undtagen i ganske få tilfælde) nøjagtigt af fastlægge datoerne for de møder, som de enkelte producenter har deltaget i, især før 1989. Laakmann (som ikke skelner mellem JMC og forgængeren, Markedsføringsudvalget) udtalte i et svar i henhold til artikel 11, at Cascades, Europa Carton, KNP, FS-Karton, M-M, Deisswil, Feldmühle, CBC, Saffa og Laakmann selv havde deltaget i GD-møderne lige fra begyndelsen, dvs. fra 1984. Ifølge Laakmann begyndte Buchmann, Gruber & Weber, Prat Carton, Tampella Española og Weig at deltage i denne type møder noget senere end de øvrige producenter, hvilket kunne tyde på, at de først kom med, da det nye JMC blev oprettet i slutningen af 1987 eller begyndelsen af 1988.

e) *Det Økonomiske Udvalg*

(49) »Det Økonomiske Udvalg«, som trods sit navn ikke bestod af økonomer, men af marketing- og/eller salgschefer, drøftede bl.a. prisbevægelser på de nationale markeder og ordrebeholdninger og meddelte resultaterne af sine undersøgelser til JMC (eller forgængeren, Markedsføringsudvalget, før udgangen af 1987).

Selvom Stora hævdede, at Det Økonomiske Udvalg ikke drøftede de enkelte producenters ordrebeholdninger særlig indgående (i modsætning til JMC, hvor dette klart var tilfældet), sammenligende enkelte producenter fra tid til anden deres egen situation med gennemsnittet for branchen.

Stora erklærede udtrykkeligt, at udvekslingen af oplysninger i Det Økonomiske Udvalg i 1987 viste, at samtlige producenter havde fulde ordrebøger, hvilket bekræftede den voksende formodning i kartonindustrien om, at der var opnået balance mellem kapacitet og forbrug.

(50) Det »centrale tema« for drøftelserne i Det Økonomiske Udvalg var analysering og vurdering af markedet for karton i de enkelte lande. De oplysninger, som det Økonomiske Udvalg fik om markedsforholdene i medlemsstaterne, stammede tilsyneladende fra nationale udvalg, i hvilke de lokale producenter og vigtigste importører var repræsentanteret (referatet af Direktørkonferencen 10. november 1986). Drøftelserne om markedsforholdene var ikke tilfældige. Samtalerne om markedssituationen i de enkelte lande skal ses i sammenhæng med de planlagte prisinitiativer, herunder det konstaterede behov for midlertidige produktionsstandsninger for at støtte prisforhøjelserne.

Et privat notat tilhørende repræsentanten for FS-Karton, der indeholdt »højdepunkterne« fra det møde, som Det Økonomiske Udsvalg holdt i Zürich den 3. oktober 1989, og som sendtes til M-M's administrerende direktør, viser, at mødet, foruden en grundig gennemgang af efterspørgsel, produktion og ordrebeholdninger for de enkelte landes nationale markeder, også beskæftigede sig med:

— den stærke kundemodstand, der var konstateret mod den seneste forhøjelse af prisen på GC-kvaliteter, der trådte i kraft den 1. oktober

— ordrebeholdninger for henholdsvis GC- og GD-producenter, herunder oplysninger om de enkelte producenters situation

— rapport om gennemførte og planlagte midlertidige produktionsstandsninger

— særlige problemer i forbindelse med gennemførelse af prisforhøjelsen i Det Forenede Kongerige og forhøjelsens betydning for opretholdelse af den nødvendige prisforskel mellem GC- og GD-kvaliteter

— sammenligning af de enkelte nationale sammenslutningers forventede og aktuelle ordreindtag.

Disse emner nævnes ikke i det officielle møderefera t.

Tabel 6 indeholder en oversigt over deltagerne i møderne i Det Økonomiske Udvalg fra slutningen af 1986. De eneste af de virksomheder, som denne beslutning er rettet til, der ikke deltog i nogen af Det Økonomiske Udvalgs møder, var Enso-Gutzeit, Europa Carton, Gruber & Weber og Weig (Enso-Gutzeit var medlem af NPI, der deltog i samtlige møder i Det Økonomiske Udvalg. De tre øvrige var medlemmer af JMC).

E. ORDNINGEN FOR GENNEMFØRELSE AF PRISDISCIPLIN OG MÆNGDETILPASNING

1. Mængdetilpasning

a) *»Pris frem for mængde«*

(51) Forklaringen på, at prisinitiativerne fra og med 1988 var en succes, var (som producenterne indså), at man opretholdt en omtrentlig balance mellem produktion og forbrug. Det var alle medlemmerne af PWG magtpåliggende at undgå, at de fornyede prisinitiativer blev undermineret af en kraftig forøgelse af den solgte mængde. Stora betegnede denne politik med udtrykket »pris frem for mængde« (Storas svar af 14. februar 1992 i henhold til artikel 11).

Det betød, at de største producenter kunne aftale prisforhøjelser i PWG med en vis sikkerhed for, at disse kunne gennemføres.

(52) I forbindelse med den enighed, der opnåedes i PWG i løbet af 1987, blev de store producenter andele af det vesteuropæiske marked »fastfrosset« på de aktuelle niveauer, og der blev ikke gjort forsøg på at hverve nye kunder eller forøge salget til de faste kunder gennem aggressive priskampagner.

Ifølge Stora (anden redegørelse, side 11) gjaldt den indbyrdes forståelse, som var opnået mellem de største producenter med hensyn til markedsandele, hver enkelt af de store producentkoncerners markedsandel på det vesteuropæiske marked som helhed. Det ville ikke tjene noget formål (mente Stora) at drøfte producenternes hjemmemarkedsandele, da kartonproducenterne på grund af de store konverteringsvirksomheders grænseoverskridende fusioner i mange tilfælde ikke engang med sikkerhed kendte det endelige bestemmelsessted for deres leverancer.

(53) Hos FS-Karton (et selskab i M-M-koncernen) fandt Kommissionen dokumentation for, at der i slutningen af 1987 var opnået enighed i de to Direktørgrupper om de to indbyrdes afhængige spørgsmål mængdetilpasning og prisdisciplin.

I en intern rapport af 28. december 1988 med titlen »Vertrauliche Aktennotiz« (»fortroligt notat«) fra den marketingchef, der var ansvarlig for M-M-koncernens salg i Tyskland, til koncernens administrerende direktør i Wien gennemgås ret udførligt de skridt, der var blevet taget af de europæiske kartonproducenter på »Direktørniveau« siden slutningen af 1987 med henblik på at gennemføre »prisdisciplin«.

(54) Notatet fra M-M bekræfter, at der var opnået en ny konsensus i løbet af 1987, der indførte princippet »pris frem for mængde«. Notatets forfatter mente iøvrigt, at der i denne forbindelse havde været både »vindere og tabere«.

Alle deltagerne havde opnået en fordel for så vidt som den stadig faldende pristendens, der havde kendetegnet markedet, i 1988 var blevet vendt til en opadgående tendens i to klart afgrænsede faser (udtrykket to »faser« henviser åbenbart til de to »prisinitiativer« i 1988).

På den anden side havde M-M-koncernen — efter forfatterens mening — relativt set lidt et tab, ligesom det også var tilfældet med Feldmühle. Efter at have forøget sin markedsandel i løbet af sommeren 1987, var M-M blevet stillet over for et krav fra de øvrige producenter — uden tvivl som prisen for bred enighed — om at bringe visse »ofre«:

— Koncernens markedsandel var blevet fastfrosset på 1987-niveau, og den havde helt tydeligt givet de øvrige producenter tilsagn om ikke at forsøge at tiltrække nye kunder gennem priskampagner.

— M-M havde givet sine salgsmedarbejdere i Tyskland og Østrig og sine salgsagenter i andre lande faste instrukser, der afspejler denne

strenge prispolitik. Hvor målet tidligere alene havde været at forøge salget, var det nu »absolut prisdisciplin« med fare for, at det kunne blive nødvendigt at indstille driften for at indskrænke produktionen.

(55) M-M havde været en af de første producenter til at gennemføre både den prisforhøjelse, der gjaldt fra marts 1988 (som blev annonceret allerede i december 1987) og den anden forhøjelse, der trådte i kraft i oktober. Koncernen havde bragt de krævede ofre og tabt omsætning på de markeder, hvor priserne var høje. M-M's faste holdning i prisspørgsmål havde skabt utilfredshed hos nogle af de faste kunder. Til gengæld havde marketingchefen mistanke om, at ikke alle de øvrige producenter havde respekteret prisinitiativet lige så strengt som M-M. Deres salgsmedarbejdere førte sig frem på markedet på en måde, der ikke stemte overens med det, der var blevet aftalt på højeste niveau. Han gav et eksempel på, at en anden producent havde underbudt M-M over for en stor kunde med 150 DM/ton og stillede derefter det retoriske spørgsmål, om en sådan opførsel rimede med det »aftalte system«. Han opfordrede derfor sin overordnede (der deltog i møderne i PWG) til at »tage de øvrige producenter i ed på«, at de ville følge samme strenge regel som M-M, nemlig at man hellere måtte afvise kunder end at bryde prisaftalen.

Kommissionen har forsøgt at få M-M til at give yderligere oplysninger om de nærmere omstændigheder ved den aftale, der var blevet indgået mellem kartonproducenterne i 1987.

I sit svar i henhold til artikel 11 har M-M hævdet, at der ikke fandtes nogen aftale »i egentlig forstand«, og at dens marketingchefs gentagne anvendelse af dette (og lignende) udtryk i det pågældende notat ikke skulle »opfattes bogstaveligt«.

(56) Den grundlæggende forståelse mellem de største producenter om ikke at udvide deres respektive markedsandele bestod i hele den periode, denne beslutning vedrører.

Oprindelig havde PWG's vigtigste formål i denne forbindelse været at begrænse forøgelsen at EFTA-producenternes, dvs. M-M, Finnboard, Kopparfors og Iggesunds, markedsandele i EF-området. EF-producenterne ønskede at beskytte deres hjemmemarked, medens de nordiske producenter (og M-M) betragtede det som deres naturlige eksportmarked. Der foregik drøftelser med disse EFTA-producenter med hensyn til hvilke grænser for udvidelsen af deres markedsandele, de kunne acceptere. Det blev gjort klart for dem, at en forøgelse af deres markedsandele på andres bekostning ville forstyrre ligevægten mellem produktion og forbrug og underminere den fælles indsats for at opnå højere priser. Senere, efterhånden som EFTA-producenterne selv erhvervede produktionsfaciliteter inden for Fællesskabet, blev de øvrige producenters målsætning om at begrænse ikke-EF-producenters markedsandele i EF-området mindre relevant. Det drejede sig i stigende grad om at opretholde ligevægten mellem de største koncerner for at undgå at bringe prisinitiativerne i fare (Storas svar af 14. februar 1992 i henhold til artikel 11).

Producenterne baserede deres beregninger på den samlede omsætning for det foregående år, der som regel forelå i marts måned det følgende år.

Kombineret med kendskab til markedets anslåede vækstprocent for det følgende år var de enkelte producenter i stand til at beregne den udvidelse af omsætningen, de kunne tillade sig i løbet af året uden at forøge deres markedsandel (og dermed gøre markedet ustabilt).

De virksomheder, der deltog i disse drøftelser om markedsandele, var de samme som havde sæde i PWG, nemlig: Cascades, Finnboard, KNP (indtil 1988), M-M, MoDo, Sarrió, de to medlemmer af Stora-koncernen, CBC og Feldmühle og (fra 1988) Weig.

(57) »Udviklingen inden for markedsandele« blev analyseret på alle PWG's møder på grundlag af foreløbige statistikker (se betragtning 63). Man drøftede markedsandele i Vesteuropa som helhed og, i mindre omfang, i de enkelte lande. Ifølge Stora »blev væsentlige udsving i markedsandelene gjort til genstand for analyse og drøftelse, ligesom man forsøgte at finde årsagerne til større ændringer«. Således kunne ændrede omsætningsmønstre (for eksempel) skyldes placeringen af en speciel ordre på et bestemt marked, eller at en kunde begyndte at samle alle sine indkøb på det europæiske marked i ét land.

Dog var det overladt til producenterne at afgøre, hvilke nærmere forholdsregler de hver især skulle træffe for at fastholde deres markedsandele på det aktuelle niveau. Spørgsmål som midlertidige produktionsstandsninger eller flytning af overskydende produktion til markeder uden for Europa blev drøftet på møderne, men gennemførelsen af de drøftede forholdsregler afhang af de enkelte producenters egen situation.

Medlemmerne af PWG håbede på og regnede med, at de ved at vise et godt eksempel ville tilskynde de mindre producenter til også at vise tilbageholdenhed.

(58) Medens de mindre kartonproducenter, der deltog i JMC's møder, ikke blev indviet i de indgående drøftelser af markedsandele i PWG, accepterede de alle princippet om »pris frem for mængde« og var derfor udmærket klar over den almindelige forståelse, der herskede blandt de større producenter med henblik på at fastholde »et konstant udbudsniveau« og uden tvivl også om behovet for at tilpasse deres egen markedsadfærd hertil.

Dette bekræftes af et notat, der blev nedskrevet af den daværende administrerende direktør for Rena i forbindelse med et særligt møde i NPI (se betragtning 28) i Arlanda lufthavn i Stockholm 3. oktober 1988. Mødet drejede sig først og fremmest om den næste prisforhøjelse, der skulle gennemføres i april, og det erklærede mål var at sætte priserne op med 15 % inden udgangen af 1989.

Notatet fortsætter:

»I vanskelige tider: Produktionsstyring med downtime for alle producenter. Forslag udarbejdes. Priserne skal fastholdes.« (Norsk original).

Det er ikke uvæsentligt, at den daværende administrerende direktør for Finnboard på dette tidspunkt var formand for både NPI (og deltog i Arlandamødet) og formand for PG Paperboard og i sidstnævnte egenskab ledede såvel Direktørkonferencerne som møderne i PWG (se tillige betragtning 38).

(59) For producenterne i PWG afhang ordningen om fastfrysning af markedsandelene af »frivillig tilbageholdenhed« og et system med indbyrdes henstillinger. Stora udtalte, at »hvorvidt producenterne respekterede den opnåede forståelse (i sidste ende) afhang af de enkeltes opfattelse af, at det tjente deres egne interesser bedst.«

Såvidt vides fandtes der ikke nogen formel bøde- eller erstatningsordning til at styrke den forståelse, der var opnået om markedsandele, men producenterne vidste, at der var mulighed for »repressalier«, såfremt en af dem sikrede sig store ordrer på en andens bekostning på et bestemt marked (Storas svar i henhold til artikel 11 af 14. februar 1982, side 4).

Der er i hvert fald visse tegn på, at producenter, der ikke fulgte parolen, men forøgede deres markedsandel på andres bekostning, blev kaldt til orden. Dette synes at have været tilfældet med Weig.

(60) Kommissionen har forstået, at enkelte store producenters markedsandel til trods for den hemmelige forståelse om markedsandele faktisk øgedes langsomt år for år. Stora har forklaret, at producenterne mente, at hensynet til deres egne interesser og problemer undertiden forbød dem at træffe foranstaltninger til at begrænse deres omsætning. Uden tvivl plejede producenter i en stærk forhandlingsposition at regne med at forøge deres andel af markedet. Visse producenter blev muligvis anset for mindre pålidelige end andre. Derfor genoptog producenterne hvert år drøftelserne om markedsandele fra et nyt udgangspunkt.

Imidlertid var spørgsmålet om markedsandele genstand for konstant opmærksomhed i PWG, og de enkelte medlemmers særlige problemer og behov blev erkendt og drøftet. Den forståelse, der var opnået mellem producenterne med hensyn til markedsandele, var således ikke statisk, men genstand for periodisk justering og genforhandling.

b) *Fides' system for udveksling af oplysninger*

(61) Det blev anset for afgørende for en vellykket gennemførelse af prisinitiativerne, at der udvikledes et omfattende system til rapportering og kontrol af forhold vedrørende produktion, omsætningsmængder og kapacitetsudnyttelse.

De fleste medlemmer af PG Paperboard sendte regelmæssige (ugentlige, månedlige, halvårlige, årlige) rapporter om ordrer, produktion, omsætning og kapacitetsudnyttelse til Fides efter følgende mønster:

— ugerapporter om ordretilgang

— månedsrapporter om produktion og omsætning

— månedlige produktionsprognoser (fra april 1991)

— halvårlige rapporter om GC- og GD-produktionen opdelt efter »stoftype« (dvs. de forskellige vægtkategorier)

— årlige indberetninger om kapacitet.

De skandinaviske producenter sendte ikke oplysningerne om alle disse emner direkte til Fides, men lod dem i stedet gå gennem deres brancheorganisation NPI.

Fides-systemet dækkede hele Vesteuropa (EF og EFTA).

(62) Fides-systemet var organiseret således, at alle indkomne rapporter blev sammenfattet centralt, hvorefter de samlede (og formentlig anonymiserede) data blev udsendt til medlemmerne.

Følgende statistikker blev udsendt til medlemmerne af Fides-systemet:

— ugestatistik over ordretilgang

— månedsstatistik over forbrug (de enkelte landes forbrug af 28 kvaliteter eller grupper af kvaliteter)

— månedsstatistik over produktion og leverancer (GC-, GD- og SBS-kvaliteter opdelt efter producentlande)

— oversigt over GC- og GD-forbrug (baseret på henholdsvis »løbende tolv måneder« og »budgetteret årsforbrug«)

— markedsstatistik (halvårlig)

— statistik over stoftyper (halvårlig)

— årsstatistik over kapacitet

— maskinfortegnelse (lejlighedsvis).

Fides sendte statistikkerne over »produktion og leverancer« samt »forbrug« til medlemmerne hver måned i både »foreløbig« og »endelig« form. De foreløbige statistikker, der blev udsendt, før de endelig tal kunne blive udarbejdet, var i en vis udstrækning baseret på skøn foretaget på grundlag af det foregående års gennemsnitstal.

Ca. 75 % af medlemmerne af PG Paperboard oplyste hver uge Fides deres tal for ordretilgangen. Den samlede statistik blev udsendt af Fides den følgende dag. Denne statistik viste medlemmernes samlede ordrebestand, både på verdensplan og for Vesteuropa.

(63) De sammenfattede statistikker, som Fides sendte til medlemmerne, viste tallene for de vigtigste kvaliteter opdelt efter lande, bortset fra ugestatistikkerne over ordretilgangen, der dækkede hele Vesteuropa.

I sit notat af den 28. december 1988 (se betragtning 53) havde M-M foreslået (uden tvivl for at gøre det lettere at kontrollere overholdelsen af princippet om »pris-fremfor-mængde«), at alle producenter over for Fides skulle oplyse tallet for deres samlede produktion og derefter gøre rede for produktionens fordeling på følgende fem segmenter: hjemmemarked, øvrige EF, øvrige Europa, resten af verden, samt eget forbrug. Ifølge M-M blev Fides-systemet påfølgende ændret, stort set i overensstemmelse med M-M's forslag. Det vides ikke, hvorvidt eller i hvilket omfang de oplysninger, som Fides modtog fra de enkelte producenter blev gjort alment tilgængelige for PWG. Men selv i den sammenfattede form kunne Fides-statistikkerne imidlertid anvendes (og blev anvendt) som hjælp til at beregne og kontrollere de enkelte producenters markedsandel og analysere kapacitetsudnyttelsen. Den nøjagtigste analyse blev foretaget, når tallene fra hele det foregående år forelå, som regel i marts. I løbet af året anvendte man normalt den »foreløbige« statistik, selvom den på grund af svingninger måske ikke var en helt nøjagtig afspejling af den endelige årsopgørelse og skulle tages med et vist forbehold. Resultatet af disse analyser blev gennemgået på PWG-møderne, man udarbejdede oversigter, og producenter, hvis markedsandel var vokset betydeligt, blev afkrævet en »forklaring« (se betragtning 57).

(64) I mange tilfælde var data, der var relevante for kontrollen med de forskellige koncerners markedsandele, tilgængelige eller kunne uden større vanskelighed udledes af selve Fides-systemet, uden at der var behov for yderligere oplysninger. De »sikkerhedsforanstaltninger«, som Fides anvendte i andre produktinformationssystemer for at forhindre, at man kunne spore leverancer fra de enkelte producenter, var ikke indarbejdet i kartonindustriens system. Et eksempel herpå er statistikken over »produktion og leverancer« for Finland. Foruden størrelsen af den finske SBS- og GC-produktion (der blev ikke produceret GD-kvaliteter), viser statistikken, hvilke leverancer af hver af disse kvaliteter til hvert af de nationale markeder, der stammede fra Finland. Faktisk kunne de kun være kommet fra henholdsvis Enso-Gutzeit og Finnboard. Ligeledes afslørede samme statistik for Det Forenede Kongerige (GC og GD) Iggesunds (tidligere Thames Board) og Reed Paper & Board (UK) Ltd's salg på de enkelte markeder, idet disse to virksomheder er de eneste producenter af henholdsvis GC- og GD-kvaliteter i Det Forenede Kongerige. De samme oplysninger fremgår i mere detaljeret form af statistikken over »forbrug«.

c) *Kapacitetsrapporter*

(65) Fra PG Paperboard blev oprettet i 1981, udsendte Fides hvert år en kapacitetsrapport, der beskrev situationen land for land, samt en mere detaljeret »maskinfortegnelse«. Begge disse rapporter dækkede samtlige maskinfremstillede kartonkvaliteter, dvs. også produkter som for eksempel grå pap (greyboard).

Desuden fremlagde Finnboards marketingchef en årlig undersøgelsesrapport om kapacitetsudnyttelsen på markedet for egentlige kartonprodukter (i denne rapport benyttedes en snævrere produktdefinition end i Fides' kapacitetsrapport og maskinfortegnelse).

På grund af forskellen i vurderingsgrundlaget var Fides' kapacitetsrapport og undersøgelsesrapporten fra Finnboard ikke direkte sammenlignelige. Man forsøgte at bringe tallene i de to rapporter på en fælles formel, og fra og med 1985 skelnedes der i Fides-rapporten mellem »karton« (cartonboard) og »andre produkttyper« (other types of board) (»Fides' reviderede kapacitetsrapport«).

(66) I 1987 var medlemmerne af PWG blevet klar over, at efterspørgslen på produktet var steget så kraftigt, at der ikke længere fandtes overkapacitet i denne sektor.

Til trods for opdelingen i »karton« og »andre produkttyper« var der stadig divergenser mellem Finnboard-rapporten og Fides' reviderede kapacitetsrapport. På generalforsamlingen i 1987 foreslog Fides, at man skulle ophøre med at udgive den reviderede kapacitetsrapport og kun fortsætte med maskinfortegnelsen. Resultatet blev, at generalfor-

samlingen besluttede at bibeholde Fides' reviderede kapacitetsrapport i dens eksisterende form og at supplere den med en ny kapacitetsoversigt, der kun skulle omfatte karton (cartonboard).

(67) Da den nye kapacitetsoversigt udkom første gang i 1988 (referat af Direktørkonferencen den 25. maj 1988), bekræftede den, hvad Det Økonomiske Udvalg allerede havde konstateret, nemlig at »den så ofte omtalte overkapacitet i virkeligheden ikke eksisterer«.

Videre hedder det i referatet:

»Dette forhold kan ikke tit nok påpeges over for kunderne.«

På generalforsamlingen den følgende dag understregede Feldmühles repræsentant (som var formand for JMC), at »disse kapacitetstal er faktiske, ikke teoretiske. De er derfor af største betydning for den daglige drift. De kan og skal anvendes til at imødegå det ofte fremførte synspunkt blandt kunderne, at der findes meget stor overkapacitet i kartonindustrien«.

Efter forslag fra Feldmühle om, at rapporten skulle offentliggøres, udsendte Det Europæiske Papirinstitut den for første gang til kunderne i foråret 1989.

Dette kommenterer Stora således:

»Formålet med denne offentliggørelse var at påvise, at branchen udnyttede kapaciteten næsten fuldt ud, at overbevise salgs- og marketingcheferne om, at der var mulighed for at genoprette de foregående års store tab, og at gør det klart over for kunderne, at der praktisk taget ikke var mulighed for at forhandle om prisforhøjelserne.« (Storas anden redegørelse, side 13).

(68) Den nye kapacitetsoversigt (der senere omtaltes som »Grønbogen«) var udarbejdet af Fides på grundlag af oplysninger, der indsendtes hvert år i september/oktober af medlemmerne af PG Paperboard og omfattede en kapacitetsprognose for det følgende år.

Ved at sammenligne den indberettede kapacitet med det foregående års tal for forbruget kunne PG Paperboard danne sig et skøn over kapacitetsudnyttelsesgraden.

Rapporten angav den årlige »praktiske produktionskapacitet« for hver enkelt maskine, der var i brug, udregnet på grundlag af en standardformel.

Dog viste rapporten ikke de enkelte maskiners faktiske produktion for det pågældende år, men derimod den faktiske produktionsmængde for hele Vesteuropa for de foregående år og den samlede anslåede produktion for det følgende år. På grundlag af disse to datasæt udregnede man belastningsprocenten for branchen.

d) *Ordrebeholdninger og midlertidige produktionsstandsninger*

(69) Ved at sammenholde den ugentlige ordrebestand og den disponible kapacitet kunne PWG danne sig et skøn over den samlede efterspørgsel i kartonsektoren.

Såfremt en af de større producenters ordrebeholdning kommer ned under en vis grænse, kan virksomheden ikke udarbejde en effektiv produktionsplan, og den kan blive nødt til at ligge stille i en periode for at undgå risikoen for, at kvaliteten af det færdige produkt forringes.

Foruden Fides-systemet, der oplyste de samlede tal for hele branchen, var det almindeligt, at hver enkelt producent oplyste sin egen ordrebeholdning over for konkurrenterne på møderne i JMC.

Oplysningerne om, hvor mange dage, virksomhederne havde ordrer til, var relevante i to henseender:

— som grundlag for at beslutte, hvorvidt forudsætningerne for at gennemføre prisforhøjelser var til stede

— som grundlag for at beregne, hvor lang tid driften måtte indstilles for at opretholde ligevægten mellem udbud og efterspørgsel (Storas anden redegørelse, side 14).

(70) I 1988 og 1989 arbejdede branchen med fuld kapacitetsudnyttelse, og der var praktisk taget ikke behov for at indstille driften udover, hvad der var normalt i forbindelse med ferier og vedligeholdelse.

Men fra begyndelsen af 1990 blev de førende producenter i branchen stillet over for problemer med overkapacitet og faldende efterspørgsel og fandt det nødvendigt at træffe aftale i PWG's regi om behovet for at indføre midlertidige produktionsstandsninger. De store producenter erkendte, at de ikke kunne styrke efterspørgslen ved at sænke priserne, og at priserne simpelt hen ville falde, hvis de opretholdt fuld produktionskapacitet. Teoretisk kunne man på grundlag af kapacitetsrapporterne beregne, hvor længe driften skulle indstilles for at genoprette ligevægten mellem udbud og efterspørgsel. Hvis for eksempel den årlige maskinudnyttelsesgrad var anslået til 92 %, betød det, at 8 % af kapaciteten ikke ville blive udnyttet. Branchen skulle derfor indstille driften i fire uger for at genoprette ligevægten mellem produktion og efterspørgsel.

(71) Dog foretog PWG aldrig nogen formel tildeling af »downtime« til de enkelte producenter. I følge Stora voldte det praktiske problemer at nå frem til en koordineret plan for produktionsstandsninger, der dækkede samtlige producenter. Stora har udtalt, at dette var grunden til, at der kun »fandtes et løst system i form af henstillinger« (Storas anden redegørelse, side 15).

Også her så det ud, som om det var de førende producenter, der påtog sig byrden med at indskrænke produktionen for at fastholde priserne.

De uofficielle notater fra to JMC-møder, det ene i januar 1990 (se betragtning 84), det andet i september 1990 (se betragtning 87), samt andre dokumenter (se betragtning 94 og 95) bekræfter imidlertid, at de store producenter holdt deres mindre konkurrenter tæt og løbende informeret i PG Paperboard om deres planer om at gennemføre yderligere produktionsstandsninger som alternativ til at sænke priserne.

2. Prisinitiativer

(72) Efter forbedringen af forholdet mellem udbud og efterspørgsel og reorganiseringen af PG Paperboard's forskellige organer, skulle de hemmelige prisaftaler i organisationen vise sig mere effektive end i årene før 1987.

Frem for at lade priserne stige naturligt i overensstemmelse med markedssituationen satte man prisniveauet op for hele Vesteuropa gennem planlægning og gennemførelse af samordnede »prisinitiativer«. Priserne blev forhøjet i en række regelmæssige og klart afgrænsede »faser«. Det fremgår tydeligt af det skriftlige bevismateriale, som Kommissionen fandt, at spørgsmålene om prisforhøjelser og mængdetilpasning er to uløseligt forbundne sider af den samme ordning. På grundlag af de forberedelser, der var blevet gjort i JMC, traf PWG principbeslutninger om tidspunkterne for og størrelsen af forhøjelserne. I betragtning af kundernes naturlige ordre- og forbrugsmønstre, trådte prisforhøjelserne normalt i kraft i april og oktober. Undertiden, og afhængigt af markedssituationen, gjaldt prisforhøjelsen måske kun for GC- og ikke for GD-kvaliteter. Men som hovedregel bestræbte producenterne sig på at holde prisforskellen (30 til 40 %) mellem de to kvaliteter på et nogenlunde konstant niveau. En prisforhøjelse kunne også blive udsat til senere, eller et bestemt nationalt marked kunne endog være undtaget fra forhøjelsen (som for eksempel Det Forenede Kongerige i forbindelse med den anden prisforhøjelse i 1988, bortset fra SBS-kvaliteter).

JMC drøftede de nærmere detaljer ved gennemførelsen på hvert enkelt af de nationale markeder af den generelle beslutning, der var truffet i PWG. Man aftalte de nye »listepriser« for de enkelte kundekategorier (»AA«, »A«, »B«, »C« og »D«, opstillet i faldende orden efter betydning) og i alle nationale valutaer baseret på en standardkvalitet og -vægt. De nye priser, som de enkelte storkunder skulle betale, blev også diskuteret i JMC. Der blev udfærdiget særskilte rapporter til PWG for GC- og GD-kvaliteter, og PWG forsøgte at løse eventuelle forudseelige problemer.

Det bevismateriale, Kommissionen er kommet i besiddelse af (se særligt betragtning 79, 80 og 83), bekræfter, at prisforhøjelser og disses ikrafttrædelsesdatoer for Belgien, Danmark, Frankrig, Tyskland, Irland, Italien, Nederlandene, Det Forenede Kongerige og Spanien samt for EFTA-landene blev fastsat af PG Paperboard.

En af JMC's vigtigste opgaver var at skabe et »ækvivalent« europæisk prisfastsættelsessystem, dvs. et ensartet prisniveau for hele Fællesskabsområdet. Da de samordnede prisinitiativer blev genoptaget begyndte i slutningen af 1987/begyndelsen af 1988, blev de baseret på de forskellige prisniveauer på de forskellige nationale markeder. Som resultat heraf forekom der en række indbyrdes forskelle. Disse forskelle formindskedes i tiden op til 1991.

(73) Et særlig alvorligt og foruroligende træk ved de samordnede prisinitiativer fra og med slutningen af 1987 var, at de store producenter på forhånd aftalte i PWG, hvem af dem, der skulle »lægge for« med prisforhøjelsen (og hvornår), og derefter de datoer, på hvilke hver af de andre skulle »følge efter« ved at udsende deres meddelelse. Af indlysende årsager var rækkefølgen ikke ens fra gang til gang.

JMC var fuldt ud orienteret om ordningen, og de mindre producenter kunne selv bestemme, hvornår de hver især ville »annoncere«, at de havde til hensigt at følge den påtænkte forhøjelse.

I tilfælde af protester kunne producenterne takket være denne udførlige plan for vildledning af kunderne have forklaret rækken af ensartede, regelmæssige og brancheomspændende prisstigninger inden for kartonsektoren med henvisning til fænomenet »oligopolistisk adfærd«. De kunne have hævdet, at det var en god ide, at samtlige producenter af egen fri vilje besluttede at følge en prisforhøjelse, som en eller anden af de markedsførende virksomheder havde gennemført, så snart den var blevet offentliggjort. Det behøvede ikke nødvendigvis betyde, at der forelå tegn på en egentlig ulovlig underhåndsaftale. Kunderne kunne let mistænke og endog anklage dem for at have dannet et kartel, og med det relativt store antal producenter ville de økonomiske teorier blive strakt til deres yderste og måske mere end det, men med mindre der forelå direkte bevis på hemmelige aftaler — og de gik ret langt for at sikre, at dette ikke ville ske — måtte producenterne have regnet med, at de kunne have klaret frisag i enhver

undersøgelse af deres prisadfærd, som konkurrencemyndighederne måtte iværksætte, ved at forsvare deres adfærd som værende »indbyrdes afhængighed skabt af en oligopolistisk konkurrencesituation«.

3. **De enkelte prisinitiativer**

a) *Januar 1987*

(74) Medens PG Paperboard's nye system endnu var under udarbejdelse, fandt der er et samordnet prisinitiativ sted for Det Forenede Kongerige i slutningen af 1986. Sterlingkursen var på dette tidspunkt lav i forhold til de øvrige vesteuropæiske valutaer. Ifølge visse producenter lå prisniveauet i Det Forenede Kongerige 15 % lavere end på de øvrige store europæiske markeder.

I begyndelsen af november 1986 annoncerede Finnboard og TBM en prisforhøjelse i Det Forenede Kongerige for GC-kvaliteter på 45 £/ton (8 til 9 %) med virkning fra 26. januar 1987.

I referatet af et bestyrelsesmøde i Feldmühle (UK) Ltd den 7. november 1986 hed det:

> »TBM og finnerne har annonceret prisforhøjelser på ca. 9 % med virkning fra februar 1987, og det ser ud til, at de fleste andre virksomheder overvejer en lignende prisforhøjelse.«

Med hensyn til GD-kvaliteter, meddelte de fleste producenter (med M-M i spidsen) også deres kunder i løbet af november, at en 9 % prisforhøjelse ville træde i kraft på forskellige datoer i januar og februar året efter. Reed P & B, der som den eneste hjemmemarkedsproducent ikke havde samme valutaproblemer i Det Forenede Kongerige som producenterne i det øvrige Vesteuropa, annoncerede en lidt mindre stigning.

Finnboard og Iggesund forhøjede prisen på GC-kvaliteter til grafiske formål og SBS med 55 £ i december 1986. Enso-Gutzeit, den anden SBS-producent, lod også sine priser stige i december, men størrelsen af prisforhøjelsen kendes ikke.

(75) At næsten samtlige producenter annoncerede samtidige og identiske prisforhøjelser i Det Forenede Kongerige fremkaldte vrede reaktioner fra kunderne, der beskyldte dem for »kynisk manipulering« af markedet. Beskyldingerne om hemmelige aftaler blev selvfølgelig benægtet på det kraftigste.

Det fremgår imidlertid klart af det notat, som M-M's salgsagent skrev om udfaldet af Direktørkonferencen den 10. november 1986 (se betragtning 41), at prisinitiativet havde været drøftet og overvejet på »Direktørniveau«.

Yderligere bevis for, at der havde fundet en samordning sted, finder man i et håndskrevet notat på siderne for den 15. til 17. januar 1987 i en kalender tilhørende en medarbejder hos Feldmühle, og hvoraf det fremgår, at der var blevet udvekslet detaljerede oplysninger om prisfastsættelse, ordrebeholdninger og midlertidige produktionsstandsninger mellem Feldmühle og flere andre producenter i forbindelse med prisforhøjelsen.

Notatet omtaler Tako (den største Finnboard-producent af grafisk pap), Tampella (»Ingerois«) og UPM (»Simpele«), Enso-Gutzheit, Kopparfors, Iggesund og TBM (hvoraf de to sidstnævnte producenter på det tidspunkt stadig var indbyrdes uafhængige).

I notatet betegnes direktøren for Feldmühle, som ledede Markedføringsudvalget, som værende »skeptisk« over for Kopparfors (som endnu ikke havde fusioneret med Feldmühle), og direktøren beskyldte tilsyneladende også M-M for at være uansvarlig (»ohne Verantwortung«). I notatet nævnes, at prisforhøjelsen var ved at blive gennemført i Det Forenede Kongerige, »også af TBM« (der var angiveligt særlig stærk utilfredshed blandt kunderne på dette tidspunkt over for den største lokale producent TBM, tilsyneladende fordi virksomheden ikke kunne anvende den samme undskyldning som de øvrige vesteuropæiske producenter om faldet i sterlingkurserne i forhold til de øvrige valutaer).

Den nøjagtige anledning til og beskaffenhed af kontakterne mellem Feldmühle og de øvrige producenter fremgår ikke af notatet. Dog har Stora (der senere overtog Feldmühle) ikke benægtet, at oplysningerne i notatet kom direkte eller indirekte fra konkurrenter.

b) *Februar-april 1988*

(76) På baggrund af den nye politik, »pris frem for mængde«, gennemførtes to samordnede prisforhøjelser for hele Europa i 1988.

Ifølge rapporten af 28. december 1988 fra M-M (se betragtning 54) lykkedes det med denne nye politik at vende den nedadgående pristendens, der havde karakteriseret 1987.

Deltagerne i PWG-mødet den 4. december 1987 enedes om en 7 til 8 % (på visse markeder 10 %) forhøjelse for både GC- og GD-kvaliteter, der skulle indføres fra marts 1988 og gælde til 30. september samme år.

De store producenter (M-M, Feldmühle) informerede allerede i slutningen af 1987 kunderne om prisforhøjelsen.

Det første skridt blev taget på det tyske marked, hvor M-M og Feldmühle »lagde for«. I en skriftlig meddelelse dateret den 18. december 1987 annoncerede M-M en forhøjelse på 15 DM og 12 DM

(pr. 100 kg) for henholdsvis GC- og GD-kvaliteter for varer leveret af M-M og FS-Karton efter 15. februar 1988.

Dernæst meddelte Feldmühle den 28. december 1987, at virksomheden forhøjede sine listepriser med 15 DM (pr. 100 kg) for GC-kvaliteter og 12 DM for GD-kvaliteter med virkning fra 15. februar 1988.

Finnboard underrettede sine kunder i Tyskland om forhøjelserne 4. og 5. januar, men noget senere på sine øvrige markeder. Således traf Finnboard først den endelige beslutning om at gennemføre forhøjelsen i Det Forenede Kongerige den 11. februar 1988 og orienterede kunderne den følgende dag. Det førte tilsyneladende til, at Finnboard blev beskyldt af de øvrige producenter for at forhale sagen. I et referat af et møde 28 og 29. januar 1988 i Iggesund Board Sales Ltd hedder det: »Hele Europa har lagt pres på finnerne for at få dem til at forhøje priserne. Finnboard har fået at vide, at vi ikke vil forhøje vore priser, førend de har annonceret en prisforhøjelse«.

Det fremgår af dokumentation, der er indhentet hos Buchmann, Cascades, Europa Carton, Fiskeby, KNP, Kopparfors (nu integreret i Stora), Laakmann, Deisswil (nu M-M), Sarrió, Reed P & B (nu SCA) og Weig, at samtlige producenter gennemførte prisforhøjelsen i Tyskland.

(77) I Frankrig var prisforhøjelsen 700 ffr./ton for GC1-kvalitet, 500 ffr./ton for GC2 og 400 ffr. for GD. Cascades havde meddelt prisforhøjelsen på GC-kvaliteter i en skrivelse af 24. december 1987 med ikrafttræden pr. 1. marts.

De øvrige producenter, dvs. Finnboard, M-M, Deisswil, De Lancey, Saffa, Reed P & B, Feldmühle, CBC, Tampella Española og Weig gennemførte samme prisforhøjelse.

I Det Forenede Kongerige underrettede de fleste af de producenter, for hvilke der foreligger dokumentation vedrørende priser, deres kunder om en prisforhøjelse på 6 % for samtlige kartonkvaliteter med ikrafttræden på forskellige datoer i april 1988. Således annoncerede Feldmühle, Finnboard, Iggesund, Mayr-Melnhof, Kopparfors, Djupafors, Rena, Saffa og TBM alle prisforhøjelser på 6 %. Reed P & B annoncerede en forhøjelse på 20 £ (5 %) for GD-karton, og det samme gjorde Laakmann, Fiskeby, KNP og Deisswil.

Dokumentation indhentet fra Cascades, der stammer fra marts 1988, viser, at planlægningen af prisinitiativet i JMC indebar fastsættelse af de »mindstepriser« (»prix planchers«) for GC2- og GD2-kvaliteter i alle nationale valutaer, der skulle gælde for kunder i kategorierne A, B og C efter prisforhøjelsen. Beviset for, at disse mindstepriser var blevet fastsat ved hemmelige aftaler og ikke var et internt anliggende for Cascade, findes i et notat skrevet af Fiskebys tyske agenter om en telefonsamtale med deres agenturgivere den 21. marts 1988 (samme dag som Cascades-notatet om GD-priser), der giver dem besked om at anvende nøjagtig samme mindstepris for GD2 for hver af kundekategorierne A, B og C i Tyskland, som Cascades havde noteret.

Udarbejdelsen af prislister i de forskellige landes valutaer for hver af kundekategorierne var faktisk en af JMC's rutineopgaver (se betragtning 80, 85 og 87).

Ifølge referater i pressen mente producenterne, at prisforhøjelserne havde fået en blandet modtagelse, men også, at den rent faktisk havde ført til en mere konsekvent prisstruktur. Forhøjelserne havde fundet sted på det tidspunkt, hvor priserne havde været lavest, og forskellen mellem de højeste og laveste priser var blevet reduceret.

c) *Oktober 1988*

(78) Den anden prisforhøjelse i 1988 for hele det europæiske marked var i lighed med den første baseret på en forhøjelse på 15 DM (pr. 100 kg) for GC-kvaliteter, men kun 9 DM for GD-kvaliteter. Dog skete der ingen prisforhøjelse i Det Forenede Kongerige, da prisniveauet her i forvejen var ca. 10 % højere end i de øvrige vesteuropæiske lande.

Ved denne lejlighed var det Finnboard, der »lagde for« med prisforhøjelsen. Finnboard havde allerede i marts 1988 forberedt kunderne på muligheden af endnu en prisstigning.

Stora udtaler, at prisforhøjelsen, der trådte i kraft fra oktober 1988, blev aftalt for begge kvaliteter i juni. Faktisk holdt PWG møde i Barcelona den 25. maj 1988. JMC havde møder 28. og 29. juni. De franske producenter var allerede i midten af juni måned begyndt at tale om en prisforhøjelse på 50 ffr. for GC-kvaliteter (det beløb, som rent faktisk kom til at gælde). Den 5. juli orienterede Finnboard sine europæiske salgsafdelinger om en prisforhøjelse, der skulle træde i kraft pr. 1. oktober. Følgende prisforhøjelser skulle annonceres senest 11. juli: Tyskland 15 DM, Frankrig 50 ffr., Nederlandene 15 hfl., Belgien 300 bfr. pr. kg osv.

Få dage efter udsendte Kopparfors og Feldmühle deres første meddelelser om nøjagtig samme prisforhøjelser på GC-kvaliteter på deres respektive nationale markeder, som Finnboard havde varslet. Den 19. juli indledte Feldmühle annonceringen af sine planer om at indføre de samme prisforhøjelser med en forhøjelse på 9 DM for GD-kvaliteter. Cascades og M-M/FS-Karton meddelte deres prisforhøjelse på 9 DM på GD-kvaliteter i Tyskland samme dag, nemlig den 25. juli, og to dage senere gjorde Saffa det samme.

De øvrige producenter, om hvem der findes prisdokumentation, der typer på, at de deltog i det

samordnede prisinitiativ, var Buchmann, Cascades, Enso-Gutzeit, Fiskeby, Gruber & Weber, KNP (inklusive Badische), Laakmann, Papeteries de Lancey, MoDo (Iggesund), Saffa og Weig.

d) *April 1989*

(79) I slutningen af 1988 aftalte producenterne en forhøjelse for både GC- og GD-kvaliteter, der oprindelig skulle være trådt i kraft i marts 1989, men som blev udsat til den 1. april (Storas anden redegørelse, side 19).

Dette prisinitiativ var baseret på en forhøjelse på 17 DM pr. 100 kg (eller tilsvarende i andre valutaer) for GC-kvaliteter og 9 DM (eller tilsvarende) for GD-kvaliteter.

Hos Finnboard (UK) Ltd fandt Kommissionen en udateret liste (på svensk) med overskriften »Prisforhøjelse 2. kvartal 1989«, der angiver følgende prisforhøjelser for de enkelte nationale markeder:

	UC/GC		UD/GD	
	Dato	Beløb	Dato	Beløb
Det Forenede Kongerige	1.4.	55£ (+15)	1.5.	25-30 £
Tyskland	1.4.	170 DM	1.5.	90 DM
Nederlandene	1.4./1.5.	190 hfl.	1.6./1.7.	~~100~~ (2) hfl.
Belgien	1.4.	3 500 bfr.	1.5.	2 500 bfr.
Frankrig	1.4.	600 ffr.	1.5.	300 ffr.
Italien	1.2.	120 (1) lire	1.1.	50 (1) lire
			1.4.	30 (1) lire
Danmark	1.4.	550 dkr.	1.4.	375 dkr.

(1) Pr. kg.
(2) Tallet 100 er overstreget i originalen.

(Listen angav desuden prisforhøjelser for Østrig, Schweiz, Finland, Norge og Sverige).

Finnboard fremstiller hverken UD- eller GD-kvaliteter, så listen kan ikke have været udelukkende intern eller kun have vedrørt Finnboards egne aktiviteter. De priser, der er angivet for GD-kvaliteter, og ikrafttrædelsesdatoerne for de enkelte nationale markeder er identiske med oplysningerne i et notat fra Fiskeby af 14. februar 1989. Kommissionen kom desuden fra Rena i besiddelse af lister for to senere prisinitiativer, hvis udformning havde stor lighed med den liste, man fandt hos Finnboard (se betragtning 80 og 83). Rena angiver, at virksomheden modtog disse lister fra en anden producent på NPI-møder. Finnboard repræsenterede ikke blot NPI i PWG, hvor de vigtigste beslutninger blev truffet (se betragtning 32), men Finnboards administrerende direktør var tillige formand for PG Paperboard og præsiderede over PWG fra maj 1988. Han var endvidere formand for NPI.

Feldmühle udsendte en rundskrivelse til sine kunder i Tyskland den 5. januar 1989 for at underrette dem om forhøjelsen.

Denne forhøjelse skulle træde i kraft den 1. april for GC- og den 1. maj for GD-kvaliteter (i overensstemmelse med prislisten fra Finnboard).

For Frankrig var de tilsvarende prisforhøjelser 60 ffr. for GC og 30 ffr. for GD og for Belgien henholdsvis 350 bfr. og 250 bfr.

For Italien skulle GC-prisen forhøjes lidt tidligere (15. februar), medens GD-prisen skulle stige ad to omgange (50 lire/kg den 1. januar og 30 lire/kg 1. april).

CBC havde annonceret sin prisforhøjelse for GC-karton i Frankrig på 60 ffr. for den 3. januar 1989.

Finnboard kontrollerede via nogle af sine salgsafdelinger, at Feldmühle rent faktisk havde annonceret prisforhøjelsen (jf. Storas anden redegørelse, side 17), førend virksomheden meddelte de samme prisforhøjelser til sine kunder.

M-M annoncerede prisforhøjelsen i Tyskland (GC 17 DM den 1. april, GD 9 DM den 1. maj) ved skrivelse af 12. januar og noget senere for de øvrige markeder. Også her var prisforhøjelserne og de relevante datoer for M-M (og Deisswil) praktisk taget identiske med oplysningerne i listen fra Finnboard.

Andre producenter, som påviseligt deltog i prisinitiativet var: Buchmann, Cascades, De Eendracht, Enso-Gutzeit, Europa Carton, Gruber & Weber, KNP (inklusive Badische), Laakmann, MoDo, Papeteries de Lancey, Reed P&B, Saffa and Weig. Disse producenters annoncerede prisforjøjelser stemmer også fuldstændig overens med den liste, der blev fundet hos Finnboard (UK) Ltd.

e) *Oktober 1989*

(80) Med hensyn til prisinitiativet i oktober 1989 er Kommissionen kommet i besiddelse af ikke lot prisdokumentationen fra producenterne, men også en liste over de aftalte prisforhøjelser i hver enkelt national valuta samt personlige notater fra flere samtidige JMC-møder skrevet af repræsentanter for M-M og Rena.

Den prisforhøjelse, der aftaltes i juni 1989, gjaldt kun GC- og SBS-kvaliteter. Ordrebestanden for GD-kvaliteter havde været konstant lavere end for GC-kvaliteter, og GD-producenterne indså, at det ikke ville være muligt at gennemføre endnu en prisforhøjelse i 1989. Desuden forlød det, at prisen på deres råmaterialer (papiraffald) var forholdsvis stabil, mens prisen på papirmasse netop var blevet forhøjet, hvad der påvirkede GC-producenternes omkostninger.

Kommissionen er i besiddelse af en maskinskrevet prisliste (på svensk) fra Rena, der viser, hvornår og hvor meget priserne skulle forhøjes for de enkelte kvaliteter i hver af de nationale valutaer. Listen er udformet i lignende form som den, man fandt hos Finnboard (UK) Ltd (se betragtning 79). Rena har forklaret, at virksomhedens daværende administrerende direktør fik listen (som er udateret), da han mødtes i Stockholm med andre skandinaviske producenter til et møde i NPI. Det drejer sig om følgende prisforhøjelser for de nationale markeder inden for EF:

	GZ	GC1	GC2	Dato
Belgien (bfr./ton)	2 500	3 300	2 500	1. 10.
Danmark (dkr./ton)	580	580	580	1. 10.
Tyskland (DM/ton)	110	150	110	1. 10.
Spanien (pta/kg)	8	9	8	1. 10.
Frankrig (ffr./ton)	400	500	400	1. 10.
Irland (Ir. £/ton)	85	86	72	1. 10.
Italien (lire/kg)	120	120	90	1. 9.
Nederlandene (hfl./ton)	170	170	130	1. 10.
Det Forenede Kongerige (£/ton)	60	62-65	52-55	1. 10.

Det fremgår tydeligt af omstændighederne, at dette var en liste over de prisforhøjelser, der var blevet besluttet i PG Paperboard for de enkelte kvaliteter i de enkelte landes valutaer (se tillige betragning 79 om forbindelsen mellem Finnboard, PWG og NPI).

Hos Rena fandt Kommissionen desuden et håndskrevet notat fra JMC-mødet den 6. september 1989, der er forfattet af Renas daværende salgsdirektør. Det ni sider lange notat rummer oplysninger om de prisforhøjelser, der var blevet annonceret i de enkelte valutaer og vurderer kundereaktionen og de fremskridt, der allerede var sket med hensyn til at gennemføre forhøjelserne på de enkelte nationale markeder. De i det håndskrevne notat nævnte prisforhøjelser i de forskellige valutaer, stemmer med dem, der anføres i den ovenfor omtalte maskinskrevne liste.

Selvom der ikke skete nogen forhøjelse af GD-priserne, var der på dette tidspunkt truffet aftale om en ny ordning om pristillæg for små ordrer. Således oplyser notatet fra Rena, at »Prisforskellen mellem GC og GD er tæt ved 40 %. Ingen bør derfor levere uden pristillæg fra den 1. 10.«

Notatet angiver desuden de nye CG2-priser for de enkelte kundekategorier (AA, A B og C) og på hvert af de nationale markeder, der skulle træde i kraft den 1. oktober:

	B	D	F	I	NL	UK	CH
AA		200					
A	41	202	660	1 410	227	67,20	163
B	42	206	700	1 460	232	74,80	168
C	45,5	210	720	1 560	242	77,80	178

(81) Finnboard lagde for i 1. oktober-initiativet og var allerede begyndt at »bane vejen« i juni ved at give sine salgsafdelinger besked om at forberede kunderne på, at der ville ske en prisforhøjelse om efteråret og udarbejde skriftlige meddelelser om prisforhøjelsen.

Den 30. juni meddelte Finnboard sine nationale salgsafdelinger størrelsen af den prisforhøjelse, der skulle træde i kraft den 2. oktober. Kunderne blev orienteret i løbet af juli.

De prisforhøjelser, som Finnboard annoncerede, svarer nøje til beløbene på listen fra Rena.

Cascades sendte telexmeddelelser til sine salgsagenter omtrent samtidig med, at Finnboard gav dem besked på at indføre de samme prisforhøjelser. Kunderne skulle orienteres om de nye priser mellem den 20. og den 30. juli.

MoDo havde også informeret sine salgskontorer i slutningen af juni om sine planer om at forhøje priserne på GC-materiale fra TBM med ca. 8 % pr. 1. oktober. Koncernens interne dokumentation (fra begyndelsen af juli) viser, at de påtænkte forhøjelser var baseret på de beløb, der fremgår af listen fra Rena.

Feldmühle ser imidlertid ud til at have ønsket bekræftelse fra sine nationale salgsafdelinger på, at Finnboard rent faktisk havde udsendt sin prismeddelelse, før virksomheden »fulgte« initiativet. Feldmühles prisforhøjelser var identiske med de beløb, der var angivet på den maskinskrevne prisliste og med de øvrige producenters.

Kopparfors meddelte den samme prisforhøjelse til sine salgsagenturer den 13. juli med besked om, at de skulle underrette kunderne senest i løbet af den følgende uge.

Med nogle få mindre undtagelser forhøjede alle GC-producenterne deres priser med de beløb, der fremgår af den liste, Kommissionen fik fra Rena (se betragtning 80).

Enso-Gutzeit forhøjede sine priser på SBS-kvaliteter i overensstemmelse med listen, og så vidt det kan konstateres på grundlag af den foreliggende dokumentation, gjorde den eneste anden SBS-producent, Iggesunds Bruk (MoDo), det samme.

Mange kunder protesterede over denne den tredje prisforhøjelse (for GC-kvaliteter) inden for tolv måneder og hævdede, at det ville blive vanskeligt at få de endelige aftagere til at acceptere den.

(82) Det notat fra mødet i Det Økonomiske Udvalg den 3. oktober 1989, som Kommissionen fandt hos FS-Karton (M-M) (se betragtning 50), understreger betydningen af de midlertidige produktionsstandsninger og ordrebeholdningen for gennemførelsen af prisforhøjelsen. Kommissionen kom i besiddelse af endnu et notat fra FS-Karton, nemlig fra et møde i JMC, der fandt sted to uger efter, at prisforhøjelsen pr. 1. oktober var trådt i kraft. Dette notat viser, hvordan producenterne kontrollerede, om forhøjelsen var blevet gennemført. Notatet, der har overskriften »Vertraulicher Bericht« (fortrolig rapport), indeholder et referat af mødet i JMC, der fandt sted den 16. oktober 1989. De tilstedeværende producenter rapporterede om fremskridtene på de enkelte nationale markeder for prisforhøjelsen for GC-kvaliteter. Ordrebeholdningerne blev helt klart betragtet som en vigtig faktor ved kontrollen af, om forhøjelsen blev gennemført. FS-Kartons notat fra dette møde viser desuden, hvorledes producenterne gennem JMC forsøgte at indkredse og løse problemerne i forbindelse med gennemførelsen af det samordnede initiativ. Der nævnes en række eksempler på bestemte producenter, der af de øvrige blev anset for ikke at gå helhjertet ind for forhøjelsen. Således blev Cascades (der undtagelsesvis ikke var tilstede ved det pågældende møde) kraftigt fordømt for stadig at tilbyde de »vanvittige priser« i Nederlandene, hvilket skabte problemer for finnerne og for KNP.

De producenter, der optrådte som markedsførere på bestemte nationale markeder, lagde vægt på, at de øvrige skulle vise den samme fasthed som de selv. Således meddelte Finnboard i Belgien, at koncernen ville køre en hård linje og forventede det samme af CBC, Cascades og KNP. I Italien klagede Saffa over lave importpriser og opfordrede Kopparfors, Finnboard og Cascades til at overholde de aftale prisniveauer.

f) *April 1990*

(83) I slutningen af 1989 var målet om en 15 % forhøjelse af prisniveauet (der omtales i Renas notat fra NPI's møde den 3. oktober 1988 (se betragtning 58)) blevet opfyldt. I slutningen af 1989 blev der truffet principaftale om endnu en prisforhøjelse for både GC- og GD-kvaliteter. Denne forhøjelse skulle træde i kraft i april 1990, til trods for at prisen på papirmasse faktisk var faldende.

Der afholdtes møder i PWG den 18. oktober og 28. november 1989 (sidstnævnte møde efterfulgt af en Direktørkonference), og i JMC den 29. november. Markedet var allerede i december 1989 blevet »forberedt« på en forhøjelse på ca. 8 %.

Endnu en maskinskrevet prisliste udformet i en form, der i høj grad ligner den liste, Kommissionen fandt hos Finnboard (UK) Ltd (men i dette tilfælde dateret: 3. december 1989, kun få dage efter JMC's seneste møde), og som viser størrelsen af den prisforhøjelse, der skulle træde i kraft den 1. april 1990 for de enkelte kvaliteter og alle de nationale valutaer, blev indhentet af Kommissionen fra Rena. Den er baseret på en forhøjelse på 13 DM pr. 100 kg for GC-kvaliteter, 11 DM for GT- og 10 DM for GD-kvaliteter. Ligesom den anden liste fra Rena må også denne liste oprindelig være givet til Rena af NPI eller et af denne organisations medlemmer (se betragtning 80). Den klare slutning er igen, at listen angiver prisforhøjelser og datoer herfor, besluttet af PG Paperboard.

Listen angiver følgende prisforhøjelser for EF-markederne:

	GC	GT	GD	Dato
Belgien (bfr./ton)	2 500	2 500	2 500	1. 4.
Tyskland (DM/ton)	130	110	100	1. 4.
Spanien (pta./kg)		5	5	1. 1.
Frankrig (ffr./ton)	400	450+	400	1. 4.
Irland (Ir.£/ton)	45		45	1. 4.
Italien (lire/kg)	90	70	70	1. 4.
Nederlandene (hfl./ton)	130	110	100	1. 4.
Det Forenede Kongerige (£/ton)	45	45+	45(1)	1. 4.

(1) For importeret materiale.

(84) I forbindelse med undersøgelsen hos FS-Karton fandt repræsentanter for Kommissionen et detaljeret notat fra et relevant JMC-møde.

Dette notat, der er skrevet med salgschefens håndskrift, er dateret den 11. januar 1990. Det pågældende møde drejede sig om producenternes gennemførelse af prisinitiativet i marts-april.

Notatet giver først antallet af dage, til hvilke Feldmühle, FS-Karton, Finnboard, Iggesund (herunder TBM), Cascades og Kopparfors havde ordrer.

Det anfører endvidere de planlagte datoer for lukninger i juleferien (jf. Storas første redegørelse, side 14, om koordinering af »downtime«).

Notatets side 2 indeholder en liste over en række vigtige producenter: Kopparfors, M-M/FS-Karton, Finnboard, Feldmühle, Thames/Iggesund, Cascadas og M-M Eerbeek. Ud for de fleste navne på listen er anført den dato eller et antal uger.

(85) Det fremgår tydeligt af notatet, at producenterne havde »iscenesat« de større producenters annonce-

ring af den påtænkte prisforhøjelse på en sådan måde, at den samordnede karakter kunne benægtes med en vis plausibilitet og branchens prisinitiativ bortforklares som ikke-aftalt prisførerskab.

— Kopparfors skulle således annoncere den 12. januar, at virksomheden ville forhøje sine priser fra 1. april.

— På samme måde betød datoerne »18/1 zum 1/3« (»18/1 pr. 1/3«), der var angivet for M-M, at virksomheden den 18. januar ville annoncere, at den lod sine priser stige fra den 1. marts.

— Cascades skulle annoncere sin prisforhøjelse den 25. januar (25/1), undtagen for Frankrig, hvor annonceringen skulle sted den 5. januar.

— Finnboard skulle foretage sin annoncering den 31. januar eller deromkring.

— Feldmühles annoncering var planlagt til den 29. januar.

— Thames/Iggesund skulle meddele sin prisforhøjelse i løbet af uge 5.

Ud for navnet Thames/Iggesund er der skrevet »GC/GZ+13–« (TBM og Iggesunds Bruk satte faktisk deres priser for diesse kvaliteter op i Tyskland med 13 DM). Under overskriften »England« står noteret tallet 54£ for GC2 og 58£ for GC1. Samtlige de store producenter annoncerede senere netop denne prisforhøjelse. (Et notat, der fandtes hos Iggesund Board Sales i Det Forenede Kongerige tyder på, at den oprindelige plan fra slutningen af 1989 om at forhøje prisen på alle kvaliteter med 45 £, som angivet i prislisten fra NPI, var blevet ændret, således at de 45 £ kun skulle gælde for GD-kvaliteter.)

Notatet fra FS-Karton afsluttes med en sammenlignende list over »gamle« og »nye« priser for GC2 i Tyskland for de forskellige kundekategorier (AA, A, B, C og D). De nye priser skulle træde i kraft den 1. april 1990 og gælde indtil den 30. september. De »gamle« priser på listen er de samme, som Rena nævner i det håndskrevne notat fra mødet den 6. september 1989 (se slutningen af nr. 80) som trædende i kraft i Tyskland den 1. oktober 1989:

	Gammel	Ny
AA	200	213
A	202	215
B	206	219
C	210	223
D	215	228

(86) Notatet fra FS-Karton var vedhæftet udkast til en meddelelse om prisforhøjelse, der stammede fra Kopparfors. Udkastet var dateret den 12. januar 1990 (den dato, der var fastsat for Kopparfors' annoncering), og meddelte kunderne, at priserne ville stige med 13 DM pr. 100 kg, samme beløb, som var nævnt i notatet fra FS-Karton.

De meddelelse om prisforhøjelser, som Kopparfors rent faktisk sendte til sine tyske kunder, var ligeledes dateret den 12. januar.

De datoer, som anføres i notatet fra M-M for de øvrige store producenters prisannonceringer, stemmer i samtlige tilfælde næsten fuldstændig overens med den faktiske datering af de breve, som virksomhederne sendte til deres kunder.

De prisforhøjelser, som de store producenter faktisk annoncerede på de enkelte nationale markeder, svarer desuden til tallene på den maskinskrevne liste fra Rena (se betragtning 83). Den eneste forskel var, at i stedet for den forhøjelse på 45 £ for Det Forenede Kongerige på samtlige kvaliteter, som oprindelig havde været planlagt, var GC-prisforhøjelserne 54 til 48 £ (se betragtning 85).

Finnboards meddelelser til kunderne (udsendt ca. 31. januar) angav for de fleste markeders vedkommende prisforhøjelsen i procent, men koncernens interne instrukser, der viser de minimumsforhøjelser, der skulle gælde for de enkelte markeder, angiver de forhøjelser, der fremgår af listen fra NPI (men også her er prisforhøjelsen for Det Forenede Kongerige 54 til 58 £).

Der foreligger dokumentation fra praktisk taget alle de øvrige kartonproducenter, der viser, at de deltog i denne samordnede prisforhøjelse. På det pågældende tidspunkt deltog de alle, med undtagelse af Enso-Gutzeit (og nu også Badische), i møderne i JMC.

SBS-producenterne synes at have indført samme prisforhøjelser som GC-producenterne. Enso-Gutzeits meddelelser om prisforhøjelser for de markeder, for hvilke der foreligger dokumentation for en prisstigning i april (Frankrig og Det Forenede Kongerige; koncernen forhøjede ikke prisen i Tyskland før den 1. juni) drejer sig om prisstigninger af samme størrelsesorden som dem, der indførtes af den anden SBS-producent, Iggesunds Bruk. Ensos annoncerede prisforhøjelse på 8,5 % for Det Forenede Kongerige er også nøjagtig den samme, som Finnboard annoncerede for sine grafiske GC-kvaliteter, der konkurrerer med Ensos SBS-produkt »Ensocoat«. Der foreligger faktisk skriftligt bevismateriale (se betragtning 97), der tyder på hemmelige aftaler mellem Iggesund, Enso, Kopparfors og Finnboard om prisforhøjelsen på grafikkvaliteter, denne gang i Det Forenede Kongerige.

g) *Januar 1991*

(87) Efter protester fra kunderne, der hævdede, at de endelige aftagere forventede, at æskepriserne blev fastsat for tolv måneder ad gangen, blev det besluttet af PGW, at der for fremtiden kun skulle ske én prisforhøjelse om året.

Man havde aftalt en prisforhøjelse i juni 1990 (med ikrafttræden den 1. oktober) for både GC- og GD-kvaliteter, men havde udsat den til januar 1991.

Kommissionen kom hos Rena i besiddelse af et detaljeret sæt håndskrevne notater, der drejer sig om det møde, som afholdtes i JMC i Zürich den 6. september 1990.

Notatet indledes med en sammenligning mellem 1989 og 1990 af den samlede omsætning i Fællesskabet af GC1- og GC2-kvaliteter samt en skitseret graf, der viser udviklingen i ordrebeholdningen. Dernæst følger en tabel over antallet af dage til hvilke hver af de store fabrikker: Béghin (Stora), La Rochette, Duffel og Djupafors (Cascades), Eerbeek og Deisswil (M-M), Feldmühle og Kopparfors (nu begge Stora), Kyro, Simpele, Tako og Ingerois (alle Finnboard-fabrikker), havde ordrer. Flere af de nævnte fabrikker havde kun ordrer til et par dage, og forfatteren bemærker, at de planlagde en midlertidig produktionsstandsning i den nærmeste fremtid.

Notatet fra Rena fortsætter:

»Der bliver annonceret en prisforhøjelse *i næste uge af september*

Frankrig	40 ffr.
Nederlandene	14 hfl.
Tyskland	12 DM
Italien	80 lire
Belgien	2,50 bfr.
Schweiz	9 sfr.
Det Forenede Kongerige	40 £
Irland	45 Ir. £

Alle kvaliteter bør forhøjes lige meget GD, UD, GT, GC osv.«.

Derefter hedder det i notatet:

»Kun 1 prisforhøjelse om året.

For leverancer fra 7. januar.

Senest 31. januar.

14. september brev om prisforhøjelse (Mayr-Melnhof).

19. september Feldmühle udsender sin meddelelse.

Cascades før udgangen af september.

Alle skal have udsendt meddelelserne før den 8. oktober.«

Prisforhøjelserne skulle bekræftes på et Direktørmøde (formentlig i PWG), der var fastsat til den 10. september. (Dog har ingen af producenterne oplyst, at der fandt et PWG-møde sted på denne dato).

I notatet anføres derefter de priser på GC2- og GD2-kvaliteter for hver enkelt kundekategori (AA, A, B og C) på hvert af de nationale markeder inden for EF, som gjaldt før den påtænkte prisforhøjelse, dvs. principielt de priser, der gjaldt pr. 1. april 1990. Det er bemærkelsesværdigt, at de GC2-priser, der anføres for Tyskland — AA = 213 DM, A = 215 DM, B = 219 DM og C = 223 DM — er identiske med priserne i det notat af 11. januar 1990, som Kommissionen fandt hos FS-Karton (se betragtning 85). For de fleste øvrige markeders vedkommende betegner de angivne GC2-priser ligeledes en stigning i forhold til de priser pr. 1. oktober 1989, der er angivet i Renas notat (se betragtning 80), hvilket svarer til de prisforhøjelser, der var fastsat til ikrafttræden 1. april (se betragtning 83), f.eks. Belgien, kundekategori »A«: 43,50 bfr. (41 + 2,5), Frankrig, kundekategori »A«: 700 ffr. (660 + 40), Det Forenede Kongerige, kundekategori »A«: 726 £ (672 + 54).

(88) Den 7. september, dvs. dagen efter JMC-mødet i Zürich, faxede M-M's marketingdirektør til koncernens salgschef for Tyskland (begge deltog som regel i møderne) og pålagde ham at udsende meddelelse om prisforhøjelsen til kunderne den 14. september. Det medfølgende udkast til meddelelsen angav en forhøjelse på 12 DM med ikrafttræden den 7. januar. I de meddelelser om prisforhøjelsen, som FS og M-M oprindelig udsendte for Tyskland, var forhøjelsen faktisk 14 DM, men senere satte M-M beløbet ned til 12 DM. For de øvrige landes vedkommende var M-M's prisforhøjelse nøjagtig som angivet i notatet fra Rena.

Feldmühle havde besluttet at forhøje prisen med de 12 DM, der nævnes af Rena, men ville gerne have bekræftet, at M-M havde offentliggjort sin forhøjelse, før selskabet besluttede sig for det endelige beløb i de enkelte valutaer. Feldmühles meddelelse om prisforhøjelse for Tyskland blev faktisk dateret 19. september 1990, nøjagtig som forudset i notatet fra Rena.

Cascades skulle underrette sine kunder »inden udgangen af september«, og et udkast til et brev dateret de 25. september 1990 med meddelelse om prisforhøjelsen på 40 ffr. pr. 7. januar 1991 kom også i Kommissionens besiddelse hos Cascades. Faktisk var det brev, som Cascades sendte ud om prisforhøjelsen for Frankrig, dateret den 3. oktober 1990 og tjente som forlæg for de annonceringer,

der blev foretaget af salgsafdelingerne på de øvrige nationale markeder.

De prisforhøjelser, som var blevet meddelt kunderne af Feldmühle (og virksomhedens associerede producenter i Stora-koncernen, herunder Kopparfors), Cascades og M-M, svarede nøjagtigt til dem, der er omtalt i notatet fra Rena, bortset fra at M-M oprindelig annoncerede en forhøjelse på 14 DM istedet for 12 DM.

Også den nye prisliste fra Iggesund Paperboard (Workington) Ltd (tidligere TBM), der angiver forhøjelsen på hvert af de nationale markeder, har en slående lighed med det notat, som Kommissionen fik fra Rena. Det samme gælder en liste, som man fandt hos Fiskeby.

(89) Med hensyn til de øvrige producenter forelå der ikke altid et fuldstændigt sæt af meddelelser om prisforhøjelse, der dækkede samtlige de nationale markeder, men i det omfang, hvor Kommissionen kom i besiddelse af prismeddelelser til kunder og anden intern dokumentation vedrørende priser, viser disse, at de producenter, der havde gennemført forhøjelserne, traf aftale herom på mødet i JMC.

Notatet fra Rena viste ikke nogen aftalt prisstigning for Spanien, men de vigtigste leverandører til dette marked (Cascades, Feldmühle, Finnboard, MoDo og Tampella Española) annoncerede alle en forhøjelse på 5 pta./kg.

Selvom de fleste producenter havde informeret kunderne om, at deres prisforhøjelser ville træde i kraft for leverancer fra begyndelsen af januar 1991 (den 2. eller 7. januar), annoncerede Finnboard sine forhøjelser (6 til 7 % = 12 DM eller tilsvarende i andre valutaer) den 5. oktober 1990 med ikrafttræden på alle markeder den 28. januar.

Iggesunds forhøjelse skulle også træde i kraft i Det Forenede Kongerige den 28. januar, noget senere end på de øvrige markeder. Det så derfor ud til, at prisinitiativet ikke ville blive gennemført før i februar. Dernæst annoncerede Iggesund, at virksomheden udsatte prisforhøjelsen for GC-kvaliteter til den 1. april. Prisinitiativet for GD-kvaliteter blev anset for gennemført med et 100 % vellykket resultat på alle europæiske markeder ved midten af januar. For GC-kvaliteternes vedkommende derimod synes Iggesunds udsættelse af forhøjelsen til 1. april og udbredt modstand mod forhøjelsen blandt kunderne i Det Forenede Kongerige og Frankrig at have forsinket gennemførelsen til april måned.

(90) Enkeltheder om de listeprisforhøjelser, som producenterne foretog eller lod deres salgsselskaber eller salgsagenter på de forskellige nationale markeder meddele kunderne i forbindelse med hvert af de syv prisinitiativer, man har kendskab til, og som er beskrevet i betragtning 74 til 89, fremgår (for så vidt de foreligger) af bilaget til denne beslutning.

4. Gennemførelse af PG Paperboard's beslutninger om prisfastsættelser på nationale møder

a) *Generelt*

(91) JMC's kommissorium inkluderede komparativ prisfastsættelse for visse store kunder og udarbejdelse af enkelthederne i forbindelse med gennemførelsen af PWG's beslutninger vedrørende prisfastsættelse for både GC- og GD-kvaliteter for de enkelte lande. (Storas første redegørelse, side 8).

Det vides ikke, hvorvidt der, foruden nationale udvalgsmøder som forberedelse til arbejdet i Det Økonomiske Udvalg (se betragtning 50), fandtes et institutionaliseret system for hele Europa for regelmæssige lokale møder i hvert af landene med henblik på at gennemføre de forhøjelser, der tidligere var blevet aftalt for de enkelte nationale markeder inden for EF.

Men dette var helt klart tilfældet på adskillige af de vigtige nationale markeder, for hvilket der fandtes dokumentation hos forskellige producenter for Tysklands, Frankrigs og Det Forenede Kongeriges vedkommende.

b) *Tyskland*

(92) Et notat, der blev fundet hos FS-Karton, og som stammede fra begyndelsen af 1991, omhandler åbenbart udfaldet af et møde med andre producenter, selvom dette benægtes af Mayr-Melnhof.

Notatet handler om det tyske marked og dækker både GD- og GT-kvaliteter. Formålet er at vise de procentvise markedsandele (i 1990) for M-M-koncernen, Feldmühle, Buchmann, Weig, Europa Carton, Cascades, Laakmann, Saffa, Gruber & Weber og De Eendracht.

Notatet fortsætter med at vise antallet af dage, til hvilke de fleste af ovennævnte producenter havde ordrer, og slutter med en kort omtale af prisfastsættelse for storkunder i Tyskland.

c) *Frankrig*

(93) Med hensyn til Frankrig fremgår det af to pristabeller, der blev fundet hos Cascades, at der fandt indgående drøftelser sted mellem de tre hovedleverandører, nemlig Aussedat-Rey (De Lancey), Béghin og Cascades, hvor de aftalte den pris, der skulle gælde for ca. 80 kunder i forbindelse med de to påtænkte prisforhøjelser i 1988. Tabellerne viser »prix planchers définis après hausse« (gældende mindstepriser efter prisforhøjelsen) for UC, GC1 og GC2 og sammenligner den gamle pris med de

nye priser, som de enkelte kunder skal betale efter prisforhøjelsernes ikrafttræden.

Et andet dokument, der blev fundet hos Cascades — og som tydeligvis har forbindelse med de samme drøftelser — angiver den varemængde, som tre producenter, der omtales som henholdsvis »A«, »B« og »C«, leverede til hver af deres kunder i Frankrig i 1987, samt den mindstepris, der skule gælde for de enkelte kunder fra 1. marts 1988 for UC-, GC1- og GC2-kvaliteter. (A står for »Aussedat-Rey«, (dvs. De Lancey), B for »Béghin« og C for »Cascades«).

Cascades har erkendt, at de tre franske producenter mødtes i Paris den 19. januar og den 10. maj 1988, »for at diskutere det franske kartonmarked« (»afin d'analyser le marché français du carton«). (Svar i henhold til artikel 11 af 19. august 1991).

I betragtning af sammenhængen og tidspunktet må aftalen have været en del af den overordnede plan om at hæve prisniveauet for karton i to tempi i løbet af 1988. Den omfatter en detaljeret beregning for hver enkelt af kunderne på det franske marked af de målpriser, som JMC havde fastsat (se betragtning 77).

Kommissionens repræsentanter fandt desuden en række tabeller hos Cascades, der viser Cascades' store kunder i Frankrig samt den mængde, forskellige producenter havde leveret til hver af dem i forskellige perioder eller måneder i 1988 sammenlignet med det foregående år.

De producenter, der nævnes i tabellerne, er Cascades, CBC (Stora), de Lancey, Feldmühle (Stora), FS-Karton (M-M), KNP, TBM (MoDo), Kopparfors (Stora), Finnboard, Djupafors og Duffel (de to sidstnævnte nu Cascades).

d) *Det Forenede Kongerige*

(94) I Det Forenede Kongerige holdt The Paper Agents Association (»PAA«), som repræsenterer kartonimportørerne, regelmæssige møder i en gruppe, der kaldtes »Section 4«, og som beskæftigede sig med kartonområdet. I denne gruppe var producenternes datterselskaber og uafhængige salgsagenter repræsenteret. De officielle mødereferater foregiver at beskrive (bl.a.) drøftelserne om »branchens situation«, der til trods for deres tvivlsomme lovlighed fremstilles som værende af ret almen karakter. De private notater, som tilhørte tre af deltagerne i nogle af gruppens møder, giver et helt andet billede af, hvad der i virkeligheden foregik.

Et møde den 23. januar 1990 havde særlig mange deltagere, og den prisforhøjelse, der skulle træde i kraft i april, var et af de vigtigste punkter på dagsordenen. Det drejede sig om det prisinitiativ, som var blevet planlagt på JMC-mødet, der er omtalt i notatet af 11. januar 1990 fra FS-Karton (se betragtning 84). Kopparfors' private notat fra PAA-mødet oplyser betydeligt mere om dette emne end det officielle referat. Efter en bemærkning om, at både Iggesunds (MoDo) og M-M's repræsentanter havde redegjort for deres politik om hellere at foretage midlertidige produktionsstandsninger end at sænke priserne, fortsætter notatet:

> »Priser. Iggesund har netop annonceret en $9^1/_2$ % forhøjelse fra 1. april. Finnboard sagde, at de også satte priserne op, men ville ikke sætte tal på. Saffa vil så også sætte priserne op med 45 £ pr. ton.«

Iggesunds meddelelse om prisforhøjelsen på 9,5 % for Det Forenede Kongerige er dateret 11. januar. Den 25. januar gav Finnboard sin salgsafdeling i Det Forenede Kongerige instruks om at sende meddelelse til kunderne før 31. januar om en prisstigning på 10 % (1) for emballagekvaliteter og 8,5 % for grafikkvaliteter, medens de 45 £, der angiveligt blev nævnt af Saffa på mødet, svarer til den GD-prisforhøjelse, der er opgivet i listen fra Rena, og nævnes i virksomhedens meddelelse til kunderne af 22. januar 1990.

I mødet deltog agenter eller datterselskaber fra følgende producenter: Badische (KNP), CBC (Stora), Cascades, De Eendracht, Deisswil (M-M), Feldmühle (Stora), Finnboard, Fiskeby, Kopparfors (Stora), Laakmann, M-M, MoDo, Rena, Sarrió-Saffa og Weig.

(95) Det notat, somt repræsentanten fra MM Pegg gjorde ved det følgende møde i PAA den 4. april 1990 og sendte til M-M i Wien, har et lignende indhold:

> »*Thames Board* (Iggesund) 3 ugers leveringstid. Efterspørgslen i UK lavere end i samme periode 1989. Hellere downtime end lavere priser. Prisforhøjelsen i april gennemført overalt.
>
> *Finnboard* 20/25 dages leveringstid. Prisforhøjelsen i april gennemført. Også gået med til downtime frem for prisnedsættelse . . .«

Forfatteren til notatet bemærker: »Notaterne gengiver de enkelte virksomheders svar. Jeg er interesseret i at vide, om de afviger fra de oplysninger, De får fra virksomhederne selv (2). Det ville være nyttigt med henblik på næste (PAA)-møde den 27. juni«.

(1) I selve instrukserne anføres Finnboards forhøjelse af mindsteprisen for GC1 og GC2 som 58 £ og 54 £, som nævnt i notatet fra FS-Karton (se betragtning 85).

(2) Åbenbart en hentydning til JMC's praksis med at alle producenterne meddelte deres respektive ordrebeholdninger.

I mødet den 4. april 1990 deltog agenter eller salgsselskaber fra Badische (KNP), Cascades, Deisswil (M-M), Finnboard, Fiskeby, De Eendracht, Laakmann, M-M, MoDo, Saffa og Kooparfors (Stora).

(96) Interne notater, som Iggesund Board Sales (det britiske salgsselskab for grafikkvaliteter) udfærdigede om PAA-mødet den 18. september 1990, bekræfter, at der fandt indgående drøftelser sted om de enkelte producenters forhold og gennemførelsen af den prisforhøjelse, der var blevet besluttet på mødet i JMC den 6. september.

Følgende producenter var repræsenteret på dette møde af enten deres salgsselskaber eller salgsagenter. Badische (KNP), Cascades, Deisswil (M-M), Finnboard, De Eendracht, Laakmann, M-M, MoDo, Rena Saffa, Stora og Weig.

(97) Endnu et notat, som blev fundet hos Iggesund Board Sales i forbindelse med undersøgelserne, tyder på hemmelige prisaftaler mellem producenterne af coated karton til grafiske formål (der omfatter både SBS og fine GC-kvaliteter) i forbindelse med den prisforhøjelse, der skulle træde i kraft i Det Forenede Kongerige den 2. april 1990. Foruden flere kortfattede notater om størrelsen af prisforhøjelsen, to henvisninger til »Direktørerne« og én til »Enso/Finnboard/Stromsdal« indeholder notatet en liste over navnene på overordnede marketingchefer eller -direktører fra Iggesund, Kopparfors, Enso-Gutzeit og Finnboard. Disse producenter er de vigtigste leverandører af grafikkvaliteter i Det Forenede Kongerige.

I sit svar på en begæring om oplysninger i henhold til artikel 11 hævdede MoDo, at forfatternes brug af ordet »Direktører« blot var en uskyldig citering af en svensk kollega, der havde anvendt denne betegnelse om medlemmer af den øverste ledelse fra Iggesunds konkurrenters hovedafdelinger i Finnland og Sverige, som han mente plejede at ledsage deres lokale salgsmedarbejdere i Det Forenede Kongerige, når disse besøgte deres kunder for at forhandle priser.

Intet i det bevismateriale, som Kommissionen fandt, tyder på, at en sådan praksis eksisterede.

Ophavsmanden til dette notat deltager regelmæssigt i PAA's møder. Han var til stede ved PAA-møderne den 23. januar 1990 og den 4. april 1990, dvs. da den prisforhøjelse, der skulle træde i kraft den 2. april, blev planlagt og gennemført. Iggesund daterer notatet til tidsrummet mellem den 3. og den 4. januar 1990, dvs. ganske kort tid før det JMC-møde, hvor kartellets øvrige deltagere blev orienteret om den planlagte rækkefølge, hvori de store producenter (herunder Iggesund) skulle foretage deres »prisannonceringer« (se betragtning 84). Iggesund udsendte sin meddelelse om prisforhøjelsen for emballagekvaliteter den 11. januar, men ifølge et internt notat, var det meningen, at »vente et par uger med grafikkvaliteterne og se, hvad der sker«.

Der er flere eksempler på slående lighed mellem de priser for Det Forenede Kongerige, der nævnes i dette notat, priserne i notatet fra M-M vedrørende JMC-mødet den 11. januar 1990 (se betragtning 84) og Kopparfors' notat af 23. januar 1990 om mødet i PAA.

Samtlige de leverandører af grafikkvaliteter, der nævnes i notatet fra Iggesund, forhøjede deres listepriser for Det Forenede Kongerige med lignende eller samme beløb.

MoDo's omstændelige forklaringer af betydningen af ordet »Direktører«, og virksomhedens påstand om, at »notatet ikke beskriver eller henviser til nogen form for kontakt mellem Iggesund selskaber og nogen af de nævnte personer« kan ikke godtages, når man betænker omfanget af det skriftlige bevismateriale vedrørende hemmelige aftaler, der er omtalt i denne beslutning.

(98) PAA var kartonimportørernes brancheorganisation. De tre eneste fabrikanter med produktionsfaciliteter i Det Forenede Kongerige — TBM (senere Iggesund Paperboard (Workington) Ltd), Reed P & B (der senere blev en del af SCA), og Newton Kyme (nu en del af Stora) — havde deres egen brancheorganisation, Association of Cartonboard Manufacturers (»ACBM«).

I lighed med referaterne fra PAA, viser de officielle referater fra denne sammenslutning, at den (bl.a.) også beskæftigede sig med drøftelse af »markedssituationen«. De tre producenter udvekslede detaljerede oplysninger om deres respektive ordrebeholdninger, omfanget af påtænkte midlertidige produktionsstandsninger og produktionsmængder.

Disse officielle referater nævner ikke nogen drøftelser om egentlige prisfastsættelser, selvom flere af de ledende medarbejdere, der deltog i møderne i ACBM som repræsentanter for TBM og Reed P & B, også repræsenterede de samme virksomheder i JMC eller Direktørkonferencen.

(99) Da medlemmerne af ACBM af British Carton Association (eller BCA, der repræsenterede deres kunder), fik tilsendt referatet af et fælles ACBM/BCA-møde den 19. oktober 1990, tog de stærkt afstand fra visse (forholdsvis intetsigende) passager i referatet, der drejede sig om tidspunkterne for prisforhøjelser. Spørgsmålet blev drøftet på

ACBM's årlige generalforsamling den 6. december 1990, hvori deltog repræsentanter fra Iggesund-koncernen og SCA (der havde overtaget Reed P & B), der regelmæssigt havde deltaget i JMV's møder. På dette tidspunkt vidste medlemmerne af ACBM udmærket besked med den klage, som BPIF havde indgivet til Kommissionen. Man besluttede, at et medlem af TBM's bestyrelse, der havde fået tillagt visse bestridte bemærkninger, og den nye formand for ACBM (der ligeledes var medlem af TBM's bestyrelse) hver skulle sende BCA et brev med en skarp afvisning af bekyldingen.

I det første brev understreges det, at:

»... BPIF's nylige tiltag har, igen, mindet os om, at vi må være meget omhyggelige med, hvad vi drøfter i overværelse af vore konkurrenter, og med, hvorledes dette nedfældes på papir.«

Det andet brev fra formanden for ACBM hævdede også, at referatet ikke var en nøjagtig gengivelse af de fælles drøftelser, og han fremsatte derefter samme synspunkt som sin kollega:

»I betragtning af den seneste udvikling føler ACBM, at det er bydende nødvendigt, at alle sådanne møder er, og opfattes som værende, i overensstemmelse med de europæiske konkurrenceregler. Det har vakt særlig bekymring hos ACBM, at BCA på sidste fællesmøde bragte spørgsmålet om tidspunkter for prisændringer på bane. Vi føler, at andre vil kunne udlægge sådanne drøftelser som ikke værende ganske i overensstemmelse med EF-reglerne.«

Den »seneste udvikling« var åbenbart BPIF's klage til Kommissionen og den offentlige opmærksomhed, den havde vakt. Der er ikke noget direkte bevis for, at ACBM var forum for prisfastsættelser. Dog var flere af organisationens medlemmer repræsenteret af de selv samme personer, som deltog i JMC's møder. Det er derfor tvivlsomt, om medlemmerne var lige så omhyggelige med at undgå emnet priser på møderne, som de ovenfor citerede breve antyder. Hvad episoden imidlertid viser mere end klart er, at repræsentanterne for både Iggesund i Det Forenede Kongerige og Reed P & B (som dengang var en del af SCA), der deltog i JMC-møderne, var fuldstændig opmærksomme på bestemmelserne i artikel 85.

5. De samordnede prisinitiativers betydning for prisniveauet

(100) De »interne« prisinstrukser, meddelelser til kunderne om prisforhøjelser og anden dokumentation vedrørende priser fra størstedelen af kartonproducenterne for den periode, som denne beslutning vedrører, kom i Kommissionens besiddelse i forbindelse med undersøgelserne eller på et senere tidspunkt i henhold til artikel 11. Selvom dokumentationen ikke er helt fuldstændig, fremgår det tydeligt af prismeddelelserne (se bilag), at kartonproducenterne havde antaget den ufravigelige praksis at gennemføre de prisforhøjelser, som var blevet aftalt og planlagt i enkeltheder på møderne i PG Paperboard.

Det fremgår desuden af denne dokumentation, at det såkaldte »ækvivalente« eller »paneuropæiske« prissystem var blevet gennemført, således at der indførtes ensartede listepriser på samme tidspunkt i hele Europa.

(101) Som det fremgår af interne papirer om prisfastsættelse, nøjedes producenterne ikke med at annoncere de aftalte prisforhøjelser, men tog også, med få undtagelser, strenge forholdsregler for at sikre, at forhøjelserne blev håndhævet over for kunderne. De fleste prisinitiativer blev betragtet som en succes. Ganske vist bragte den første prisforhøjelse i 1988 ikke de gennemsnitlige nettopriser op på det bebudede niveau, men den vendte faktisk den faldende pristendens, afskaffede de laveste priser og udjævnede ekstreme prisforskelle. I løbet af 1989 og 1990 nåede man det erklærede mål, nemlig en 15 % forhøjelse af det faktiske prisniveau.

Ved mange lejligheder og i mange henseender lykkedes det producenterne at få kunderne til at betale hele prisforhøjelsen. Det betyder selvfølgelig ikke, at den enkelte producents gennemsnitlige nettoindtægt pr. ton omgående steg med hele det annoncerede beløb.

Ganske vist blev prisforhøjelsen som regel principielt annonceret som en fast forhøjelse (f.eks. 15 DM/100 kg), der gjaldt for samtlige kunder, uanset hvilken pris, de faktisk betalte. Men på grund af den komplekse prisstruktur, der anvendes i kartonindustrien, kunne en forhøjelse af grundprisen med et bestemt beløb (for partier på 10 eller 15 tons) meget vel indebære en noget mindre stigning i den endelige nettopris, når først prisnedslag og rabatter var trukket fra.

Desuden kunne princippet med at varsle en forhøjelse flere måneder i forvejen (således at kunderne på deres side fik mulighed for at lade forhøjelsen gå videre til slutaftagerne) ligeledes friste dem til at forsøge at forhandle størrelsen af den annoncerede prisforhøjelse med producenterne, førend den trådte i kraft, selvom a) samtlige producenters praktisk taget samtidige annoncering af identiske prisforhøjelser i hele Vesteuropa indskrænkede deres kunders mulighed for at spille enkelte leverandøremner ud mod hianden, og b) den offentlige opmærksomhed, som producenterne fra og med

1988 skabte omkring spørgsmålet om ligevægt mellem udbud og efterspørgsel, over for kunderne understregede deres fælles forsæt om at gennemføre forhøjelserne.

Selvom alle producenterne havde holdt fast ved beslutningen om at indføre den fulde prisforhøjelse, betød kundernes mulighed for at skifte over til en billigere materialekvalitet eller -type, at en leverandør kunne blive nødt til at gøre nogle indrømmelser over for sine faste kunder med hensyn til tidspunktet for forhøjelsens ikrafttræden eller tilbyde yderligere fordele i form af mængderabat for at få kunden til at acceptere hele grundprisforhøjelsen. Det ville derfor uundgåeligt tage noget tid, før en forhøjelse af grundprisen slog igennem.

(102) Der er iagttaget flere tilfælde, hvor kunderne gjorde kraftig »modstand« mod en påtænkt prisforhøjelse, og skønt prisforhøjelse til slut slog igennem, var det ikke alle producenter, der kørte en hård linje. Således kunne nogle af dem finde på at udskyde prisforhøjelsen eller nedsætte størrelsen af den annoncerede forhøjelse.

Det fremgår af bevismaterialet, at visse producenter ved bestemte lejligheder eller på særlige nationale markeder — forsætligt eller af andre grunde — var sene til at følge prisførerne. Imidlertid var der forberedt et system, der skulle tage sig af sådanne tilfælde. Faktisk var et af formålene med PWG i tilfælde af problemer at »opnå den grad af samarbejde, der anses for nødvendig«, måske en eufemisme for at lægge pres på eventuelle efternølere (se betragtning 45).

Dette var også grunden til, at den gennemsnitlige nettoforhøjelse, der opnåedes efter rabatter, prisnedslag og andre indrømmelser, altid var mindre end hele den annoncerede forhøjelse, selvom et prisinitiativ blev anset for 100 % vellykket af de deltagende producenter.

F. PG PAPERBOARD EFTER UNDERSØGELSEN

1. Fortsættelse af møderne i JMV og PWG

(103) Efter Kommissionens undersøgelser i april 1991 fortsatte PG Paperboard sine møder i endnu nogen tid. JMC afholdt møder den 3. og 10. juli 1991 med deltagelse af Finnboard, Cascades, M-M, Sarrió og to producenter i Stora-koncernen, nemlig CBC og Storas Billerud-division (tidligere Feldmühle). Ingen af de mindre producenter deltog i disse møder.

For første gang blev der udarbejdet officielle referater af møderne i JMC. Der er dog ikke grund til at betragte disse referater som nogen nøjagtig eller fuldstændig gengivelse af drøftelserne på mødet. På dette tidspunkt havde deltagerne ingen grund til at formode, at Storas øverste ledelse i Sverige kort tid efter ville vedgå medvirken i en alvorlig overtrædelse af artikel 85. Kommissionens undersøgelse og dens følger må have været et af de emner, der gav deltagerne størst anledning til bekymring, men den nævnes overhovedet ikke i referaterne.

Selv ved en overfladisk betragtning fremgår det af JMC's referater, at der på disse to møder foregik drøftelser om markedssituationen, selvom de (i lighed med PWG-referaterne fra og med februar 1990) bevidst er holdt i ret generelle vendinger.

Det næste JMC-møde var fastsat til den 11. september 1991, men blev pludselig aflyst, uden tvivl efter at det var blevet kendt inden for branchen, at Stora havde besluttet at vedgå overtrædelsen.

(104) Dog afholdt både Direktørkonferencen og PWG stadig møder på følgende datoer:

12. september 1991	PWG, Dir. kon.
5. november 1991	PWG, Dir. kon.
27. november 1991	PWG
8. januar 1992	Dir. kon.
11. maj 1992	PWG
10. juni 1992	PWG, Dir. kon.

Det er meget muligt (som visse producenter har hævdet), at »Direktørerne« fra og med dette tidspunkt først og fremmest var interesseret i reorganiseringen af PG Paperboard og statistiksystemet (se endvidere referatet af PWG-mødet den 27. november 1991), men »markedssituationen« var atter genstand for drøftelse og analyse på Direktørkonferencen den 8. januar og på en ekstraordinær generalforsamling, der afholdtes den 11. marts 1992.

I mangel af direkte bevis på, at producenterne, selv efter at de var blevet afsløret, bevidst fortsatte med at drive et klart ulovligt prisfastsættelseskartel, agter Kommissionen i den foreliggende sag at lægge til grund, at drøftelserne af »markedsforholdene« virkelig fandt sted som beskrevet i de officielle mødereferater, dvs. at der ikke direkte blev drøftet prisspørgsmål, og at de enkelte producenters forhold ikke blev oplyst.

På PWG-mødet den 5. november 1991 besluttedes det at ophøre med at anvende Fides som sekretariat for PG Paperboard fra og med en dato, som ville blive bestemt på et senere tidspunkt. Denne funktion skulle fra en senere dato varetages af den nye organisation, CEPI, der skulle oprettes i Bruxelles.

2. **Reorganisering af informationsudvekslingssystemet**

(105) PWG besluttede den 27. november 1991, på grundlag af juridisk rådgivning, at reorganisere udvekslingen af statistikker pr. 1. januar 1992. Dog skulle Fides fortsat administrere denne udveksling i dets hidtidige form, indtil det nye kontor kunne oprette sit eget system.

PG Paperboard (der nu havde skiftet navn til »Industry Sector Cartonboard«) afholdt ekstraordinær generalforsamling i Bruxelles den 11. marts 1992. Den nye organisations kartonsektion afholdt sin første generalforsamling den 11. juni 1992. »Stifterne« af CEPI Cartonboard var Casades, Finnboard, Iggesund Paperboard AB, Mayr-Melnhof GmbH, Stora Billerud GmbH og Sarrió SA. De øvrige medlemmer var stort set de samme producenter, som havde været medlemmer af PG Paperboard.

(106) Den reorganiserede udveksling af statistikker adskilte sig på visse punkter fra det gamle Fidessystem.

i) »Oversigten over kartonforbruget« skulle opdeles i otte kvaliteter, i stedet for som hidtil kun to.

ii) Den »foreløbige statistik« over forbrug, produktion og leverancer skulle bortfalde.

Det havde været foreslået, at man skulle beholde den »foreløbige statistik«, men dele den op i tre grupper (B + NL + UK + F; D + A + CH; I + E + SCAN) i stedet for efter de enkelte lande.

Dette forslag blev forkastet, da producenterne mente, at oplysningerne ville være uinteressante i denne form.

iii) »Markedsstatistikken«, der for hvert af de nationale markeder viste den mængde af hver kvalitet, som hvert af de andre europæiske lande havde leveret til det pågældende marked, plus markedsandelen, blev opgivet af samme grund som den »foreløbige statistik«.

iv) Af samme grund blev også den månedlige »forbrugsstatistik« udeladt.

v) Dog skulle statistikken over »ordretilgang« bibeholdes indtil videre.

vi) »Stoftyperapporten« (der angav produktionen for de enkelte vægtkategorier) skulle udarbejdes én gang om året i stedet for halvårligt og skulle ikke længere opdeles efter producentlande.

vii) »Maskinfortegnelsen« der sidst var blevet offentliggjort i 1989, skulle afskaffes.

viii) »Kapacitetsrapporten« skulle ikke længere vise kapaciteten for de enkelte maskiner, men alene den samlede kapacitet og belastningsprocent for branchen som helhed.

G. VURDERING AF PRODUCENTERNES ARGUMENTER VEDRØRENDE DE FAKTISKE FORHOLD I SAGEN

1. **Producenternes forsvar**

(107) En lang række af de producenter, som denne beslutning vedrører, har i deres skriftlige indlæg ikke forsøgt at bestride de væsentligste faktiske anbringender, der er blevet gjort gældende mod dem i Kommissionen klagepunkter.

Buchmann, Europa Carton, Fiskeby, KNP, Papeteries de Lancey, Rena, Sarrió, Stora, Tampella Española samt Weig falder inden for denne kategori.

(108) Blandt de større kartonproducenter, der af Kommissionen er udpeget som hovedmænd i kartellet i kraft af deres position i PWG, har Cascades i sine skriftlige bemærkninger søgt at bagatellisere den beslutningstagende rolle, som organet spillede (hvilket organ virksomheden næppe kunne nægte medlemskab af). Det påstås endvidere, at Cascades »på trods af alt, hvad der taler derimod« til enhver tid i forhold til sine konkurrenter har ført en uafhængig politik.

I sine skriftlige bemærkninger angiver MoDo, at Kommissionen klagepunkter næsten udelukkende bygger på de forskellige redegørelser afgivet af Stora og angriber den svenske producents motiver til at give detaljerede oplysninger til Kommissionen. Ifølge MoDo har Stora en interesse i at skade sine konkurrenter med hensyn til deres ry og virkningen af eventuelle bøder; derfor bør Storas dokumentation lades ude af betragtning, da det nødvendigvis er tendentiøst. MoDo har endvidere påstået, at Kommissionen ikke havde udelukket den mulighed, at der blot forelå parallel adfærd uden aftale eller samordning som forklaring på de forhold, der gøres indsigelse imod. (Efterfølgende har MoDo under den mundtlige høring indrømmet, at »visse drøftelser veddrørende annoncerede priser, som var i strid med artikel 85, stk. 1, fandt sted i det tidsrum, der er omfattet af Kommissionens klagepunkter«, men benæget, at der forelå nogen overtrædelse i henseende til mængdetilpasning eller opdeling af markeder).

M-M benægter, at virksomheden var en af hovedmændene i et kartel, skønt M-M hverken kan benægte, at det var medlem af PWG eller det, at selskabet administrerende direktør i en del af de pågældende tidsrum var formand i PG Paperboard. Selskabet søger at skabe det indtryk, at PG Paper-

board var en lovlig brancheforening, hvis medlemmer lejlighedsvis og uden at have vedtaget nogen plan for samordning har overskredet grænsen mellem lovlig og ulovlig udveksling af oplysninger. M-M fastholder bestemt, at der på intet tidspunkt var tale om aftaler eller om et »kartel i klassisk forstand«. Ifølge M-M »iscenesatte« de store producenter således ikke prisinitiativerne ved på forhånd at indgå aftale om det tidspunkt, hvor de hver især ville annoncere prisstigningerne; de kan imidlertid simpelthen have givet hinanden meddelelse om beslutninger, som de allerede hver især havde truffet uafhængigt af hinanden. Ej heller var de (ifølge M-M) nogensinde tale om en reel følelse af at være forpligtet, idet producenterne efter hver enkelt møde tog hver til sit og foretog sig, hvad de hver især i øvrigt havde til hensigt. JMC var langt fra at udgøre et organ, hvor beslutninger blev truffet, men var (eksempelvis) ifølge M-M organiseret som et samtaleforum (»ein Gremium, das geschaffen wurde, damit die Leute sich ausquatschen können«).

(109) Kartonfabriek de Eendracht har gjort gældende, at Direktørkonferencens og JMC's møder alene var »selskabelige arrangementer«. Laakmann har hævdet, at dets administrerende direktør havde følt sig tiltrukket af Direktørkonferencens møder på grund af det selskabelige islæt og den attraktive beliggenhed, men kun havde kunnet følge med i en begrænset del af drøftelserne på grund af sit manglende kendskab til engelsk. Gruber & Weber har på sin side indrømmet, at priserne til storkunder var blevet drøftet på forskellige møder, men påstod, at emnet var uinteressant for selskabet, eftersom det alene havde mindre kunder. De Eendracht har endvidere hævdet, at selv om selskabet havde deltaget i visse møder afholdt af PG Paperboard, var dets tilpasning af sine priser til konkurrenternes prisniveau alene en følge af dets iagttagelser af disses prisfastsættelsesadfærd på markedet. Udover De Eendracht har andre producenter påstået, at de var blevet opmærksomme på prisstigningen ved at læse rapporter i pressen eller fordi de hos deres kunder havde set breve fra deres konkurrenter, der omhandlede prisstigningen.

En række af de øvrige mindre proudcenter har indrømmet, at de kunne have været involveret i drøftelser eller prisaftaler men har hævdet, at de på deres side aldrig havde tilsluttet sig en ordning om mængdetilpasning. De gør gældende, at de, uanset hvad andre måtte have foretaget sig, ikke selv accepterede begrænsninger i deres eget produktionsprogram.

(110) Udover at bestride de beviser vedrørende de faktiske omstændigheder, hvorpå Kommissionens klagepunkter bygger, har adskillige af producenterne søgt støtte i en økonomisk analyse af kartonbranchen, som var bestilt med henblik på denne procedure hos et konsulentfirma. Ni af producenterne (herunder Sarrió, som senere rent faktisk tog afstand fra analysens konklusioner) var gået ind for undersøgelsen, der (bl.a.) konkluderede, at

— prisændringer i branchen måtte forklares ved ændringer i stykomkostninger og efterspørgsel

— der kun var en løs sammenhæng mellem de annoncerede prisstigninger og ændringer i de faktiske priser, der betaltes af de enkelte kunder.

Som forfatteren til denne rapport så det, afspejlede de annoncerede prisstigninger producentens »ønske« eller hensigt om at hæve priser, som i praksis måske ikke kunne hæves.

Der blev udarbejdet tabeller, der sammenlignede prisoplysninger for omkring 113 kunder med de prisinitiativer, der var konstateret af Kommissionen. skønt der kunne påvises forskelle mellem GC- og GD-markedssegmenterne, var den gennemsnitligt opnåede pris i ecu og i nationale valutaer altid under listeprisen.

De pågældende producenter har påstået, at undersøgelsen støttede deres anbringende om, at uanset hvad der måtte have være blevet diskuteret på møderne (og adskillige af dem bestred Kommissionens vurdering af bevismaterialet på dette punkt; se betragtning 108 og 109), havde dette ikke nogen indvirkning på realprisniveauet, der blev fastlagt ved de naturlige markedskræfters frie spil.

2. Kommissionens vurdering

(111) De forskellige argumenter, der er fremført af producenterne, må vurderes i lyset af det bevismateriale, der er til rådighed.

Det er betegnede, at næsten halvdelen af modtagerne af Kommissionens klagepunkter i deres skriftlige bemærkninger enten ikke imødegik hovedindholdet i de faktiske forhold, der blev fremført mod dem, eller gjorde væsentlige indrømmelser. I hvert enkelt af de pågældende tilfælde, helt bortset fra eventuelle indrømmelser de måtte have gjort, godtgør beviserne mod de involverede producenter, at deres indblanding var utvivlsom.

At visse producenter ikke har gjort indsigelse mod de klagepunkter, der blev fremsat mod dem, anvendes imidlertid ikke af Kommissionen som bevis mod de andre, der påstås af have deltaget i et kartel.

Kommissionen har ej heller (som visse virksomheder har hævdet) i sine klagepunkter alene lagt Storas redegørelser til grund. Der foreligger rent faktisk ingen plausibel grund til, at Stora skulle have forvansket sandheden. Snarere end overhovedet at forsøge at skyde skylden på andre viser Storas egne redegørelser til overmål, at selskaberne i koncernen (navnlig det tidligere Feldmühle) var

blandt hovedmændene. Dets redegørelser er i strid med Storas egne interesser og som sådanne fuldstændig troværdige.

(112) Uafhængigt af Storas redegørelser er det bevismateriale, som Kommissionen er kommet i besiddelse af under sin kontrolundersøgelse, imidlertid overvældende. Det er vel erkendt i retspraksis fra Domstolen og Retten i Første Instans, at deltagere i karteller, der kan påregne væsentlige bøder i medfør af EF's konkurrenceregler, ikke foretager optegnelser af deres ulovlige aftaler i formelle kontrakter, men forlader sig på mundtlige tilsagn afgivet under hemmelige branchemøder. Optegnelser vedrørende deres kontakt kan blive makuleret. Med henblik på at bevise tilstedeværelsen og indholdet af en eventuel aftale må Kommissionen i større eller mindre udstrækning henholde sig til indirekte beviser. I den foreliggende sag er der faktisk et væsentligt antal direkte og indirekte beviser på, at der forelå en udtrykkelig aftale mellem producenterne. Kommissionen lægger navnlig følgende til grund:

— etablering af et institutionaliseret system med regelmæssige møder i PG Paperboard, som skabte strukturen for fortsatte hemmelige aftaler

— den fuldstændige mangel på enhver form for officielle mødereferater, mødeindkaldelser eller andre samtidige optegnelser vedrørende drøftelserne i PWG og JMC

— M-M-dokumentet, der indeholder samtlige enkeltheder i 1987-aftalen om markedsandele og prisdiciplin (se betragtning 53 til 55)

— den dokumentation, der blev fundet hos Cascades, og som viser, at der var fastsat »mindstepriser« for 1988 (se betragtning 77)

— de meget detaljerede notater fra fire af møderne i JMC (tilsyneladende udarbejdet i strid med den stående regel) indhentet fra FS-Karton og Rena (se betragtning 80, 82 og 84 til 87)

— det private notat udarbejdet af M-M/FS-Karton af mødet i Det Økonomiske Udvalg den 3. oktober 1989 (se betragtning 50).

— de tre prislister indhentet fra Finnboard og Rena (se betragtning 79, 80 og 83)

— notaterne fra adskillige forskellige kilder fra møderne, der viser gennemførelse af kartellet på nationalt niveau (se betragtning 91 til 97) samt notatet vedrørende mødet i Arlanda (se betragtning 58)

— den praktisk taget fuldstændige overensstemmelse mellem tidspunkterne for og størrelsen af de prisstigninger, som de enkelte producenter gennemførte på de forskellige nationale markeder.

(Ovenstående liste er ikke fuldstændig).

(113) Selv uden at tage de skriftlige beviser for de hemmelige aftaler og Storas detaljerede redegørelser i betragtning er de ensartede prisstigninger annonceret af kartonproducenterne og sammenfaldet af tidspunktet for deres ikrafttræden på de enkelte nationale markeder i Vesteuropa over et tidsrum på adskillige år så slående, at slutningen om at der forelå forudgående hemmelige aftaler, alene på dette grundlag ville have været næsten uundgåelig.

Sammenholdt med de belastende dokumenter, der er indhentet hos flere forskellige kilder, navnlig Mayr-Melnhof/FS-Karton, Cascades og Rena, efterlader det langvarige mønster af brancheomfattende prisinitiativer mellem 1987 og 1991 overhovedet ingen tvivl om, at prisstigningerne blev planlagt, organiseret og overvåget af et europæisk kartel af producenter.

Et særligt træk ved det skriftlige bevismateriale, som Kommissionen har indhentet i denne sag er, at hvert enkelt væsentligt bevis støttes og underbygges af dokumenter fundet hos andre producenter. Storas redegørelse bekræftes i enhver væsentlig henseende af dokumenter fundet hos (eller stillet til rådighed af) FS-Karton, Cascades, Finnboard, Rena og adskillige andre. Det af visse (men ikke alle) producenter fremsatte argument om, at direktørernes og JMC's møder alene drejede sig om uskyldige forhold, kan derfor afvises som rent og skært opspind. De eneste optegnelser, der er indhentet vedrørende JMC's møder, er fuldstændig entydige med hensyn til formål og indhold. Skønt alle de notater vedrørende JMC's møder, der er indhentet af Kommissionen omhandlede GC-kvaliteter kan de i mangel af andre optegnelser anses som typiske for møder afholdt for GD, samt for emnet for JMC's møder i almindelighed. Repræsentanten for M-M indrømmede faktisk som svar på spørgsmål under den mundtlige høring, at de belastende notater var repræsentative eksempler på, hvad der foregik på de pågældende møder. M-M's private notat fra Det Økonomiske Udvalgs møde den 3. oktober 1989 kan endvidere tages som udtryk for den reelle beskaffenhed af dette organs drøftelser.

(114) Kommissionen afviser det argument, der er fremført af visse producenter om, at der ikke på nogen måde var tale om mængdekontrol. Hele grundlaget for kartellet — som netop sikrede dets succes — var dets politik med »pris frem for mængde«, hvorom der foreligger rigeligt skriftligt bevismateriale.

M-M's fastholdelse af, at de producenter, der deltog i kartelmøderne, ikke påtog sig nogen form for

»forpligtelse« hvad angår deres fremtidige adfærd er fuldstændig i strid med M-M's egne interne referater af forhandlingerne samt hele det øvrige bevismateriale og det uforanderlige mønster i de prisstigninger, der tidligere var blevet vedtaget på mødere i PG Paperboard, og som blev annonceret af samtlige deltagere. Deltagernes bevidste og frivillige tilslutning til en fælles ordning er veldokumenteret. M-M's øverste ledelse udstedte på sin side regelmæssigt strenge ordrer til sit salgspersonale om, at prisstigningerne skulle iværksættes uden undtagelse.

Det er desuden omsonst for visse af de øvrige producenter (f.eks. MoDo, De Eendracht), som deltog i møder afholdt af JMC og endog af PWG, at gøre gældende, at den dokumenterede forekomst af prisinitiativer inden for branchen, hvori samtlige producenter deltog i tidsrummet 1987 til 1991, ikke var en følge af hemmelige aftaler, men af naturlige markedskræfter. Deres udokumenterede påstande er fuldstændig i strid med det afgørende skriftlige bevismateriale vedrørende prisfastsættelsen på de møder, der blev afholdt af PG Paperboard. Det argument, som visse producenter har fremført om, at de blot fulgte prisstigninger, hvorom de lovligt havde erhvervet oplysninger via presserapporter eller ved at se meddelelser fra deres konkurrenter, kan ligeledes afvises. Det er naturligvis sandt, at meddelelser vedrørende prisstigninger fra konkurrenter blev fundet hos et antal producenter, men når man sammenholder dette med de direkte beviser for hemmelige aftaler, kan det ikke tjene som en »uskyldig forklaring« på den nøje parallelitet inden for prisfastsættelsen. Under alle omstændigheder var det klart, at disse meddelelser i det mindste ved visse lejligheder var indhentet direkte fra konkurrenter og ikke fra kunder. Det var endvidere almindelig praksis hos visse producenter at afvente sikre beviser på, at andre havde »taget initiativet«, førend de endeligt indførte planlagte prisstigninger. Meddelelser fra konkurrenter om prisstigninger udgjorde et sådant bevis (Storas anden redegørelse, side 17). De producenter, som var i besiddelse af meddelelser omhandlende prisstigninger fra deres vigtigste konkurrenter, var rent faktisk dybt involveret i JMC, PWG eller begge, og kan næppe hævde ikke at have været bekendt med deres aktiviteter.

(115) Den bevismæssige værdi af den undersøgelse af prisfastsættelsen, der er udarbejdet af det økonomiske konsulentfirma, er begrænset, når man sammenholder den med de skriftlige beviser for prisfastsættelse og markedsdeling, som Kommissionen har indhentet. Forfatteren af rapporten vedgik lige ud under den mundtlige høring, at hans konklusioner på ingen måde modbeviste, at der fandtes et kartel.

Såfremt formålet med den økonomiske undersøgelse alene var at påvise, at kartellet var ineffektivt, opfylder den heller ikke dette formål. Kommissionen har aldrig påstået, at de priser, der rent faktisk blev beregnet, steg med hele det annoncerede beløb over for samtlige kunder på den første dag, hvor de nye priser trådte i kraft, og det ville være urealistisk at forvente, at dette ville ske (se betragtning 101 og 102). De forskellige grafer i den økonomiske undersøgelse, der er bestilt af producenterne (og til hvilken de henholder sig til støtte for det argument, at ikke var nogen årsagsbestemt sammenhæng mellem »annoncerede« og »faktiske« priser) [1] viser reelt en tæt lineær sammenhæng mellem de to kategorier af data, både i absolutte tal i nationale valutaer og omregnet til ecu i faste priser (se betragtning 21). De nettoprisstigninger, der blev indført, fulgte nøje de annoncerede prisstigninger, endskønt der forekom en vis tidsforskydning. Rapportens forfatter indrømmede under den mundtlige høring, at dette var tilfældet for 1988 samt 1989. Når man tager individuelle aftaler, rabatter og tidsmæssige indrømmelser — og undertiden almindelig modstand blandt kunderne — i betragtning, kan det kun forventes, at de faktisk opnåede nettostigninger blev noget lavere end de annoncerede. Brugen af »gennemsnitlige« stigninger har også en tendens til at tilsløre den kendsgerning, at producenterne i mange tilfælde havde held til, at få kunden til at betale hele den annoncerede prisstigning.

De af forskellige producenter fremførte argumenter vedrørende omfanget af deres medvirken ved overtrædelsen vil blive behandlet i følgende afsnit.

H. DE ENKELTE PRODUCENTERS MEDVIRKEN

(116) Det er nødvendigt i forhold til hver enkelt virksomhed, som denne beslutning er rettet til, at godtgøre, at den pågældende medvirkede ved overtrædelsen. Dette kræver imidlertid ikke, som nogle virksomheder har hævdet, direkte bevis for, at hver enkelt påstået deltager udtrykkeligt samtykkede i eller forpligtede sig til åbenlyst at handle til støtte for hvert enkelt aspekt af eller tilkendegivelse fra kartellet, lige så længe det fungerede. Såvel retsreglernes materielle indhold som praktiske grunde taler imod en sådan fragmenteret fremgangsmåde.

Tyngdepunktet i overtrædelsen ligger i producenternes samlede medvirken over en årrække i en fælles ulovlig virksomhed i henhold til en fælles plan. Prisaftaler og mængdetilpasning var uløseligt forbundne sider af den samme overordnede plan. Det accepteres fuldt ud af Kommissionen, at markedsdelingsaftalerne (særlig fastfrysningen af markedsandelene (se betragtning 56 og 57)) i kraft af

[1] De prisoplysninger, på hvilke undersøgelsen bygger, blev stillet til rådighed af producenterne til brug for forfatterne, og Kommissionen har ingen mulighed for at undersøge oplysningernes rigtighed eller den anvendte metode.

selve deres karakter først og fremmest angik de store producenter. Der findes imidlertid ingen tegn på, at de enkelte producenter kunne vælge de aspekter af kartellet, hvori de ønskede at deltage, og fravælge andre. Selv de mindre producenter var indblandet i udøvelsen af den overvågning af ordrebestanden, der var væsentlig for at bedømme, om forholdene var egnede til en samordnet prisstigning. De enkelte prisinitiativer bør ej heller anses som en række enkeltstående tilfælde af overtrædelse, men snarere som et led i gennemførelsen af den samme overordnede aftale.

Nogle virksomheder hævdede, at der ikke forelå udtrykkeligt skriftligt bevis for, at de faktisk havde medvirket ved en eller flere af prisinitiativerne, eller at den dokumentation, de havde til rådighed, alene viste prisstigninger på visse nationale markeder men ikke på andre. Andre (der var medlem af PWG) fremførte, at uanset hvad planen måtte have været, eller hvad andre havde foretaget sig, forelå der ikke beviser for, at de selv havde begrænset deres produktion. Disse argumenter blev fremført i et forsøg på at formindske den pågældende virksomheds ansvar for kartellets drift.

Når en deltagers medlemskab af kartellet imidlertid er blevet påvist over det pågældende tidsrum, kan den pågældendes grad af ansvar ikke alene bestemmes på grundlag af omfanget af de direkte skriftlige beviser for de af virksomhedens egne handlinger, der tilfældigvis er blevet opdaget. Efter selve sin beskaffenhed var kartellet et hemmeligt foretagende. Man gjorde sig store anstrengelser for at skjule dets eksistens og sikre (dog ikke altid med held), at der ikke blev opbevaret belastende materiale. Der kan i et sådant tilfælde ikke være tale om, at belønne dem, der har mest held med at lægge hindringer i vejen for undersøgelsesmyndighedens arbejde. Rent bortset fra en eventuel bevidst undertrykkelse af beviser, afhænger omfanget og tilgængeligheden af den relevante rutinemæssige dokumentation for prisfastsættelsen for det relevante tidsrum der viser den enkelte producents gennemførelse af forskellige prisinitiativer, imidlertid i høj grad af tilfældigheder. I visse tilfælde havde man simpelthen ikke opbevaret dokumenter, eller de var ikke længere til rådighed for særlige markeder eller for et særligt tidsrum.

(117) Den korrekte fremgangsmåde i en sag som den foreliggende er at påvise kartellets eksistens og virksomhed samt fremherskende træk som helhed, og derefter fastslå a) om der foreligger troværdige og overbevisende beviser på, at hver enkelt producent var deltager i den fælles ordning, og b) det tidsrum, i hvilket den enkelte producent deltog. (Se dommen i sag T-1/98, Rhône-Poulenc mod Kommissionen, præmis nr. 126 [1]). Det er, hvad Kommissionen har gjort i denne sag.

Kommissionen behøver ikke i sin egenskab af den myndighed, der skal klarlægge de faktiske omstændigheder, kategorisere de forskellige bestanddele af overtrædelsen ved at fastslå hver enkelt særskilt lejlighed i kartellets levetid, ved hvilken der blev opnået enighed om et eller andet forhold eller hvert enkelt eksempel på adfærd, der er et led i en hemmelig aftale, og derefter frikende enhver producent for deltagelse ved denne lejlighed eller i denne bestemte handling foretaget af kartellet, såfremt der ikke foreligger direkte bevis for, at den pågældende producent var indblandet ved denne lejlighed.

(118) Der er tilstrækkeligt direkte bevismateriale til at dokumentere hver enkelt formodet deltagers medvirken ved overtrædelsen. De »centrale« dokumenter, der beviser eksistensen af det overordnede kartel eller enkeltstående tilkendegivelser af dets eksistens, angiver ofte deltagerne ved navn, og der foreligger endvidere en stor mængde yderligere skriftligt bevismateriale, der viser hver enkelt producents rolle i kartellet og omfanget af den pågældende producents medvirken.

Undertiden kan der forekomme huller i dokumentationen for enkelthederne i gennemførelsen af en særlige prisstigning: Nogle producenter stillede et mere komplet sæt prisinstrukser til rådighed end andre. I betragtning af manglen på mødereferater er det heller ikke muligt for hvert møde at sige, om en bestemt virksomhed deltog eller ej. Imidlertid fremgår det stadig med al ønskelig tydelighed af andet bevismateriale, at den pågældende producent fortsat holdt sig til den fælles plan.

(119) Den enkelte producents deltagelse i kartellet kan i første omgang fastslås ved den pågældendes medlemskab af PG Paperboard og deltagelse i denne organisations forskellige udvalg. I de fleste tilfælde bestrides dette ikke. Deltagelsen i de enkelte udvalg under PG Paperboard fremgår af tabel 7.

PG Paperboard havde i sig selv et overvejende ulovligt formål. det havde desuden visse lovlige aktiviteter, men der kan ikke trækkes nogen »klar linje« mellem de »lovlige« og »ulovlige« udvalg inden for organisationen. PWG og JMC beskæftigede sig næsten udelukkende med prisfastsættelse og markedsopdeling og synes kun at have haft få forsonende træk eller ingen overhovedet. Det Økonomiske Udvalg har måske i mindre grad været beskæftiget med prisfastsættelse som sådan, men det er ikke troværdigt, at deltagerne ikke var bekendt med det ulovlige formål hvortil de oplysninger, som de bevidst stillede til rådighed for JMC, skulle anvendes. Det private notat udarbejdet af M-M om »hovedpunkterne« på mødet i oktober 1989 klarlægger i hvert fald med al ønskelig tyde-

[1]) Sml. 1991 II, s. 867.

lighed forbindelsen til prisinitiativerne. Direktørkonferencen modtog rapporter fra PWG, dens medlemmer fik besked om de priser, der skulle fastsættes, og derfor kan de ikke have været uvidende om det, der skete i de øvrige udvalg under PG Paperboard.

Med Enso-Gutzeit som eneste undtagelse, var alle de virksomheder, som denne beslutning er rettet til, reelt medlemmer af JMC (og for de store producenters vedkommende desuden af PWG).

(120) Medlemskab af PG Paperboard (og særligt af PWG, JMC eller begge) er imidlertid på ingen måde det eneste foreliggende bevis for den enkelte virksomheds deltagelse i kartellet. Yderligere dokumentation for den enkelte virksomheds medvirken ved overtrædelsen fremkommer ved en sammenholdelse af visse eller samtlige følgende forhold:

— udtrykkelig henvisning til den pågældende virksomhed i de karteldokumenter, der indhentedes hos FS-Karton, Rena eller Cascades

— belastende henvisninger i PAA-dukumenterne

— deltagelse i samordnede prisinitiativer

— intern dokumentation i den pågældende virksomhed eller en anden, der knytter den til en hemmelig aftale.

De fuldstændige detaljer i den dokumentation, der beviser den enkelte virksomheds deltagelse i kartellet, blev leveret til den enkelte virksomhed i form af særskilte oplysninger bilagt hovedredegørelsen for klagepunkterne tillige med oversigter, der viser gennemførelsen af prisstigningerne. Ingen af beviserne blev på nogen væsentlig måde bestridt eller påvist at være utroværdige under den administrative procedure.

(121) Enso-Gutzeit særlige stilling (se betragtning 119) kan måske forklares ved, at virksomheden er den eneste store europæiske producent af karton, der alene fremstiller SBS-kvaliteter. Selskabet påstår, at dets deltagelse i PG Paperboard var uskyldig og alene sporadisk. Det deltog alene i Direktørkonferencerne og var den eneste producent, der aldrig deltog i møder afholdt af JMC. Kommissionen anser imidlertid ikke dets deltagelse i Direktørkonferencen alene som bevis for dets medvirken ved overtrædelsen. (Bl.a.) medlemskabet af både NPI's bestyrelse og Markedsføringsudvalget tjener som yderligere bevis på dets engagement, idet NPI var et organ, hvis rolle i de hemmelige aftaler til overmål er påvist; dets deltagelse i Arlanda-mødet blev noteret af Rena (se betragtning 58); de forskellige henvisninger i Iggesund-notatet om prisstigningen i april 1990 (se betragtning 97) og virksomhedens egne forretningspapirer (i det omfang der er til rådighed), som ikke alene viser et fortsat mønster af prisforhøjelser identiske med de prisforhøjelser, der blev foretaget af den anden store SBS-producent Iggesunds Bruk, men desuden for oktober 1989 en praktisk taget nøjagtig overensstemmelse med en NPI-prisliste, som er indhentet fra Rena (se betragtning 80). Den samlede vægt af disse forskellige både direkte og indirekte beviser er således så stor, at der ikke foreligger rimelig tvivl om Enso-Gutzeits deltagelse i et system af hemmelige aftaler.

I. PROCEDUREMÆSSIGE SPØRGSMÅL

(122) Under proceduren har to producenter, nemlig MoDo og De Eendracht, påstået, at Kommissionen har krænket deres ret til forsvar ved at nægte at give dem ubegrænset adgang til sine administrative sagsakter.

MoDo's påstand var holdt i meget generelle vendinger, og under den mundtlige høring vedgik virksomhedens repræsentant i retlig henseende, at den i virkeligheden ikke kunne påvise noget eksempel på, at Kommissionen havde nægtet at udlevere dokumenter eller materiale, som kunne være relevant for virksomhedens ret til at udtale sig.

De Eendrachts argument vedrørte alene det forhold, at Kommissionen havde nægtet af give virksomheden samtlige mødereferater og korrespondance vedrørende ACBM (se betragtning 98 og 99), et organ, som virksomheden ikke var medlem af Kommissionen havde som bilag til Kommissionens klagepunkter, der blev sendt til alle producenterne, herunder De Eendracht, vedlagt den dokumentation, som Kommissionen var i besiddelse af, angående de forhold, der vedrører ACBM, og som er omhandlet i denne beslutnings betragtning 98 og 99. Imidlertid afslog Kommissionen at tillade De Eendrachts repræsentanter på et rent spekulativt grundlag at gennemgå de øvrige optegnelser, der vedrører ACBM. De Eendracht hævdede i denne forbindelse, at Kommissionen var forpligtet til at fremlægge samtlige dokumenter, som var i Kommissionens besiddelse, og som den i forbindelse med kontrolundersøgelsen havde indhentet fra andre virksomheder, bortset fra dokumenter, der indeholdt forretningshemmeligheder, og som ejeren udtrykkeligt havde krævet skulle behandles fortroligt.

(123) Dette argument et retligt ubegrundet. Kommissionen er naturligvis forpligtet til at fremlægge de dokumenter, der er nødvendige for at sikre, at modtagerne af Kommissionens klagepunkter har tilstrækkelig mulighed for at udtale sig om de klagepunkter, der er fremført mod dem. I dommen i sag T-7/89 Herkules mod Kommissionen [1]

[1] Sml. 1991 II, s. 1711.

fandt Retten i Første Instans, at fremlæggelsespligten omfatter dokumenter, som kunne bevise den pågældendes uskyld. Der forekommer imidlertid ingen bestemmelse hverken i forordning nr. 17 eller retspraksis fra EF-Domstolen eller Retten i Første Instans, som pålægger Kommissionen en almindelig fremlæggelsespligt med hensyn til al ubenyttet dokumentation, som der har til rådighed, uanset om den er relevant for de klagepunkter, der fremføres mod virksomhederne. Kommissionen har tværtimod visse forpligtelser i henseende til fortrolighed. Ifølge artikel 20, stk. 2, i forordning nr. 17 må Kommissionen ikke videregive oplysninger om forhold, som de i medfør af forordningen får kendskab til, og som ifølge deres beskaffenhed er undergivet tavshedspligt. Denne pligt gælder udtrykkeligt med forbehold af bestemmelsen i artikel 19 vedrørende retten til at udtale sig. Som EF-Domstolen har bemærket (Sag 85/76 Hoffmann-La Roche mod Kommissionen [1]) er det en naturlig konsekvens af Kommissionens vide beføjelser til at indhente dokumenter fra virksomheder i medfør af forordning nr. 17, at den indestår for, at oplysningerne ikke videregives til tredjemand, for så vidt dette ikke er nødvendigt for at sikre dem retten til at udtale sig.

(124) I modsætning til De Eendrachts argumenter vedrører Kommissionens betingede tavshedspligt ifølge artikel 20, stk. 2, ikke blot oplysninger, der falder inden for den stærkt begrænsede kategori af »forretningshemmeligheder«, som kræver særlig beskyttelse. De to begreber — tavshedspligt og forretningshemmeligheder — er fuldstændig forskellige hvad angår beskaffenhed og formål, og deres anvendelse fører til fuldstændig forskellige resultater. Den tavshedspligt, som Kommissionen og dens tjenestemænd er undergivet i medfør af artikel 20, stk. 2, er et udslag af det almindelige retsprincip vedrørende fortrolighed. Den omfatter samtlige oplysninger indhentet fra virksomheder i medfør af forordning nr. 17, bortset fra sådanne, der er så trivielle, at der ikke er behov for, at de bliver behandlet fortroligt.

I denne sag består den ikke anvendte dokumentation vedrørende ACBM i det væsentlige af referater fra private møder med deltagelse af medlemmer af en koncern, hvoraf De Eendracht ikke var medlem, og som i princippet bør behandles fortroligt, medmindre vigtige grunde taler herimod. Kommissionen vedlagde rent faktisk et antal ACBM dokumenter (samt dokumenter vedrørende PAA) som bilag til Kommissionens klagepunkter; disse dokumenter var relevante for spørgsmålet om gennemførelse på de nationale markeder af PG Paperboard's drøftelser om prisfastsættelse. Det skal bemærkes, at De Eendracht i sine skriftlige bemærkninger afslog overhovedet at kommentere ikke blot de pågældende ACBM-dokumenter, men tillige de PAA-dokumenter, hvori virksomhedens salgsagent i Det Forenede Kongerige deltog. De Eendracht har ikke påvist nogen faktisk eller retlig omstændighed, der nødvendiggjorde eller gjorde det ønskeligt, at virksomheden fik indsigt i samtlige ACBM's dokumenter. Ingen af medlemmerne af ACBM (som fik indsigt i samtlige sagsakter vedrørende ACBM) har fremført argumenter på grundlag af dokumenter, der ikke var vedlagt Kommissionens klagepunkter. Det er derfor ikke umiddelbart indlysende, hvorledes de interne ACBM-dokumenter, som ikke var relevante for den formodede overtrædelse, på nogen måde kunne have relevans for noget muligt forsvar fra De Eendrachts side.

[1]) Sml. 1979, s. 461, s. 512.

DEL II

RETLIGE VURDERING

A. ARTIKEL 85

1. Artikel 85, stk. 1

(125) Artikel 85, stk. 1, forbyder alle aftaler mellem virksomheder eller samordnet praksis, der kan påvirke handelen mellem medlemsstater, og som har til formål eller til følge at hindre, begrænse eller fordreje konkurrencen inden for fællesmarkedet, navnlig sådanne, som består i direkte eller indirekte fastsættelse af købs- eller salgspriser eller andre forretningsbetingelser, begrænsning af eller kontrol med produktion og afsætning, eller opdeling af markeder eller forsyningskilder.

2. Aftaler om samordnet praksis

(126) Artikel 85, stk. 1, forbyder både aftaler og samordnet praksis.

Under omstændigheder, der svarer til den foreliggende sag, kan en *aftale* siges at foreligge, når parterne har nået til enighed, selvom det kun er i store træk, med hensyn til retningslinjerne for deres fælles virke eller undladelse af at virke på markedet. Dette medfører vel fælles beslutningstagning og tilslutning til en fælles ordning, men aftalen behøver ikke nødvendigvis at være indgået formelt eller skriftligt, og der kræves ingen udtrykkelige sanktioner eller foranstaltninger til håndhævelse af aftalen.

På den anden side kræver *samordnet praksis* ikke, at parterne er nået til en aftale om, hvad den enkelte skal foretage sig eller undlade at foretage sig på markedet.

Traktatens formål med at indføre begrebet samordnet praksis udover aftalebegrebet var at foregribe den mulighed, at virksomheder omgår konkurrencereglerne ved hemmelige aftaler af konkurrencebegrænsende karakter uden indgåelse af nogen endelig aftale ved (for eksempel) på forhånd at oplyse hinanden om den holdning, de hver især agter at indtage, således, at den enkelte kan regulere sin forretningsmæssige adfærd i bevidstheden om, at konkurrenterne vil optræde på samme måde, jf. den af EF-Domstolen den 14. juli 1972 afsagte dom i sag 48/69, Imperial Chemical Indistries Ltd mod Kommissionen [1].

(127) Det skal bemærkes, at selv om konkurrenternes endsartede prisfastsættelse til dels kan tjene som bevis for eksistensen af en samordnet praksis efter artikel 85, stk. 1, er en parallel adfærd på markedet i realiteten ikke en nødvendig bestanddel af overtrædelsen.

I en dom afsagt den 16. december 1975 vedrørende Det Europæiske Sukkerkartel: De forenede sager 40 til 48, 50, 54 til 56, 111, 113 og 114/73 Suiker Unie m.fl. mod Kommissionen [2] fandt EF-Domstolen, at de kriterier om samordning og samarbejde, som er fastlagt ved Domstolens retspraksis, og som langt fra stiller krav om udarbejdelse af en egentlig »plan«, skal forstås ud fra den grundtanke, der ligger bag traktatens konkurrencebestemmelser, og hvorefter enhver erhvervsdrivende uafhængigt skal tage stilling til den politik, han vil føre på det fælles marked. Selv om dette krav om uafhængighed ganske vist ikke udelukker virksomhedernes ret til på forstandig vis at foretage de nødvendige tilpasninger til deres konkurrenters konstaterede eller antagelige adfærd, forhindrer den imidlertid kategorisk enhver direkte eller indirekte kontakt mellem sådanne virksomheder, som har til formål eller til følge enten at påvirke en aktuel eller mulig konkurrents markedsadfærd, eller at informere en sådan konkurrent om den markedsadfærd, som man har besluttet sig til — eller overvejer — selv af følge.

En adfærd kan således falde ind under artikel 85, stk. 1 som »samordnet praksis«, selv om parterne ikke på forhånd er nået til enighed om eller har afgjort, hvad de hver især vil foretage sig på markedet, såfremt de bevidst beslutter sig for eller følger en form for hemmelig ordning, der fremmer eller letter en samordning af deres forretningsmæssige adfærd.

(Se endvidere den af Retten i Første Instans den 10. marts 1992 afsagte dom i sag T-13/89, Imperial Chemical Industries mod Kommissionen [3], præmis 253).

(128) Det er unødvendigt for Kommissionen, navnlig når der er tale om en kompleks overtrædelse over et langt tidsrum, at karakterisere overtrædelsen alene som en aftale eller en samordnet praksis. Faktisk er det måske overhovedet ikke muligt eller realistisk at foretage en sådan skelnen, da overtrædelsen samtidig kan frembyde karakteristiske træk af begge de to former for ulovlig adfærd, mens visse af dens udtryksformer isoleret betragtet mere nøjagtigt i højere grad kunne betegnes som den ene fremfor den anden. Det ville imidlertid være unaturligt at underinddele noget, der helt klart er et fortsat fælles forehavende, der har et og samme overordnede mål, i flere særskilte overtrædelser. Der henvises på ny til den af Retten i Første Instans afsagte dom i sag T-13/89, Imperial Chemical Industries Plc mod Kommissionen, præmis 260).

3. Beskaffenheden af overtrædelsen i den foreliggende sag

(129) I Storas redegørelse, hvorefter kartonproducenterne siden 1975 har medvirket i forsøg på at regulere markedet og fastsætte salgspriser, anføres det, at disse forsøg i almindelighed ikke lykkedes, men selv om dette var rigtigt, ville dette ikke nødvendigvis udelukke anvendelse af artikel 85.

Der findes imidlertid intet skriftligt bevismateriale til støtte for Storas redegørelser, der gør det muligt for Kommissionen på dette sene tidspunkt at foretage en tilbundsgående bedømmelse efter artikel 85 af den faktiske og retlige beskaffenhed af den påstående adfærd i tidsrummet fra 1975 til 1986.

(130) Fra midten af 1986 og fremefter foreligger der tilstrækkelige beviser for, at de hemmelige aftaler gradvis blev mere omfattende; de begyndte med stiftelsen af PWG i det pågældende år og førte senere omkring slutningen af 1987 til en aftale angående ordningen med »pris frem for mængde«, som karakteriserede PG Paperboard i hvert fald indtil april 1991.

Hovedtrækkene i ordningen med »pris frem for mængde« (se betragtning 51 til 60) var som følger:

— »fastfrysning« af de store producenters markedsandele, oprindelig på grundlag af situationen i 1987

— konstant overvågning og analyse på møder vedrørende »udviklingen i markedsandele« og svingninger i de store producenters markedsandele

— aftalmæssig fastsættelse af de regelmæssige prisstigninger, der skulle ske i det enkelte nationale marked

— regelmæssig planlægning og koordinering på forhånd af prisinitiativer, der indebar samtidig iværksættelse af de aftalte prisstigninger hos alle producenter på hver enkelt nationalt marked

[1] Sml. 1972, s. 619.
[2] Sml. 1975, s. 1663.
[3] Sml. 1992 II, s. 1021.

— overholdelse af »markedsdisciplin« som et almindeligt princip

— opnåelse af et ensartet prisfastsættelsessystem, der omfattede hele Europa store producenters samordning af »downtime« frem for prisnedsættelser (hovedsagelig fra 1990).

De forskellige organers rolle i kartellet er beskrevet i betragtning 35 til 50.

(131) Kommissionen er af den opfattelse, at fra slutningen af 1987, hvor der sker en konkretisering af de gradvis mere omfattende hemmelige aftaler mellem producenterne i den såkaldte ordning med »pris frem for mængde«, frembyder overtrædelsen alle de karakteristiske træk ved en fuldstændig »aftale« efter artikel 85.

Udarbejdelsen af planen på grundlag af de halvårlige prisinitiativer skal ikke behandles, som om den indebar en række indbyrdes uafhængige aftaler eller former for samordnet praksis, men i højere grad som en del af en og samme fortsat bestående aftale.

Den udbredte indforståelse med hensyn til markedsandele, hvor situationen i 1987 blev anvendt som udgangspunkt, må også anses som en del af en fortsat bestående aftale, selv om deltagernes faktiske markedsandel blev genforhandlet hvert år. Det væsentlige punkt er, at der i hele tidsrummet blev opretholdt en ligevægt, der var tilfredsstillende for samtlige producenter.

Kommissionen erkender, at foranstaltningerne vedrørende mængdetilpasning først og fremmes fandt anvendelse på de store producenter, der var medlemmer af PWG, og hvis adfærd bestemte markedstilstanden. Mængdebegrænsningen kan imidlertid ikke adskilles fra prisfastsættelsesaspekterne ved overtrædelsen. Reelt var den en ufravigelig betingelse for, at de prisinitiativer, i hvilke samtlige producenterne deltog, kunne lykkes.

(132) Selvom hemmelige aftaler mellem producenterne muligvis ikke udmøntede sig i den fuldstændige aftale om »pris frem for mængde« før omkring udgangen af 1987, betyder dette imidlertid ikke, at deres adfærd i de foregående 18 måneder falder uden for anvendelsesområdet for artikel 85.

De institutionelle rammer for en mere effektiv samordning var allerede på plads i løbet af 1986 med etableringen af Direktørernes Arbejdsgruppe (PWG). Ifølge Stora »mødtes (den) fra 1986 for at bistå med indførelsen af disciplin på markedet«, og den kommissorium omfattede »drøftelse og samordning vedrørende markeder, markedsandele, priser, prisstigninger og kapacitet«.

Drøftelser vedrørende prisfastsættelsessituationen og overkapacitet på de europæiske markeder fandt allerede sted i Direktørkonferencen. Ifølge Stora virkede PWG allerede i løbet af 1987 som et beslutningstagende organ på prisområdet og »bistod i samarbejdsprocessen mellem medlemmer af PG Paperboard, som forstærkedes i tiden fra 1986«. I Det Forenede Kongerige blev der i januar 1987 gennemført et samordnet prisinitiativ. (Efter al sandsynlighed var prisstigningen og de måder, hvorpå den blev gennemført, genstand for en udtrykkelig aftale mellem de deltagende virksomheder.) Selv hvis de endelige enkeltheder vedrørende politikken »pris frem for mængde« endnu ikke havde været endelig aftalt på dette tidspunkt, er det således klart fastlået, at kartonproducenterne fra midten af 1986 i hvert fald allerede var indblandet i en form for hemmelige aftale, der kan karakteriseres som en samordnet praksis efter artikel 85., (Se også i denne forbindelse den af Retten i Første Instans afsagte dom i sagen T-12/89, Imperial Chemical Industries mod Kommissionen, præmis 255 til 258).

4. Overtrædelsens formål og virkning

(133) Artikel 85, stk. 1, fastslår udtrykkeligt, at aftaler eller samordnet praksis, som består i

— direkte eller indirekte fastsættelse af købs- eller salgspriser eller af andre forretningsbetingelser

— begrænsninger af eller kontrol med produktion eller afsætning

— opdeling af markeder

er konkurrencebegrænsende.

Dette er de væsentligste karakteristiske træk ved det integrerede system af arrangementer, der behandles i denne sag.

Producenternes grundlæggende formål med at etablere deres system med institutionaliserede hemmelige aftaler var på kunstig måde og i det skjulte at regulere markedet og samordne deres adfærd på en måde, der sikrede, at deres samordnede prisinitiativer ville lykkes.

Der kan ikke herske nogen som helst tvivl om det konkurrencebegrænsende formål med de væsentligste sider af kartellet, der direkte indebar hemmelige aftaler om priser og salgsmængde.

(134) De forskellige ordninger til udveksling af oplysninger kræver i en vis grad særlig opmærksomhed, skønt en eventuel undersøgelse skal foretages i lyset af ordningernes tilknytning til kartellets drift som helhed.

Producenternes udveksling af normalt fortrolige og følsomme individuelle forretningsmæssige oplysninger på møder afholdt af PG Paperboard (hovedsagelig JMC) vedrørende ordrebeholdninger, midlertidige produktionsstandsninger og produktionssatser var åbenbart konkurrencebegrænsende, idet

de havde til formål at sikre, at forudsætningerne for gennemførelsen af de aftalte prisinitiativer var så gunstige som muligt. Udvekslingen af de pågældende oplysninger kan ikke udskilles fra den fælles beslutningsproces. Skønt Det Økonomiske Udvalg måske i mindre grad beskæftigede sig med den enkeltes stilling end med den generelle markedssituation i hvert land, var dets overvågningsfunktion i forhold til prisstigninger en væsentlig bestanddel af den overordnede plan og må også anses for en integreret del af kartellet.

Analysen i henseende til artikel 85 af selve Fides-systemet for udveksling af oplysninger er mere kompliceret. det er rigtigt, at systemet skulle vise oplysninger for de enkelte lande snarere end for de enkelte producenter. I virkeligheden blev der i mange tilfælde anført oplysninger om enkelte producenter, eller også kunne de pågældende oplysninger udarbejdes uden større besvær. Uanset om der gives oplysninger om den enkeltes situation, vil et informationssystem, der anvendes af deltagerne til fremme af et kartel i sig selv falde ind under artikel 85; se i denne forbindelse f.eks. Kommissionens beslutning 87/1/EØF [1] i sag IV/31/128 — Fedtsyrer. I denne sag var systemet for udveksling af oplysninger en væsentlig hjælp til

— overvågning af udvikling i markedsandele

— overvågning af udbuds- og efterspørgselsforholdene, således at kapaciteten kunne udnyttes fuldt ud

— afgørelse af, om samordnede prisstigninger kunne gennemføres

— fastlæggelse af den nødvendige »downtime«.

Den udveksling af oplysninger, der foregik i PG Paperboard via Fides-organisationen om kapacitetsudnyttelsesgraderne og om ordrebeholdningen på ugebasis satte deltagerne i stand til nøje at overvåge markedsforholdene i tidsrummet (1987 til 1989), hvor producenterne faktisk udnyttede kapaciteten fuldt ud.

Da de senere, nemlig i 1990, stod over for både en øget kapacitet og en faldende efterspørgsel, var de i stand til på grundlag af disse statistikker at lette den samordnede midlertidige produktionsstandsning og derved undgå, at prisinitiativer blev undergravet af større udbud end efterspørgsel.

Selv om Fides' månedlige produktions- og forbrugsstatistikker tilsyneladende kun angav de samlede tal, kunne de anvendes og blev faktisk (som Stora har redegjort for (se betragtning 57 og 63 til 64)) anvendt til støtte for fastsættelsen og overvågningen af de enkelte markedsandele og til analyse af kapacitetsudnyttelsen.

Selv om den udveksling af oplysninger, der foregik via Fides, ikke i sig selv direkte indebar fastsættelse af priser eller tildeling af markedsandele, kan den ikke betragtes løsrevet fra kartellets overordnede konkurrencebegrænsende formål. Den var et »hjælpemiddel«, der gjorde det lettere for de deltagende producenterne at samordne deres forretningsmæssige adfærd på en konkurrencebegrænsende måde.

De samme betragtninger gør sig gældende med hensyn til udsendelsen af den årlige kapacitetsrapport udarbejdet af Finnboard og drøftelserne vedrørende denne i PG Paperboard (se betragtning 65).

Disse forskellige foranstaltninger, der omfatter udveksling af forretningsmæssige oplysninger, var alle led i en ordning, som havde til formål at skabe eller opretholde markedsforhold, der fremmede samordnede prisstigninger.

(135) I betragtning af kartellets åbenbart konkurrencebegrænsende formål er det ikke strengt nødvendigt, at Kommissionen fastslår, at der forelå en væsentlig påvirkning af markedsforholdene, for at artikel 85, stk. 1, kan finde anvendelse.

I den foreliggende sag viser bevismaterialet imidlertid, at der var en klar — og ugunstig — påvirkning af konkurrencen på markedet.

I modsætning til visse karteller, som Kommissionen har fået kendskab til, og overfor hvilke den har iværksat sanktioner, og hvor producenternes bestræbelser på at øge priserne blev undermineret af overkapacitet, afpassende PG Paperboard udbud og efterspørgsel på en måde, som i vidt omfang sikrede, at de planlagte prisinitiativer kunne gennemføres med held.

Producenternes samordnede bestræbelser på at hæve priserne blev uden tvivl støttet af den stadige stigning i efterspørgslen på karton, men det er fuldstændig forkert at påstå, at deres prisadfærd og dennes virkning på markedet ville have været nøjagtig den samme, såfremt der ikke forelå nogen form for hemmelig aftale.

På et marked præget af stigende efterspørgsel og mangel på ledig kapacitet, ville de forretningsmæssige betingelser have en tendens til at fremme en almindelig forhøjelse af priserne. Selv om man imidlertid antog, at producenterne arbejdede under stort set de samme økonomiske forhold, kunne de under sådanne omstændigheder meget vel have yderst forskellige opfattelser af hvilken pris, der medførte en maksimering af deres avancer. En producent ville måske foretrække en mere moderat prisstigning end andre; måske ville den pågældende producent hæve prisen på visse produkter men ikke på andre, eller måske give fuldstændig afkald på en prisstigning for i stedet at øge sin markedsandel.

[1] EFT nr. L 3 af 6. 1. 1987, s. 17.

(136) I den foreliggende sag blev prisinistiativerne imidlertid gennemført ved, at samtlige producenter annoncerede, at de hævede deres priser med det samme beløb i hver enkelt medlemsstat og (i de fleste tilfælde) med virkning fra samme dato.

PWG blev enig om hvem, der først skulle »annoncere« prisforhøjelsen samt de datoer, på hvilke hver enkelt af de øvrige store producenter ville bebude, at de agtede at »følge trop«.

På trods af argumenter fremsat af visse af producenterne er det under sådanne omstændigheder utænkeligt, at den samordnede annoncering af prisforhøjelserne ingen virkning havde på de faktiske prisniveauer.

Medlemmerne af kartellet tegnede sig for stort set hele EF's marked for karton. Som følge af de hemmeligt aftalte prisinitiativer stod kunderne således over for ensartede prisstigninger i hver enkelt valuta og for hver enkelt kartonkvalitet uden en realistisk mulighed for at opnå alternative leverancer fra en producent, der ikke deltog i kartellet.

Fastsættelsen af størrelsen af prisstigningen i hver enkelt national valuta, som derefter blev iværksat af samtlige producenter og præsenteret som et »initiativ«, i hvilken hele branchen deltog, betød, at kundernes muligheder for frit at forhandle med deres leverandører var stærkt begrænsede.

Bestyrtelsen blandt de øvrige producenter, da Weig bebudede, at man agtede at annoncere en stigning på 7 % i stedet for de aftalte 9 % i Det Forenede Kongerige (se betragtning 41) er karakteristisk for den betydning, som deltagerne i kartellet tilskrev ensartede annonceringer af prisstigninger.

Kommissionen godtager fuldt ud, at visse producenter undertiden ventede, indtil de havde set bevis på, at andre havde annonceret en prisstigning på markedet, eller i visse tilfælde (eller på visse markeder) undlod at hæve deres listepriser med det aftalte beløb. Dokumentationen viser imidlertid klart, at gennemførelsen af prisinitiativer blev nøje overvåget, og at manglende samarbejde ville blive taget op til drøftelse i JMC, hvor de, der ikke fulgte trop, blev opfordret af markedsførerne til at støtte prisstigningerne (se f.eks. betragtning 82).

(137) Som det fremgår af den samtidige dokumentation, blev de planlagte prisstigninger i det store hele anset for succefulde af medlemmerne af PG Paperboard, hvilket viser, at en hemmelig aftale ikke behøver at være fuldstændig »vandtæt« for at være til væsentlig skade for konkurrencen. Det er betegnende, at producenterne i 1990 gennemtvang en stigning på 6 til 10 %, selvom deres omkostninger var faldende. Så længe kartellet fungerede, lå fremstillingsomkostningerne pr. stk. i faste priser forholdsvis stabilt og faldt endog noget i tidsrummet 1989 til 1991, men de faktiske indtægter pr. enhed steg betragteligt.

Ud over en forhøjelse af selve prisen på karton må prisinitiativerne også have haft en afsmittende virkning på de priser, som kartonproducenternes kunder beregnede sig over for deres egne kunder. Hver enkelt »trinvis« forhøjelse af prisen på karton blev normalt væltet over på slutbrugerne i form af forhøjede priser på falseæsker. I betragtning af emballagens betydning for forbrugsprodukter måtte det i sidste ende blive de almindelige forbrugere, der betalte prisen.

5. **Påvirkningen af handelen mellem medlemsstaterne**

(138) Aftalen mellem producenterne medførte også en væsentlig påvrikning af handelen mellem medlemsstater.

Artikel 85 tager sigte på aftaler, som kan skade virkeliggørelsen af et enhedsmarked mellem medlemsstaterne, uanset om det sker ved opdeling i nationale markeder eller ved påvirkning af konkurrencestrukturen inden for fællesmarkedet.

I den foreliggende sag må den gennemgribende beskaffenhed af de hemmelige aftaler, som omfattede så godt som enhver form for handel i hele EF [1] (samt andre lande i Vesteuropa) med et vigtigt industriprodukt automatisk have medført en ændring af handelsmønstrene i forhold til den kurs, de ellers ville have fulgt (jf. den af EF-Domstolen afsagte dom i de forenede sager 209 til 215 og 218/78 Van Landewyck m.fl. mod Kommissionen [2]).

Markedet for karton er kendetegnet ved en væsentlig omsætning mellem medlemsstaterne (se betragtning 12). Imidlertid er anvendelsen af artikel 85 på et kartel ikke begrænset til den del af medlemmernes salg, som faktisk medfører levering af varer fra en medlemsstat til en anden. Det er ej heller nødvendigt at påvise, at den enkelte producents egen adfærd, i modsætning til kartellet som helhed, påvirkede handelen mellem medlemsstaterne (jf. den af Retten i Første Instans afsagte dom i sag T-13/89, Imperial Chemical Indistries mod Kommissionen, præmis 304).

Det er ikke afgørende for anvendelsen af artikel 85, at producenterne ved fastfrysning af markedsandelene og kontrol med produktionen i dette tilfælde ikke tildelte bestemte producenter bestemte nationale markeder. Selve eksistensen af foranstalt-

[1] De eneste medlemsstater, for hvilke der ikke foreligger pålidelige beviser for prisfastsættelsesaftaler, var Portugal og Grækenland, der ikke har nogen indenlandsk kartonproducent.

[2] Sml. 1980, s. 3125.

ninger til kontrol af produktionen måtte virke som begrænsning af de muligheder, der lå åbne for en producent. En ordning som den, hvorved markedsandele blev »fastfrosset«, havde helt klart til hensigt at forhindre udviklingen af nye handelsforbindelser.

6. **Stedlig kompetence**

(139) Artikel 85 forbyder begrænsende aftaler, som kan påvirke handelen mellem medlemsstaterne og finder anvendelse i EF uanset hvor deltagernes hovedkvarter er beliggende.

At mange af de største kartonproducenters hovedkontor er beliggende udenfor Fællesskabet berører derfor ikke deres ansvar i forbindelse med overtrædelser af artikel 85. De pågældende virksomheder udfoldede størstedelen af deres virksomhed inden for EF. En væsentlig del, måske endog hovedparten, af Storas, MoDo's og M-M's produktionsfaciliteter er desuden nu placeret på Fællesskabets område.

Andre mindre skandinaviske producenter, som f.eks. Rena, deltog i kartellet og er i det omfang, de leverede produktet inden for EF, omfattet af artikel 85. For så vidt kartellets aktiviteter vedrørte salg i lande udenfor EF, er de ikke direkte genstand for denne beslutning.

7. **Virksomheder**

(140) EF's konkurrenceregler er rettet til »virksomheden«, som ikke er samme begreb som et registreret selskab, der har status som en selvstændig juridisk person. Begrebet »virksomhed« er ikke defineret i traktaten. Det kan imidlertid betegne en enhed, der beskæftiger sig med økonomiske aktiviteter. Hvor der er tale om store selskabskoncerner, kan hver enkelt af følgende typer behandles som en »virksomhed« afhængig af omstændighederne:

— koncernens moderselskab eller holdingselskab

— hele koncernen bestående af moderselskabet og dets direkte og indirekte datterselskaber

— mellemliggende holdingselskaber

— underkoncerner eller afdelinger dannet af underordnede holdingselskaber af disses datterselskaber

— de enkelte datterselskaber.

(141) I kartonbranchen er mange af de store foretagender »skovproduktkoncerner«, der har et bredt virkefelt, og hvis aktiviteter strækker sig fra skov- og tømmerprodukter over træmasse til papir, karton og emballage.

I de fleste tilfælde har de pågældende koncerner en kompliceret selskabs- og ledelsesstruktur. Det ville derfor være muligt at rette Kommissionens klagepunkter enten til koncernen, til den pågældende afdeling eller endog til de enkelte datterselskaber. Mens det teoretisk er uden betydning, om selskabet er registreret, skal den »virksomhed«, til hvilken beslutningen er rettet, af hensyn til inddrivelsen af en eventuel bøde i praksis normalt være en juridisk person, således at civilretlig tvangsfuldbyrdelse om nødvendigt kan ske i medfør af artikel 192 i traktaten.

(142) En koncerns selskabsstruktur kan tænkes fastlagt efter skatteretlige of selskabsretlige overvejelser i det land, hvori dets hovedkontor er beliggende og i de lande, hvori den driver virksomhed.

— I visse lande kan det øverste selskab i koncernen virke som et rent holdingselskab, der ejer aktierne i de datterselskaber, der driver virksomhed, medens hovedselskabet i andre tilfælde selv forestår koncernens »egentlige« virksomhed, medens andre sektorer i retlig henseende er etableret som selvstændige datterselskaber.

— Koncernen kan være opbygget af flere adskilte forretningsområder, som kan have retlig status enten som underordnede holdingselskaber med (på deres side) egne direkte og indirekte datterselskaber eller som divisioner, der ikke har selvstændig selskabsretlig status.

— Selv i de tilfælde, hvor divisionens hovedkontor er etableret som et særskilt datterselskab, ejer det måske ikke selv aktiverne direkte eller ejer måske end ikke aktierne i de forskellige datterselskaber, der driver virksomhed, skønt det drifts- og ledelsesmæssigt udøver kontrol med dem.

I visse koncerner betegnes de forskellige forretningsområder eller divisioner på en sådan måde, at deres medlemskab af koncernen og deres ensartethed hvad angår selskabsmæssig identitet fremgår udtrykkeligt. I andre koncerner understreges det, at de er »uafhængige« af moderselskabet. I visse tilfælde nedtones ejerforholdet mellem selskaber i koncernen da også bevidst.

(143) I den foreliggende sag blev medlemmerne af PG Paperboard normalt i dennes skriftlige optegnelser angivet som de enkelte selskaber, der drev virksomhed i stedet for koncernen selv (f.eks. »Papeteries de Lancey S.A« fremfor »Aussedat Rey S.A«). Kommissionen ville imidlertid normalt have være berettiget til at rette beslutningen til koncernen, særlig hvor det drejer sig om en integreret skovproduktvirksomhed. For imidlertid at undgå en diskussion (som har en tendens til at udviske forskel-

len mellem et »selskab« og en »virksomhed«) af, om koncernens moderselskab burde holdes ansvarlig for handlinger foretaget af angiveligt uafhængige datterselskaber, har Kommissionen principielt behandlet den enhed, der er anført i PG Paperboard's medlemsfortegnelser som den »virksomhed«, denne procedure vedrører, dog med følgende undtagelser:

1) såfremt mere end et selskab i en koncern deltog i overtrædelsen, eller

2) såfremt der foreligger udtrykkelige beviser for, at koncernens moderselskab har været involveret i datterselskabets deltagelse i kartellet

vedrører proceduren koncernen (repræsenteret ved moderselskabet).

(144) Omstruktureringen af kartonbranchen i de seneste år har medført, at visse virksomheder er blevet fuldstændig overtaget af andre, og/eller at en koncerns aktiviteter i kartonbranchen er blevet overført til en anden.

Der findes ingen udtrykkelig bestemmelse i traktaten eller i nogen forordning, som dækker spørgsmålet om ansvar for en overtrædelse efter omstrukturering eller overtagelse af en virksomhed.

Det ville imidlertid være klart uacceptabelt, at selskaber skulle kunne unddrage sig eller frigøre sig fra ansvar for overtrædelse af EF's konkurrenceretlige regler ved en selskabsomdannelse.

Spørgsmålet om succession skal afgøres i overensstemmelse med principperne i EF-retten vedrørende virksomheder og kan ikke afhænge af nationale regler, som kan være vidt forskellige fra den ene medlemsstat til den anden, afhængig af de særegne træk ved den nationale skatte- eller selskabsret.

(145) Det følger af anvendelsen af de ovenfor omtalte principper, at i sager, hvor proceduren normalt ville vedrøre datterselskabet selv — såfremt der ikke var tale om virksomhedsovertagelse — går ansvaret for dets adfærd forud for overtagelsen over sammen med datterselskabet. Det er ikke nødvendigt (skønt det måske kan være tilfældet), at erhververen efterfølgende har godkendt, vedtaget eller fortsat den ulovlige adfærd. Prøvestenen er, om der foreligger en funktionel og økonomisk kontinuitet mellem den virksomhed, der begår overtrædelsen og dets retsefterfølger (jf. den af EF-Domstolen afsagte dom i Suiker Unie, præmis 87).

Det gælder på den anden side at, såfremt et moderselskab eller en koncern, som selv med rette anses for part i overtrædelsen, overdrager et datterselskab til et andet selskab, overgår ansvaret for tidsrummet indtil afståelsestidspunktet ikke til erhververen, men påhviler fortsat den første koncern.

I begge tilfælde vil det, såfremt det overdragne datterselskab fortsætter som medlem af kartellet, afhænge af de konkrete omstændigheder, om proceduren angående en sådan deltagelse bør vedrøre datterselskabet selv eller den nye moderkoncern.

(146) Spørgsmålet om, hvem proceduren med rette bør vedrøre, er opstået her i et antal sager, men kun i et fåtal af disse er der opstået et spørgsmål om succession. I den foreliggende sag er der rent faktisk intet eksempel på, at en »uskyldig« køber pådrager sig ansvar i medfør af artikel 85 alene i anledning af at have erhvervet en anden virksomhed, som allerede var ophørt med at deltage i kartellet.

a) *Cascades SA*

(147) Før Kartonfabriek van Duffel N.V og Djupafors AB blev erhvervet af Cascades i 1989, deltog de i kartellet som uafhængige virksomheder. Såfremt selskaberne ikke var blevet erhvervet, kunne proceduren have vedrørt begge virksomheder i deres eget navn. Duffel og Djupafors skiftede navn og fortsatte med at bestå som særskilte datterselskaber i Cascades-koncernen. Denne beslutning bør imidlertid rettes til Cascades-koncernen ved Cascades SA med hensyn til Cascades deltagelse i overtrædelsen for så vidt angår alle aktiviteter i kartonbranchen (se betragtning 143).

b) *Europa Carton AG*

(148) Europa Carton AG's overdragelse pr. 1. januar 1993 af sine aktiviteter i kartonbranchen til et nyt selskab, hvoraf det nu ejer 50 %, berører ikke selskabets ansvar som medlem af kartellet. De personer, der deltog i møder, deltog i Europa Carton AG's navn; dette selskab eksisterer stadig som virksomhed, og beslutningen vil derfor blive rettet til den.

c) *NV Koninklijke KNP BT NV*

(149) KNP Vouwkarton BV Eerbeek var på ethvert væsentligt tidspunkt et datterselskab af KNP — Royal Dutch Papermills NV. Normalt ville Kommissionens klagepunkter være blevet rettet til KNP Vouwkarton BV, idet dette var den virksomhed,

der var anført som medlem af PG Paperboard. Imidlertid var KNP Vouwkarton BV Eerbeek (der fra et driftsmæssigt synspunkt udgjorde en af flere divisioner i KNP's emballagekoncern) repræsenteret på Direktørkonferencen og i PWG af formanden for KNP's emballagekoncern, der endvidere var medlem af direktionen for KNP, dvs. dets øverste ledelsesorgan. Ifølge KNP's egen årsberetning for 1990 består der et »meget direkte«forhold mellem direktionen og divisionerne, idet direktionen virkede som styrelse for hver enkelt division. I betragtning af den påviste forbindelse mellem kartellet og selve KNP bør denne beslutning rettes til hele KNP-koncernen hvad angår tidsrummet før M-M's erhvervelse af KNP Vouwkarton pr. 1. januar 1990. (Med hensyn til tidsrummet efter erhvervelsen er M-M ansvarlilgt for KNP Vouwkartons fortsatte deltagelse).

KNP var endvidere på samtlige væsentlige tidspunkter ejer (95 %) af den tyske kartonproducent Herzberger Papierfabrik, der omfattede Badische Kartonfabrik. Herzberger er nu opbygget som en af fem forretningsenheder i KNP's division for homogent karton. Med hensyn til Badisches deltagelse i kartellet vil denne beslutning derfor blive rettet til KNP.

Efter en nylig fusion benævnes KNP NV nu NV Koninklijke KNP BT NV, men der er ikke blevet rejst noget spørgsmål om succession som følge af ændringen.

d) *Mayr-Melnhof Kartongesellschaft mbH*

(150) M-M har ejet FS-Karton siden 1984, og M-M's og FS-Kartons ledelse og markedsføringsaktiviteter har på ethvert væsentligt tidspunkt været fuldstændig integreret. Denne beslutning bør derfor rettes til M-M-koncernen hvad angår FS-Kartons deltagelse i kartellet.

Mayr-Melnhof er desuden ansvarligt for sit 66 %ejede datterselskab Deisswils deltagelse i overtrædelsen for hele den periode, dette selskab deltog i kartellet, herunder det tidsrum, der ligger før M-M's erhvervelse af fuld kontrol med selskabet i januar 1990 samt for deltagelsen af Mayr-Melnhof Eerbeek B.V (som KNP Vouwkarton blev omdøbt til) fra datoen for erhvervelsen af dette selskab den 1. januar 1990. Ansvaret for KNP Vouwkartons deltagelse forud for overtagelsen ligger hos KNP, og der pålægges ikke M-M nogen form for ansvar for dette tidsrum.

Laakmann blev erhvervet af M-M efter, at proceduren i denne sag blev indledt og blev repræsenteret særskilt. Selskabet vil derfor blive behandlet som en særskilt virksomhed med henblik på denne beslutning.

e) *Mo och Domsjö AB*

(151) Thames Board Ltd (TBM), den største britiske kartonproducent (der alene fremstiller GC-kvaliteter), var aktiv deltager i kartellet fra 1986 og medlem af PWG. TBM blev erhvervet af AB Iggesunds Bruk med virkning fra den 1. januar 1988 og skiftede navn til Iggesund Paperboard (Workington) Ltd.

På det pågældende tidspunkt var AB Iggesunds Bruk et koncernforbundet selskab (i modsætning til et 100 % ejet datterselskab) af den svenske skovkoncern MoDo, som havde 49,9 % af stemmerettighederne i Iggesund.

Indtil erhvervelsen af TBM, var SBS Iggesund Bruks vigtigste kartonprodukt, og selskabet var den eneste betydende svenske producent af denne kvalitet. På trods af den påstand, der blev fremført som svar i henhold til artikel 11 om, at selskabet ikke var medlem af PG Paperboard, havde repræsentanter for Iggesunds Bruk faktisk deltaget i Direktørkonferencerne (men ikke i PWG).

Efter at TBM var blevet erhvervet af AB Iggesunds Bruk den 1. januar 1988, fortsatte repræsentanter fra Workington som før med at deltage i PG Paperboard's møder. MoDo fik fuld kontrol med Iggesunds Bruk fra begyndelsen af 1989 og ændrede den til en division af MoDo-koncernen. Fra midten af 1989 deltog den administrerende direktør for Iggesund Paperboard AB (som divisionen hed) fra Sverige i PWG's møder, og hans markedsanalysechef og/eller markedsføringsdirektør deltog i møderne i JMC.

Iggesunds repræsentation hos JMC omfattede fortsat ledende medarbejdere og ansatte hos Workington.

(152) Under den administrative procedure i denne sag påstod MoDo, at Kommissionens klagepunkter (og en eventuel beslutning) ikke skulle rettes til MoDo, men i stedet til Iggesund Paperboard AB, som det påstod var en »fuldstændig selvstændig virksomhed« i forhold til MoDo, der var koncernens holdingselskab.

Naturligvis er det sandt, at MoDo, som det er tilfældet med samtlige større industrikoncerner, operationelt er opdelt på flere forskellige forretningsområder, hvoraf Iggesund Paperboard er en. Iggesund Paperboard AB kunne meget vel som en underkoncern eller division blive behandlet som en virksomhed med henblik på EF's konkurrenceprocedure på samme måde som andre enheder i koncernen (se betragtning 140). Det betyder imidlertid ikke, at der skal indledes nogen procedure vedrørende selskabet, eller at MoDo-koncernen selv er fritaget fra enhver form for ansvar.

(153) For det første kan der forekomme vanskeligheder med at inddrive bøden, såfremt en beslutning blev rettet til Iggesund Paperboard AB. Som et såkaldt »kommissionsselskab«i MoDo-koncernen har det selv alene en registreret aktiekapital på 50 000 skr. (= 5 500 ECU), hvilket svarer til det retlige minimumskrav. Som MoDo selv indrømmer, hersker der efter svensk ret en vis tvivl med hensyn til et moderselskabs ansvar for gæld, der påhviler et datterselskab, af denne art. For at overvinde dette problem i sin forretningsvirksomhed har MoDo i en erklæring i sit årsregnskab accepteret kontraktmæssig hæftelse for sine kommissionsselskabers forpligtelser, men det er uvist, om denne garanti ville finde anvendelse på en bøde pålagt af Kommissionen.

For det andet (og for så vidt argumentet om »selvstyre« kunne have relevans) er Iggesund Paperboard AB ikke så funktionelt uafhængig af koncernen, som MoDo har påstået. Iggesund Paperboard AB ejer ikke produktionsfaciliteterne for karton eller har heller ikke sin egen arbejdsstyrke. De aktiver i kartonbranchen, der tidligere var ejet af Iggesunds Bruk AB er stadig ejet af det selskab, der nu er et selskab uden nogen form for aktiviteter, og som er 100 % ejet af MoDo. Samtlige medarbejdere i Sverige er ansat af MoDo selv. MoDo forestår i sidste instans ledelsen og den økonomiske kontrol med sine divisioner. Med henblik på denne procedure bør beslutningen derfor rettes til MoDo-koncernen selv fremfor et datterselskab, der ikke har nogen reel uafhængighed, ikke ejer nogen form for aktiver og ikke har nogen ansatte. Af de ovenfor anførte grunde (f.eks. betragtning 141) repræsenterer det øverste holdingselskab koncernen.

f) *Sarrió/Saffa/Prat*

(154) I det tidsrum, hvor overtrædelsen stod på, foregik der væsentlige organisationelle og strukturelle ændringer i Saffas kartonvirksomhed. Der er imidlertid en klar kontinuitet som »virksomhed« mellem Saffa SpA og den fusionerede enhed, der nu virker under navnet Sarrió SA. Beslutningen stiles derfor til Sarrió SA, hvad angår hele det tidsrum, hvor Saffa deltog i overtrædelsen med sine aktiviteter.

Erhvervelsen af Prat Carton i 1991 betyder tillige, at Sarrió blev ansvarlig for denne spanske producents deltagelse i kartellet i hele tidsrummet for denne deltagelse.

g) *SCA*

(155) Den svenske skovproduktkoncern SCA's erhvervelse af Reedpack PLC, de i sidste instans er ejer af Colthrop Board Mill, udgør intet særligt problem med hensyn til den fremgangsmåde, der er beskrevet i betragtning 143.

Af PG Paperboard's medlemsfortegnelse fremgår det, at Reed Paper & Board (UK) Ltd (»Reed P & B«) var medlem. Colthrop Board Mill i Newbury Berks var på samtlige væsentlige tidspunkter en del af Reed P & B. Colthrop var ikke selv registreret som en selvstændig juridisk person. Reed P & B, hvis hovedkontor lå i Kent, udgjorde en division i Reedpack og drev en række papirfabrikker foruden Colthrop. Efter at være blevet erhvervet af SCA i juli 1990 fortsatte Reed P & B med at eksistere, men selskabets navn blev først ændret til SCA Aylesford Ltd og derefter den 5. februar 1992 til SCA Holding Ltd.

Under den administrative procedure har SCA påstået, at proceduren ikke burde have vedrørt SCA Holding Ltd (tidligere Reed P & B), men i stedet Colthrop-fabrikken, som nu ejes af M-M; SCA hævder, at Colthrop var en fuldstændig uafhængig erhvervsvirksomhed, der var adskilt fra moderselskabet. Som det er blevet påpeget i forbindelse med MoDo (se betragtning 152) ville dette, selv hvis det var korekt, ikke nødvendigvis fritage Reed P & B fra ansvar. Under alle omstændigheder støtter kendsgerningerne ikke SCA's argument. Rent bortset fra, at den ikke har status som en selvstændig juridisk person (hvilket Kommissionen ikke i sig selv anser for afgørende), var Colthrop-fabrikken i virkeligheden ikke opbygget og virkede ej heller som en enhed, der var adskilt fra Reed P & B. Den såkaldte »uafhængighed«, som SCA påberåber sig, gik ikke ud over den uafhængighed, som enhver driftsenhed har inden for en virksomheds normale ledelsesstruktur. Under alle omstændigheder tager SCA's argument overhovedet ikke hensyn til, at det til stadighed var et medlem af den øverste ledelse i Reed P & B's hovedkvarter i Kent (overfor hvem direktøren for Colthrop-fabrikken var ansvarlig), der deltog i PG Paperboard på »direktør«-niveauet.

Kommissionen afviser derfor udtrykkeligt SCA's argument om, at denne procedure burde have vedrørt Colthrop Board Mill, og ikke Reed P & B. Det svarer til at hævde, at enhver funktionel enhed i en virksomhed altid skal behandles som en sÅrskilt »virksomhed« i henseende til artikel 85.

(156) Hvis Reed Paper & Board (UK) Ltd ikke var blevet erhvervet af SCA, ville proceduren have vedrørt førstnævnte selskab. Der er en klar kontinuitet mellem Reed Paper & Board (UK) Ltd, SCA Aylesford Ltd og SCA Holding Ltd, idet de er en og samme selskabsenhed, der virker under forskellige navne. Selv om Collthrop-fabrikken blev frasolgt i maj 1991, fortsatte SCA Holding Ltd med at eksistere. Ansvaret for SCA Holding Ltd's deltagelse overgår ikke sammen med Colthrop-fabrikken, der blot var et af de aktiver, der tilhørte SCA

Holding Ltd (jf. den af Retten i Første Instans afsagte dom i sagen Enichem Anic SpA mod Kommissionen [1], præmis 236 til 240.)

SCA påstod desuden, at selv om SCA Holding Ltd i selskabsretlig forstand var en og samme enhed som Reed P & B, eksisterede SCA Holding Ltd nu kun på papiret. Ifølge SCA var holdingselskabets øvrige aktiver, bortset fra Colthrop-fabrikken, som var blevet solgt, under omstruktureringen blevet delt mellem SCA's emballagedivision og dens division for grafisk papir. Det var derfor (ifølge SCA) »økonomisk og funktionelt set et andet selskab med en anden sammensætning af aktiver og et andet personale«. Hvad SCA undlod at nævne i sin skriftlige og mundtlige fremstilling, var, at SCA Holding Ltd under omstruktureringen i virkeligheden erhvervede hele aktiekapitalen i SCA Packaging Ltd og SCA Graphic Paper Holdings 1991 Ltd, hvortil de pågældende aktiver derefter blev overført. I virkeligheden var det tidligere Reed P & B's aktiviteter fortsat de samme efter navneændringen, bortset fra, at det nu teknisk set er et holdingselskab i stedet for den faktiske ejer af aktiverne.

(157) Kommissionen afviser også SCA's anbringende om, at det er »åbenbart ubilligt« eller urimeligt at pålægge selskabet ansvaret for tidligere dispositioner foretaget af et selskab, som det har erhvervet. SCA overser herved, at beslutningen ikke er rettet til SCA-koncernen som helhed, men til selve den erhvervede virksomhed. Reed P & B fortsatte under alle omstændigheder med sin deltagelse i både JMC (oktober 1990) og Direktørkonferencen (november 1990) efter at være blevet erhvervet af SCA. Uanset om den nye topledelse fra Sverige faktisk var klar over, at der var eller fortsat bestod en form for hemmelig aftale, er uden betydning, men SCA's fastholdelse af, at dette ikke var tilfældet, synes ikke troværdigt, når man tager i betragtning, at den nye administrerende direktør selv tog til Direktørkonferencen den 26. oktober 1990 sammen med sin forgænger (SCA påstår, at de kun blev i kort tid, men dette fremgår ikke af møderefératet). SCA tog først skridt til at trække sig ud af PG Paperboard og denne organisations aktiviteter, da det en måned senere kom for dagen, at BPIF havde klaget til Kommissionen.

Skønt »virksomheden« efter omstruktureringen nu består af den enhed, der udgøres af SCA Holding Ltd og dette selskabs datterselskaber, der ejer aktiverne, er det af hensyn til tvangsfuldbyrdelsen nødvendigt at rette beslutningen til en juridisk person. I overensstemmelse med Kommissionens normale praksis bør beslutningen rettes til holdingselskabet SCA Holding Ltd.

[1] Sml. 1991 II, s. 1623.

h) *Storas*

(158) Stora erkender, at selskabet er ansvarlig for sine datterselskaber Feldmühle, Kopparfors og CBC's medvirken til overtrædelsen både før og efter, at de blev erhvervet af koncernen.

i) *Tampella Corporation*

(159) Tampella Corporation, et af de selskaber, der er medlem af Finnboard, registrerede sine fem industrielle divisioner som særskilte juridiske personer med virkning fra den 1. januar 1991 som led i en omstrukturering af koncernen. Selskaberne, som nu betegnes som »virksomhedsgrupper« i Tampella, var på samtlige væsentlige tidspunkter alle stadig 100 % ejet af moderselskabet.

Skovproduktdivisionen i Tampella blev omdøbt til Tampella Forest Inc. Dette nye selskab overtog officielt moderselskabets plads i Finnboard på et tidspunkt i 1991, skønt de personer, der repræsenterede det var nøjagtig de samme som tidligere. Under proceduren i denne sag påberåbte Tampella Corp. sig faktisk ikke på nogen måde omstruktureringen af koncernen. Tampella Forest Inc. blev selv solgt til Enso-Gutzeit i begyndelsen af 1993. Tampella Corp. Eksisterer stadig som virksomhed. Tampella Corp.'s afhændelse af sin skovproduktdivision påvirker ikke selskabets ansvar i kraft af dets medlemskab af Finnboard (se betragtning 175) for Finnboards medvirken ved overtrædelsen.

j) *Tampella Española* (nu Enso Española)

(160) Tampella Española var 100 % ejet af Tampella Corp., en af de fire finske GC-producenter. Selskabets aktiviteter er imidlertid ikke integreret med moderselskabets, og det virker i det væsentlige som en spansk leverandør. Det sælger ikke via Finnboard. Det var selvstændigt repræsenteret i PG Paperboard, hvori det første gang deltog regelmæssigt i 1987, idet moderselskabets drift i Finland blev repræsenteret af Finnboard.

Normalt ville proceduren have vedrørt Tampella-koncernen med hensyn til både de spanske og finske selskabers deltagelse i kartellet. I betragtning af den særlige behandling af Finnboard og de fire finske producenter — hver enkelt producent hæfter solidarisk med Finnboard for den del af bøden, som forholdsmæssigt svarer til hvert enkelt selskabs egen andel af Finnboards salg af kartonvarer (se betragtning 173 til 175) — bør denne beslutning imidlertid rettes til Tampella Española (eller Enso Española, som denne virksomhed nu hedder) (og en særskilt bøde bør pålægges denne virksomhed).

Behandlingen af Tampella Española som en særskilt virksomhed med henblik på denne beslutning berøres ikke af Enso-Gutzeits erhvervelse af Tampella Corporations skovproduktdivision i april 1993.

De nærmere enkeltheder vedrørende de sager, hvor en virksomhed, der har deltaget i overtrædelsen, er blevet absorberet af en anden ved køb eller fusion, fremgår af tabel 8.

8. **Overtrædelsens varighed**

(161) Skønt det fremgår af Storas redegørelser, at der havde eksisteret hemmelige arrangementer i hvert fald siden 1975, samt at PG Paperboard efter al sandsynlighed var etableret som et redskab for ulovlig samarbejde, vil Kommissionen i denne sag begrænse sin vurdering efter artikel 85 og pålæggelsen af eventuelle bøder til tidsrummet efter juni 1986.

Dette var tidspunktet for PWG's etablering og det tidspunkt, hvor de hemmelige aftaler mellem producenterne voksede i omfang og begyndte at virke mere effektive.

Det er fastslået, at praktisk taget alle de virksomheder, som denne beslutning er rettet til, deltog i overtrædelsen fra det ovennævnte tidspunkt. De fleste, om ikke alle, var allerede medlemmer af PG Paperboard og havde været det fra organisationens etablering i 1981.

(162) Skønt nogle få producenter allerede var medlemmer af PG Paperboard, spillede de øjensynlig ingen aktiv rolle i kartellet før oprettelsen af JMC i slutningen af 1987 eller begyndelsen af 1988.

Buchmanns aktive medvirken til overtrædelsen kan således siges at være begyndt på det tidspunkt, hvor selskabet begyndte at deltage i JMC nogenlunde samtidig med det første prisinitiativ i 1988.

På samme måde foreligger der kun få beviser på Renas deltagelse i kartellets prisfastsættelsesaktiviteter før dette prisinitiativ i marts 1988.

Enso Española begyndte regelmæssigt at deltage i møder afholdt i et udvalg i PG Paperboard (Det Økonomiske Udvalg) i 1987 og deltog første gang i Direktørkonferencen den 25. maj 1988. Virksomheden påstår, at den først begyndte at deltage i JMC i februar 1989. Imidlertid tog den faktisk del i det første prisinitativ i 1988, og dens faktiske deltagelse i overtrædelsen må antages at være begyndt omkring dette tidspunkt.

Gruber & Weber synes også at være begyndt at deltage i åbenbart ulovlige møder senere end de fleste andre. I betragtning af selskabets manglende vilje til at stille nogen form for relevante oplysninger for tidsrummet forud for 1989 til rådighed, er det imidlertid umuligt at sige nøjagtigt hvornår det begyndte at deltage i JMC. At det gik med i Fides-systemet i 1988, er muligvis det efter omstændighederne bedste indicium for, hvornår det først tilsluttede sig det ulovlige kartel. Som følge af en maskinombygning synes denne forholdsvis lille producent at være ophørt med at spille nogen aktiv rolle i PG Paperboard i slutningen af 1990.

KNP's ansvar for sit nederlandske datterselskab KNP Vouwkartons deltagelse ophørte med afhændelsen til M-M pr. 1. januar 1990. Selskabets tyske datterselskab Badische var holdt op med at deltage i JMC's møder i maj 1989 og forlod officielt PG Paperboard med udgangen af det pågældende år. Badische fulgte dog stadig kartellets prisinitiativer på det tidspunkt, hvor Kommissionen foretog sine kontrolundersøgelser. Med hensyn til Det Forende Kongerige synes deltagelse i PAA. KNP må derfor anses for at have deltaget i overtrædelsen indtil tidspunktet for kontrolundersøgelserne, selv om selskabets deltagelse via Badische fra slutningen af 1989 kan anses for marginal.

(163) Fiskeby ophørte med at deltage i JMC-møder i juni 1990 efter at være blevet erhvervet af Manville. Udtrykkelige instrukser var blevet givet til Fiskeby af dets nye amerikanske moderselskab om at afholde sig fra enhver form for aktivitet, som kunne krænke relevant monopollovgivning. Selskabet trak sig imidlertid ikke ud af Direktørkonferencen og øjensynlig ej heller ud af NPI (gennem hvilken selskabet indrømmede i det mindste tidligere at have modtaget oplysninger om priser). Da det er oplyst, at selskabets nye priser pr. 1. januar 1991 (som var meddelt kunderne i august og oktober 1990) på hver enkelt nationalt marked var nøjagtig de samme, som var anført i Renas notat vedrørende mødet i JMC den 6. september 1990 (se nr. 85), konkluderer Kommissionen, at selv om selskabelt holdt op med at deltage i møderne i JMC, modtog og disponerede det fortsat på grundlag af oplysninger fra andre producenter med hensyn til de prisstigninger, der skulle gennemføres.

Hvad angår SCA Holding Ltd, godtager Kommissionen, at selskabet ophørte med at deltage i PG Paperboard's møder efter november 1990. Virksomheden hævder, at selskabet trak sig tilbage, så snart det blev opmærksom på overtrædelser af EF's konkurrenceret som følge af den presseomtale, som klagen fra BPIF fik. Selskabets deltagelse i PG Paperboard indtil det pågældende tidspunkt fortsatte ikke desto mindre med at have virkning efter 1990, eftersom den prisstigning, der var planlagt i oktober 1990 til gennemførelse i januar 1991, blev gennemført af Colthrop-fabrikken og stadig fastholdtes i april 1991.

(164) Det nøjagtige tidspunkt for selve kartellets afvikling er ikke let at fastslå, og det kan ikke udelukkes, at der fortsat bestod en form for hemmelig aftale nogen tid efter kontrolundersøgelserne i april 1991.

De fleste af producenterne ophørte med at deltage i JMC-møder — hvilket var klogt nok efter omstændighederne. Men selv om de straks trak sig tilbage fra det fælles ulovlige forehavende, mærkedes virkningerne af det sidst kendte fælles prisinitiativ — som var blevet udsat indtil april 1991, og som i de indledende faser i det mindste blev anset for at være gennemført held — stadig på markedet i nogen tid.

Adskillige store producenter fortsatte reelt med at deltage i møderne i JMC, på trods af det kendskab, de måtte have til resultatet af Kommissionens kontrolundersøgelser. De stoppede først, da det blev bekendt, at Stora samarbejdede med Kommissionen.

Kommissionen nærer derfor alvorlig mistanke med hensyn til indholdet af møderne i JMC i juli 1991, i hvilke Cascades, Finnboard, M-M, Sarrió og Stora deltog. I mangel af direkte beviser på, at der blev indgået ulovlige, hemmelige aftaler på de pågældende møder agter Kommissionen imidlertid ikke at pålægge de pågældende virksomheder yderligere bøder for deres fortsatte deltagelse i JMC.

B. FORANSTALTNING TIL AFHJÆLPNING AF OVERTRÆDELSERNE

1. Artikel 3 i forordning nr. 17

(165) Konstaterer Kommissionen, at der foreligger en overtrædelse af artikel 85, kan den i medfør af artikel 3 forordning nr. 17 pålægge de deltagende virksomheder at bringe den konstaterede overtrædelse til ophør.

I denne sag gjorde deltagerne i kartellet sig store anstrengelser for at skjule deres ulovlige adfærd. Så godt som alle spor i form af dokumenter vedrørende aktiviteterne i PWG or JMC blev systematisk fjernet: der blev ikke opbevaret mødereferater, optegnelser, deltagerlister eller invitationer. De officielle mødereferater, der blev ført af grupper som f.eks. Direktørkonferencen blev udarbejdet således, at de skjulte den sande beskaffenhed af deres aktiviteter.

For det meste gav producenterne vage eller undvigende svar om Direktørkonferencen, PWG's og JMC's opgaver og aktiviteter. De hævder, at de ikke har nogen relevante dokumenter. Nogle fortsatte med at deltage i møder, efter at kontrolundersøgelserne var indledt.

Efter omstændighederne er det ikke muligt at sige med sikkerhed, at de hemmelige aftaler er ophørt i enhver henseende.

Kommissionen må derfor kræve, at de virksomheder, til hvem denne beslutning er rettet, bringer overtrædelsen til ophør (såfremt dette ikke allerede er sket), samt at de fremover afholder sig fra enhver form for aftale eller samordnet praksis, som kan have samme eller tilsvarende formål eller virkning.

(166) Med hensyn til udvekslingen af oplysninger er Fides-systemet blevet væsentligt ændret (se bedragtning 105 og 106). Selv om de mere flagrante konkurrencebegrænsende sider af dette system er blevet opgivet, er det nye system imidlertid stadig uforeneligt med artikel 85. Det er åbenbart, at det selv uden at blive kompletteret med individualiserede oplysninger, kan virke som et middel til fremme af, tilskyndelse til eller lettelse af kartonproducenternes samordning af deres forretningsmæssige adfærd og vedtagelse af et fælles svar fra branchen pår markedsindikatorerne. Det bør derfor pålægges producenterne fremover af afstå fra enhver form for udveksling af oplysninger vedrørende:

— den øjeblikkelige situation med hensyn til ordretilgang og ordrebeholdninger (selv om kun de samlede tal angives)

— den anslåede udnyttelsesgrad af produktionskapaciteten (selv om kun de samlede tal angives)

— hver enkelt maskines produktionskapacitet.

Enhver form for udveksling af oplysninger skal begrænses til indsamling og udbredelse af produktions- og salgsstatistiker i global form på en sådan måde, at det er udelukket, at de kan anvendes til at sætte deltagerne i stand til at samordne deres forretningsmæssige adfærd.

Det må desuden pålægges virksomhederne at afholde sig fra nogen form for udveksling af yderligere oplysninger af konkurrencemæssig betydning ud over en sådan tilladt udveksling og fra at afholde møder med henblik på at diskutere betydningen af de udvekslede oplysninger eller branchens eller enkelte producenters mulige reaktion på disse oplysninger.

2. Artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17

(167) I medfør af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 kan Kommissionen ved beslutning pålægge virksomheder bøder på mindst 1 000 og højst

1 000 000 ECU, idet sidstnævnte beløb dog kan forhøjes med 10 % af omsætningen i det sidste regnskabsår i hver af de virksomheder, som har medvirket ved overtrædelsen, såfremt de forsætligt eller uagtsomt overtræder bestemmelserne i artikel 85, stk. 1. Ved fastsættelsen af bødens størrelse skal der tages hensyn til både overtrædelsens grovhed og dens varighed.

De virksomheder, til hvem denne beslutning er rettet, har forsætligt overtrådt bestemmelserne i artikel 85. Med fuldt kendskab til den ulovlige karakter af deres foretagende og i fuld bevidsthed om risikoen for betydelige bøder oprettede de forsætligt og drev med held et hemmeligt og institutionaliseret system af regelmæssige møder beregnet på at fastlægge priser og skabe markedsforhold, hvorunder samordnede prisstigninger kunne opnås inden for hele fællesmarkedet.

Et særligt alvorligt træk ved af overtrædelsen er, at virksomhederne i et forsøg på at skjule kartellets eksistens gik så langt som til på forhånd at tilrettelægge datoerne for og rækkefølgen af hver enkelt af de store producenters annoncering af de nye prisstigninger.

Overtrædelsen stod på over et langt tidsrum. Med henblik på behandlingen af denne sag agter Kommissionen at lægge til grund, at overtrædelsen begyndte medio 1986 (skønt de hemmelige aftaler ifølge Stora eksisterede længe før denne dato). Den fortsatte mindst indtil den dato, hvor Kommissionen indledte sine kontrolundersøgelser, og hvis det ikke havde været for disse undersøgelser, ville kartellet efter al sandsynlighed stadig virke i fuldt omfang i dag.

(168) Ved fastlæggelsen af det almindelige niveau for bøderne i denne sag har Kommissionen lagt følgende overvejelser til grund:

— hemmelige aftaler om prisfastsættelse og opdeling af markeder er efter selve deres beskaffenhed stærkt konkurrencebegrænsende

— kartellet dækkede stort set hele Fællesskabets område

— EF-markedet for karton er en betydningsfuld industrisektor, der repræsenterer indtil 2 500 mio. ECU hvert år

— de virksomheder, der deltog i overtrædelsen tegner sig for stort set hele markedet

— kartellet blev drevet i form af et system med regelmæssige, institutionaliserede møder, som havde til formål at regulere markedet for karton i EF i de mindste enkeltheder

— der blev taget omhyggelige skridt til at skjule den sande beskaffenhed og det sande omfang af de hemmelige aftaler (manglen på officielle mødereferater eller dokumentation vedrørende PWG og JMC; deltagerne blev tilskyndet til ikke at tage referat; tidspunkterne for og rækkefølgen, i hvilken prisstigningerne blev annonceret, blev iscenesat, således at man var i stand til at hævde, at man blot »fulgte efter«, osv.)

— kartellet var meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål.

(169) Ved fastsættelsen af den bøde, som hver enkelt virksomhed bør pålægges, har Kommissionen udover det ovenfor anførte lagt følgende til grund:

— den rolle, de hver især har spillet i de hemmelige aftaler

— eventuelle væsentlige forskelle i varigheden af de enkelte virksomheders deltagelse i kartellet, hvis sådanne forskelle findes

— den enkelte virksomheds betydning inden for branchen (størrelse, produktsortiment, markedsandel, koncernomsætning og omsætning af karton)

— eventuelle formildende omstændigheder, herunder graden af samarbejde med Kommissionen efter kontrolundersøgelsen, og det omfang hvori et sådant eventuelt samarbejde kan have bidraget væsentligt til at lette eller fremskynde afslutningen af denne procedure.

For så vidt der foreligger eventuelle gode grunde til at antage, at en eller anden virksomhed kan have deltaget i et væsentligt kortere tidsrum end de øvrige (se betragtning 162), afspejles dette i størrelsen af den bøde, der pålægges den pågældende virksomhed. Kommissionen vil desuden tage hensyn til en eventuel væsentlig ændring i beskaffenheden eller omfanget af den rolle, som særlige producenter spillede i kartellet. Det er dog ikke hensigten ved beregningen af den enkelte bøde at anvende en eksakt matematisk formel, der afspejler det nøjagtige antal dage, måneder eller år, i hvilke den pågældende producent deltog i kartellet.

(170) »Hovedmændene«, nemlig de store producenter af karton, der deltog i PWG (Cascades, Finnboard, M-M, MoDo, Sarrió og Stora) må bære et særligt ansvar. De var helt klart de væsentligste beslutningstagere og drivende kræfter bag kartellet.

Også KNP var medlem af PWG indtil 1988, og skønt selskabet ikke er en nogen stor kartonproducent, er det en af de førende producenter inden for papirindustrien og en af de største industrikoncerner i Nederlandene. Det er faktisk sandsynligt, at de andres godkendelse af selskabets repræsentant som formand for Direktørkonferencen og PWG på et kritisk tidspunkt afhang af denne særlige status. KNP må også derfor anses som en hovedmand i kartellet i det tidsrum, hvori det var medlem af PWG.

Skønt Weig var medlem af PWG fra 1988, synes selskabet ikke at have spillet en lige så betydningsfuld rolle i forbindelse med fastlæggelsen af kartellets politik som de store industrikoncerner.

Den bøde, der pålægges Enso-Gutzeit afspejler dets særstilling som den eneste producent, som ikke deltog i JMC's møder.

Ved fastsættelsen af de bøder, som de mindre producenter af karton skal pålægges, lægger Kommissionen (bl.a.) deres stilling som almindelige medlemmer fremfor ledere af kartellet til grund.

(171) Med hensyn til de forskellige producenters samarbejde med Kommissionen i kontrolundersøgelserne i denne sag, er det klart, at Stora og Rena befinder sig i en anden kategori end de andre.

Selvom der allerede forelå et stærkt skriftligt bevismateriale med hensyn til eksistensen af et kartel, har Storas spontane indrømmelse af overtrædelsen og det detaljerede bevismateriale, som selskabet har stillet til rådighed for Kommissionen, bidraget væsentligt til at fastslå sandheden, mindsket behovet for at bygge på indicier og utvivlsomt påvirket andre producenter, som ellers måske havde fortsat med at benægte at have gjort noget ulovligt overhovedet. Rena har for sit vedkommende frivilligt stillet vigtigt skriftligt bevismateriale til rådighed for Kommissionen.

Som følge heraf skal der foretages en væsentlig nedsættelse af den bøde, der ellers ville være blevet pålagt Stora og den mindre producent Rena.

(172) De producenter, som på et tidligt tidspunkt efter, at proceduren var blevet indledt, dvs. i deres svar på meddelelsen af klagepunkter, ikke bestred de væsentligste af de faktiske forhold, som Kommissionen lagde vægt på over for dem, er desuden berettiget til en anerkendelse af denne holding ved en nedsættelse af den bøde, der skal pålægges dem, men nedsættelsen kan ikke blive af samme størrelsesorden som den, der bør foretages for Storas og Renas vedkommende.

De pågældende producenter er Buchmann, Europa Carton, Fiskeby, KNP, Papeteries de Lancey, Sarrió, Enso Española og Weig.

3. Solidarisk hæftelse for bøder: Finnboard

(173) Finnboard er en enhed, der udøver en erhvervsmæssig funktion som en »virksomhed« i henseende til artikel 85. Som sådan er organisationen omfattet af EF's konkurrenceregler helt uafhængigt af ethvert ansvar, der måtte påhvile de selskaber, der var medlem af Finnboard.

I medfør af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 kan Finnboard derfor pålægges bøder på højst 10 % af organisationens omsætning i det senest foregående regnskabsår.

Finnboard påstår imidlertid, at dets omsætning i henseende til artikel 15, stk. 2, ikke er den samlede værdi af det salg, organisationen foretager, men alene den provision, som Finnboard modtager af det salg, som organisationen foretager på sine medlemsselskabers vegne. I sine årsberetninger og offentliggjorte regnskaber angiver Finnboard således sin »omsætning« (til forskel fra sit »salg«) som provisionsindtægterne fra dette salg. F.eks. beløb Finnboards »provisionsindtægter« sig i 1992 til 20,2 mio. US $ (15,7 mio. ECU) af et samlet salg til en fob værdi på 911 mio. US $ (702 mio. ECU). Førstnævnte tal er i virkeligheden blot den del af Finnboards driftsomkostninger, som dækkes af medlemsselskaberne. Det ville klart være diskriminerende og i strid med hensigten med artikel 15, hvis Finnboard-producenterne, der tegner sig for 10 % af kartonmarkedet i EF, ved oprettelsen af et fælles salgsagentur og ved at lade enhver form for salg af karton ske via denne organisation var i stand til at begrænse ethvert bødeansvar til 10 % af driftsomkostningerne i stedet for til 10 % af salget. Som en fælles salgsorganisation kan Finnboard ikke sidestilles med en uafhængig handelsagent. Kontrakter med kunderne synes i de forskellige medlemsstater at blive indgået med Finnboard (selvom ejendomsretten til varerne overgår direkte fra medlemsfabrikken til kunden). I henseende til artikel 15, stk. 2, må Finnboard's omsætning derfor tillægges ordets sædvanlige betydning, nemlig den samlede fakturerede værdi af det salg, Finnboard foretager på sine medlemmers vegne.

Denne fortolkning støttes af Finnboard's egne offentliggjorte regnskaber; balancen viser, at Finnboard opkræver og i sine regnskaber medtager den samlede fakturerede værdi af det salg, organisationen foretager for sine medlemmer. Under omsætningsaktiverne pr. 31. december 1992 figurerer et tal på 194 mio. US $ (149,5 mio. ECU) som »debitorer«.

(174) I betragtning af at det var Finnboard selv snarere end medlemsselskaberne, der deltog aktivt og direkte i kartellet, bør der pålægges Finnboard en bøde, og som øvre grænse efter artikel 15, stk. 2, bør 10 % af den samlede værdi af Finnboards fakturerede salg anvendes.

For at nedbringe risikoen for at Finnboard unddrager sig bøden, agter Kommissionen imidlertid desuden at pålægge hver enkelt af de fire finske GC-producenter, som på de relevante tidspunkter var medlem af Finnboard (Kyro, Tampella, Metsä-Serla og United Paper Mills) solidarisk hæftelse sammen med Finnboard med hensyn til den del af den samlede bøde, som tilnærmelsesvist svarer til hvert enkelt selskabs andel af Finnboard's salg af

kartonvarer i EF i det sidste hele kalenderår, i hvilket kartellet vides at have fungeret. Medlemsselskaberne benægter ethvert kendskab til eventuelle overtrædelser begået af Finnboard og afviser derfor enhver hæftelse for bøder. Finnboard virkede imidlertid som selskabernes forlængede arm og i deres interesse, da det deltog i kartellet, og de er ansvarlige for Finnboard's handlinger, særlig på grund af, at hver enkelt var et medlem af Finnboard og udpegede et medlem til dets bestyrelse; jf. forenede sager 6 og 7/73, Commercial Solvents mod Kommissionen (1).

(175) I stort set hele det tidsrum, i hvilket kartellet med sikkerhed vides at have fungeret, var det de fire koncerner selv, der var opført som medlemmer af Finnboard. I 1991 ændrede tre af dem imidlertid deres struktur, således at de driftsafdelinger (der tidligere ikke havde selskabsform), der var ansvarlige for karton, blev etableret som selvstændige selskaber i koncernen. Tampella stiftede sin skovproduktdivision som Tampella Forest Inc. den 1. januar 1991, og det nye selskab tog moderselskabets plads i Finnboard. Metsä-Serla ændrede sin struktur i 1991, og fra den 30. september 1991 var det repræsenteret i Finnboard af Metsä-Serla Paper and Board Ltd. Kyro omlagde sin papir- og kartonvirksomhed til selskabsdrift pr. 1. januar 1992 under navnet Oy Kyro Board & Paper Ltd. Kyrokoncernens plads i Finnboard blev overtaget af det nye selskab. I de fleste tilfælde var det de samme ledende medarbejdere, der fortsat repræsenterede den enkelte koncern som bestyrelsesmedlemmer i Finnboard, uanset hvilke formelle ændringer der skete med hensyn til selskabets medlemskab.

Bortset fra Tampella fandt samtlige disse interne reorganiseringer (og de efterfølgende formelle ændringer i medlemskabet af Finnboard) alle sted efter det tidspunkt i april 1991, hvor undersøgelserne blev indledt. Med hensyn til Metsä-Serla og Kyro opstår der ikke noget spørgsmål om, hvem denne beslutning bør rettes til; koncernen var selv formelt medlem af Finnboard i hele det relevante tidsrum fra 1986 til april 1991. Hvad angår Tampella påvirker den kendsgerning, at dets skovproduktdivision i de sidste måneder, hvor kartellet vides at have fungeret, havde selskabsstatus, ikke selve koncernens ansvar; jf. betragtning 142 og 143.

Tampellas efterfølgende overdragelse af sin skovproduktsvirksomhed (Tampelle Aorest Inc.) til Metsä-Serla i begyndelsen af 1993 betyder ej heller, at dets ansvar for Finnboard's deltagelse i overtrædelsen overgår sammen med det overdragne datterselskab (se betragtning 145 og 159).

(1) Sml. 1974, s. 223.

Dette ansvar påhviler derfor stadig Tampella Corporation, som stadig består som en virksomhed, og ved beregningen af den del af bøden, for hvilken Metsä-Serla hæfter solidarisk med Finnboard, tager Kommissionen ikke hensyn til erhvervelsen —

VEDTAGET DENNE BESLUTNING:

Artikel 1

Buchmann GmbH, Cascades SA, Enso-Gutzeit Oy, Europa Carton AG, Finnboard-the Finnish Board Mills Association, Fiskeby Board AB, Gruber & Weber GmbH & Co KG, Kartonfabriek »De Eendracht« NV (der handler under navnet BPB de Eendracht), NV Koninklijke KNP BT NV (tidligere Koninklijke Nederlandse Papierfabrieken NV), Laakmann Karton GmbH & Co KG, Mo och Domsjö AB (MoDo), Mayr-Melnhof Kartongesellschaft mbH, Papeteries de Lancey SA, Rena Kartonfabrik A/S, Sarrió SpA, SCA Holding Ltd (tidligere Reed Paper & Board (UK) Ltd), Stora Kopparbergs Bergslags AB, Enso Española (tidligere Tampella Española SA), og Moritz J. Weig GmbH & Co KG har overtrådt artikel 85, stk. 1 i EF-traktaten ved deltagelse

— i Buchmann og Renas tilfælde fra omkring marts 1988 og i hvert fald til slutningen af 1990

— hvad angår Enso Española i hvert fald fra marts 1988 til i hvert fald udgangen af april 1991

— i Gruber & Webers tilfælde i hvert fald fra 1988 og indtil slutningen af 1990

— i de andre tilfælde fra midten af 1986 og i hvert fald til april 1991

i en aftale og samordnet praksis, der startede medio 1986, og som indebar, at leverandører af karton i EF

— samledes regelmæssigt ved en række hemmelige og instituionaliserede møder for at diskutere og nå til enighed om en fælles brancheplan med henblik på at begrænse konkurencen

— nåede til enighed om regelmæssige prisstigninger for hver produktkvalitet i den enkelte nationale valuta

— planlagde og iværksatte samtidige og ensartede prisstigninger i hele EF

— nåede til forståelse om at fastholde markedsandelene for de store producenter på konstante niveauer, dog med mulighed for ændring fra tid til anden

— traf i stigende grad siden begyndelsen af 1990 samordnede foranstaltninger til styring af leverancer af produktet i EF for derved at sikre gennemførelsen af de nævnte samordnede prisstigninger

— udvekslede forretningsmæssige oplysninger om leverancer, priser, midlertidige produktionsstandsninger, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader osv. til støtte for nævnte forholdsregler.

Artikel 2

De i artikel 1 nævnte virksomheder skal øjeblikkeligt bringe den omhandlede overtrædelse til ophør, såfremt dette ikke allerede er sket. De skal for fremtiden i forbindelse med deres aktiviteter i kartonbranchen afholde sig fra enhver form for aftale eller samordnet praksis, som kan have samme eller tilsvarende formål eller virkning, herunder enhver form for udveksling af forretningsmæssige oplysninger:

a) hvorved deltagerne direkte eller indirekte oplyses om andre individuelle producenters produktion, salg, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader, salgspriser, omkostninger eller markedsføringsplaner, eller

b) hvorved en fælles brancheholdning til økonomiske forhold med hensyn til priser eller kontrol med produktionen fremmes, lettes eller tilskyndes, selv om individuelle oplysninger ikke afsløres, eller

c) hvorved de kunne blive i stand til at overvåge tilslutning til eller overholdelse af en udtrykkelig eller stiltiende aftale om priser eller markedsopdeling i EF.

Enhver ordning til udveksling af almindelige oplysninger, som de indgår, som f.eks Fides-systemet eller dets efterfølger, skal være udformet på en sådan måde, at den udelukker ikke alene enhver form for oplysninger, på grundlag af hvilke individuelle producenters adfærd kan identificeres, men endvidere oplysninger vedrørende den til enhver tid værende situation med hensyn til ordretilgang og ordrebeholdninger, den forventede udnyttelsesgrad for produktionskapaciteten (i begge tilfælde selv om det drejer sig om samlede tal) eller produktionskapaciteten for den enkelte maskine.

Ethvert udvekslingssystem af denne art skal begrænses til indsamling og udbredelse af produktions- og salgsstatistikker i global form, som ikke kan bruges til at fremme eller lette en fælles brancheadfærd.

Virksomhederne skal også afholde sig fra enhver form for udveksling af oplysninger af konkurrencemæssig betydning i tilslutning til en sådan tilladt udveksling samt at afholde sig fra møder eller anden form for kontakt med henblik på at diskutere betydningen af de udvekslede oplysninger eller den mulige eller sandsynlige reaktion inden for branchen eller blandt individuelle producenter på de pågældende oplysninger.

De nødvendige ændringer af et eventuelt system for udveksling skal være foretaget senest tre måneder efter datoen for meddelelsen af denne beslutning.

Artikel 3

Følgende bøder pålægges nedennævnte virksomheder for den overtrædelse, der er omhandlet i artikel 1:

i) Buchmann GmbH, en bøde på 2 200 000 ECU

ii) Cascades SA, en bøde på 16 200 000 ECU

iii) Enso-Gutzeit Oy, en bøde på 3 250 000 ECU

iv) Europa Carton AG, en bøde på 2 000 000 ECU

v) Finnboard — the Finnish Board Mills Association, en bøde på 20 000 000 ECU, for hvilken Oy Kyro AB hæfter solidarisk med Finnboard med et beløb på 3 000 000 ECU, Metsä-Serla Oy med et beløb på 7 000 000 ECU, Tampella Corp. med et beløb på 5 000 000 ECU og United Paper Mills Ltd med et beløb på 5 000 000 ECU

vi) Fiskeby Board AB, en bøde på 1 000 000 ECU

vii) Gruber & Weber GmbH & Co KG, en bøde på 1 000 000 ECU

viii) Kartonfabriek »De Eendracht« NV (der handler under navnet BPB de Eendracht), en bøde på 1 750 000 ECU

ix) NV Koninklijke KNP BT NV, en bøde på 3 000 000 ECU

x) Laakmann Karton GmbH & Co KG, en bøde på 2 200 000 ECU

xi) Mayr-Melnhof Kartongesellschaft mbH, en bøde på 21 000 000 ECU

xii) Mo och Domsjö AB (MoDo), en bøde på 22 750 000 ECU

xiii) Papeteries dea Lancey SA, en bøde på 1 500 000 ECU

xiv) Rena Kartonfabrik AS, en bøde på 200 000 ECU

xv) Sarrió SpA, en bøde på 15 500 000 ECU

xvi) SCA Holding Ltd, en bøde på 2 200 000 ECU

xvii) Stora Kopparbergs Bergslags AB, en bøde på 11 250 000 ECU

xviii) Enso Española SA, en bøde på 1 750 000 ECU

xix) Moritz J. Weig GmbH & Co KG, en bøde på 3 000 000 ECU.

Artikel 4

De bøder, der pålægges ved artikel 3 indbetales senest tre måneder efter datoen for meddelelsen af denne beslutning i ecu på nedennævnte bankkonto tilhørende Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber: 310-0933000-43, Banque Bruxelles-Lambert, Agence Européenne, Rond Point Schuman 5, B-1040 Bruxelles.

Efter udløbet af denne frist påløber der uden videre rente efter den sats, Det Europæiske Monetære Institut anvender i sine ecu-forretninger den første arbejdsdag i den måned, hvor nærværende beslutning blev vedtaget, med tillæg af 3,5 procentpoint, dvs. 9,25 %.

Artikel 4

Denne beslutning er rettet til:

— Buchmann GmbH, D-76857 Rinnthal

— Cascades SA, Les Mercuriales, Tour Ponant, 40 rue Jean-Jaurès, F-93176 Bagnolet Cedex

— Enso-Gutzeit Oy, Kanavaranta 1, SF-00160 Helsinki

— Europa Carton AG, Spitalerstrasse 11, D-20095 Hamburg

— Finnboard — the Finnish Board Mills Association, Eteläesplanadi 2, SF-00130 Helsinki

— Oy Kyro AB, SF-39200 Kyröskoski

— Metsä-Serla Oy, Fabianinkatu 8, SF-00130 Helsinki

— Tampella Corporation, PO Box 256, Lapintie 1, SF-33101 Tampere

— United Paper Mills, PO Box 40, SF-37601 Valkeakoski

— Fiskeby Board AB, Box 1, Fiskeby, S-60102 Norrköping

— Gruber & Weber GmbH & Co KG, D-76593 Gernsbach

— Kartonfabriek »De Eendracht« NV (der handler under navnet BPB de Eendracht), Woldweg 18, NL-9902 AG Appingedam

— NV Koninklijke KNP BT NV, Paalbergweg 2, NL-1105 AG Amsterdam 20

— Laakmann Karton GmbH & Co KG, Bonsfelderstrasse 1—4, D-42555 Velbert

— Mo och Domsjö AB (MoDo), Strandvägen 1, S-11484 Stockholm

— Mayr-Melnhof Kartongesellschaft mbH, Brahmsplatz 6, A-1041 Wien

— Papeteries de Lancey SA, Rue du Petit Clamart, F-78140 Vélizy Villacoublay

— Rena Kartonfabrik AS, N-2451 Rena

— Sarrió SpA, Via G. de Medici 17, I-20013 Pontenuouvo-Magenta (Milano)

— SCA Holding Ltd, New Hythe House, Aylesford, Maidstone Kent ME20 7PB

— Stora Kopparbergs Bergslags AB, S-79180 Falun

— Enso Española SA, Carreterra N-2 Km 596, 6 E-08755 Castellbisbal

— Moritz J. Weig GmbH & Co KG, Polcherstrasse 113, D-56727 Mayen.

Denne beslutning kan tvangsfuldbyrdes efter artikel 192 i traktaten.

Udfærdiget i Bruxelles, den 13. juli 1994.

På Kommissionens vegne

Karel VAN MIERT

Medlem af Kommissionen

Tabel 1

Produktion, salg og forbrug af karton (1990)

(1 000 tons)

	Produktion				Salg					Forbrug														
					Total	Heraf eksport				Efter oprindelse												Total	Efter kvalitet		
										Import EF				Import EFTA				Indenlandsk oprindelse							
	SBS	GC	GD	I alt		EF	EFTA	Andre	I alt	SBS	GC	GD	I alt	SBS	GC	GD	I alt	SBS	GC	GD	I alt		SBS	GC	GD
Benelux	—	24,4	6,4	30,8	30,7	22,3	0,9	—	23,2	—	16,3	40,2	56,5	6,7	20,2	8,3	35,2	—	5,2	2,4	7,6	99,3	6,7	41,7	50,9
Danmark	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,7	7,3	8,0	10,0	22,1	15,4	47,5	—	—	—	—	55,5	10,0	22,8	22,7
Tyskland	—	205,4	656,8	862,2	861,7	217,6	20,3	101,4	339,3	—	21,7	76,3	98,0	81,7	86,8	70,1	238,6	—	132,6	386,1	518,7	855,3	81,7	241,1	532,5
Spanien	5,0	46,7	229,3	281,0	276,5	57,8	1,2	53,9	112,9	—	8,3	4,5	12,8	16,4	18,2	0,4	35,0	4,1	35,3	123,4	162,8	210,6	20,5	61,8	128,3
Frankrig	—	167,4	143,6	311,0	301,9	99,9	2,0	20,0	121,9	—	43,8	136,7	180,5	27,8	79,9	33,7	141,4	0,2	97,3	82,4	179,9	501,8	28,0	221,0	252,8
Grækenland	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,1	8,4	10,5	5,1	6,5	2,7	14,3	—	—	—	—	24,8	5,1	8,6	11,1
Irland	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3,7	4,5	8,2	5,5	12,8	0,9	19,2	—	—	—	—	27,4	5,5	16,5	5,4
Italien	—	49,5	537,4	586,9	588,3	107,9	2,9	51,3	162,1	—	21,2	10,2	31,4	18,6	21,9	30,8	71,3	—	41,7	384,5	426,2	528,9	18,6	84,8	425,5
Nederlandene	—	32,0	100,7	132,7	127,2	85,1	4,3	5,6	95,0	—	20,6	36,8	57,4	23,0	28,1	19,6	70,7	—	10,9	21,1	32,0	160,1	23,0	59,6	77,5
Portugal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6,1	14,3	20,4	0,9	4,3	1,3	6,5	—	—	—	—	26,9	0,9	10,4	15,6
Det Forenede Kongerige	—	178,8	50,8	229,6	225,3	30,0	2,7	10,6	43,3	—	40,6	95,0	135,6	41,0	199,8	36,8	277,6	—	139,4	42,6	182,0	595,2	41,0	379,8	174,4
EF	5,0	704,2	1 725,0	2 434,2	2 411,6	620,6	34,3	242,8	897,7	—	185,1	434,2	619,3	236,7	500,6	220,0	957,3	4,3	462,4	1 042,5	1 509,2	3 085,8	241,0	1 148,1	1 696,7
Sverige	229,8	326,2	99,1	655,1	649,1	418,9	66,5	85,4	570,8	—	2,0	3,6	5,6	1,1	7,0	1,0	9,1	11,4	36,1	30,6	78,1	92,8	12,5	45,1	35,2
Norge	—	20,6	—	20,6	19,3	13,4	0,7	1,5	15,6	—	0,7	1,6	2,3	2,4	8,0	2,6	13,0	—	3,7	—	3,7	19,0	2,4	12,4	4,2
Finland	125,5	504,6	2,0	632,1	603,2	337,3	24,3	189,2	550,8	—	—	0,8	0,8	2,2	1,7	3,4	7,3	14,6	37,6	0,2	52,4	60,5	16,8	39,3	4,4
Østrig	—	—	339,0	339,0	336,4	134,4	11,9	108,4	254,7	—	4,9	9,2	14,1	6,5	11,1	1,9	19,5	—	—	81,7	81,7	115,3	6,5	16,0	92,8
Schweiz	—	10,2	87,2	97,4	98,0	53,0	2,5	4,1	59,6	—	5,2	4,0	9,2	20,4	25,1	11,5	57,0	—	5,3	33,1	38,4	104,6	20,4	35,6	48,6
EFTA	355,3	861,6	527,3	1 744,2	1 706,0	957,0	105,9	388,6	1 451,5	—	12,8	19,2	32,0	32,6	52,9	20,4	105,9	26,0	82,7	145,6	254,3	392,2	58,6	148,4	185,2
EØS	360,3	1 565,8	2 252,3	4 178,4	4 117,6	1 577,6	140,2	631,4	2 349,2	—	197,9	453,4	651,3	269,3	553,5	240,4	1 063,2	30,3	545,1	1 188,1	1 763,5	3 478,0	299,6	1 296,5	1 881,9

Kilde: PG Paperboard Information Exchange.

Tabel 2

Deltagelse i PWG-møder fra og med november 1989

	28. 11. 1989	6. 2. 1990	6. 4. 1990	23. 5. 1990	26. 11. 1990	1. 2. 1991	12. 4. 1991	27. 5. 1991	5. 6. 1991
Cascades	×	×	×	×	×	×	×	fravær	×
CBC	×*	×	×	×*	×*	×	uvist	×	×
Feldmühle	×*	×	×	×*	×*	×	uvist	×	×
Finnboard	fravær?	uvist	×	×	×	×	×	uvist	×
M-M	×*	×	×	×	×	×	×	×	×
MoDo	×	?	×	×	×	×	benægtet	benægtet	benægtet (1)
Sarrió/Saffa	×*	?	×	×	×	×	×	×	fravær
Weig	×	×	×	×	×	×	uvist	×	fravær

× = tilstedeværelse på PWG-mødet indrømmet.
×* = tilstedeværelse på PWG-mødet formodes som følge af deltagelse i Direktørkonferencen samme dag.
(1) MoDo benægter at have deltaget i PWG-mødet den 5. juni 1991, men var til stede på Direktørkonferencen samme dag.

Tabel 3

Deltagelse i Direktørkonferencer

	(1) 29. 5. 1986	(2) 10. 11. 1986	(3) 20. 5. 1987	(4) 4. 12. 1987	(5) 25. 5. 1988	(6) 17. 11. 1988	(7) 17. 5. 1989	(8) 28. 11. 1989	(9) (1) 23. 5. 1990	(10) 26. 11. 1990	(11) 5. 6. 1991
Badische (KNP)	×		×	×	×		×				
Billerud (Stora)			×								
Cascades (2)		×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
CBC (Stora)	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
Deisswil (M-M)		×				×	×	×	×		
De Eendracht	×		×	×		×			?		×
De Lancey	×		×	×	×	×	×		?	×	×
Djupafors (Cascades) (2)	×						×				
Duffel (Cascades) (2)	×		×	×	×	×	×				
Enso-Gutzeit	×		×	×	×	×	×	×	?	×	×
Europa Carton	×			×			×		×	×	
Feldmühle (Stora)	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
Finnboard	×	×	×		×	×	×		×	×	×
Fiskeby	×						×		?	×	×
Iggesunds Bruk (MoDo) (3)	×		×	×	×		×	×	×	×	×
Kopparfors (Stora)				×	×	×		×	×	×	
KNP Vouwkarton (KNP)	×	×	×	×	×	×	×				
Laakmann	×		×	×	×	×	×	×	×		
Mayr-Melnhof (inkl. FS)	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
Metsä Serla (FB)	×		×		×		×		×		×
Prat Carton (Sarrió)	×				×	×		×			
Reedpack (SCA)	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	
Rena									×	×	×
Saffa (Sarrió)	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	
United Paper Mills (FB)							×				
Tampella Espanola					×	×	×				
Thames Board (MoDo) (3)	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
Weig	×	×		×	×		×	?	×	×	
Scanpapp/NPI	×		×	×	×	×	×	×	?	×	×

(1) Deltagerlisten for Helsinki-mødet den 23. maj 1990 var ikke vedlagt mødereferatet som bilag.
(2) Efter at være blevet overtaget af Cascades i 1989 ophørte Djupafors og Duffel med at være repræsenteret særskilt.
(3) Fra og med 17. maj 1989 repræsenterede formanden for Iggesund Paperboard AB begge MoDo-fabrikker.

Tabel 4

Deltagelse i kendte JMC-møder

Mødedatoer	Badische (KNP)	Buch-mann [1]	Cascades	Europa Carton	Finn-board [2]	Fiske-by [3]	Gruber & We-ber [4]	Karton-fabriek de Een-dracht [5]	KNP [6]	Laak-mann [7]	M-M/ FS [8]	MoDo Igg/ TBM [9]	Pape-teries de Lan-cey [10]	Prat Carton (Sarrió)	Rena	Sarrió/ Saffa [11]	SCA Holding (Reed)	Stora [12]	Tampella Española	Weig
13. januar 1988				×													×			
5. februar 1988																	×			
17. februar 1988																	×			
16.-17. marts 1988	×		×														×			
11. maj 1988																	×			
1. juni 1988																	×			
28.-29. juni 1988			×										×							×
31. august 1988	×		×	×																
20. september 1988										×							×			
4. november 1988																	×			
13. december 1988																	×			
8.-9. februar 1989			×		×	×					×						×		×	
3.-4. april 1989				×				×			×						×			
27.-28. juni 1989			×		×						×	×	×				×			×
6.-7. september 1989			×		×						×	×			×	×	×	×	×	
16. oktober 1989											×	×								
23. oktober 1989			×			×					×	×					×			
29. november 1989			×	×	×	×					×	×								
6.-7. februar 1990		×	×		×	×	×				×	×			×			×	×	
4.-5. april 1990			×	×	×	×	?				×	×						×	×	
14. maj 1990		×	×				×				×									
28. juni 1990					×					×	×	×		×						
4. september 1990		×	×	×			×				×			×					×	×
6. september 1990					×						×	×			×			×		
8.-9. oktober 1990		×	×		×		?				×	×		×	×			×	×	
19.-20. november 1990		×	×		×		?	×			×	×								×

Mødedatoer	Badische (KNP)	Buchmann (1)	Cascades	Europa Carton	Finnboard (2)	Fiskeby (3)	Gruber & Weber (4)	Kartonfabriek de Eendracht (5)	KNP (6)	Laakmann (7)	M-M/FS (8)	MoDo Igg/TBM (9)	Papeteries de Lancey (10)	Prat Carton (Sarrió)	Rena	Sarrió/Saffa (11)	SCA Holding (Reed)	Stora (12)	Tampella Española	Weig
29.-30. januar 1991		×	×		×					×	×	×	×					×	×	×
5. marts 1991		×	×		×						×	×	×					×	×	
10. april 1991		×	×		×						×	×	×						×	×
3./10. juli 1991			×		×						×					×		×		

(1) Buchmann vedgår at have deltaget fra 1988, men der foreligger ingen detaljer før 1990.
(2) Finnboard har ikke forelagt oplysninger om deltagelse for perioden før 1989.
(3) Fiskeby vedgår at have deltaget fra 1983, men der foreligger ingen detaljer før 1989.
(4) Gruber og Weber vedgår at have deltaget fra 1989, men der foreligger ingen detaljer før 1990.
(5) De Eendracht vedgår at have deltaget fra 1989.
(6) KNP vides at have deltaget i »de fleste møder«.
(7) Laakmann vedgår at have deltaget i møder fra 1984.
(8) M-M vedgår intet med hensyn til deltagelse i møder før 1989.
(9) MoDo vedgår, at TBM »kan have deltaget« før 1989, men fremlægger ingen detaljer.
(10) Papeteries de Lancey vedgår at have deltaget i møder i 1988, 1989, 1990 og 1991.
(11) Sarrió/Saffa vedgår at have deltaget i møder regelmæssigt, men fremlægger ingen detaljer.
(12) Stora vedgår at have deltaget i de fleste møder lige fra begyndelsen.

Tabel 5

Deltagelse i MC/JMC-møder

Producent	Deltagelse vedgået		Identificeret som mødedeltager af														
	fra	til	Buchmann (GD)	Cascades (GC/GD)	Europa (GD)	Finnboard (GC)	Karton-fabriek de Eendracht	Laakmann	M-M/FS	MoDo	Papeteries de Lancey	Prat Carton	Sarrió Saffa	SCA/ Reed-pack (1)	Stora	Tampella Española	Weig
Badische (KNP)	1986	1989												ikke tit			
Buchmann	1988	1990	×	×	×	×	×	×	×				×	kun én gang	×		×
Cascades	1987	1991	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
Europa Carton	1988	1990			×			×	×	×			×	—	×		
Finnboard	1989	1991		×		×				×	×	×	×	(kun GC)	×	×	
Fiskeby	1983	1990			×				×				×	lejlighedsvist	×		
Gruber & Weber	1989	1990	×		×		×	×	×				×	lejlighedsvist		×	×
Kartonfabriek de Eendracht	1989	1990	×				×		×	×			×	lejlighedsvist	×		×
KNP	1989	1989 (2)		×				×					×	×	×		
Laakmann	1984	1990	×		×		×	×	×				×	×	×		×
M-M/FS	1989	1991	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
MoDo (Igg./TBM)	1989	1991		×		×	×		×	×	×	×	×	(kun GC)	×	×	
Papeteries de Lancey	1988	1991		×		×			×	×	×	×	×	lejlighedsvist	×		
Prat Carton	1990	1991	×	×		×		×			×	×		lejlighedsvist	×	×	×
Rena	1989	1990		×		×			×	×	×		×				
Sarrió/Saffa	1984	1991		×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
SCA/Reedpack	1987	1990	×	×	×		×		×	×		×	×	×	×	×	×
Stora	1984	1991	×	×		×		×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
Tampella Española	1989	1991	×	×		×		×	×	×	×	×	×	lejlighedsvist	×	×	×
Weig	1989	1991	×	×	×		×	×	×	×			×	lejlighedsvist	×		×
NPI	intet svar			×		×			×	×				×			

(1) Reed P&B/SCA deltog kun i GD-møder.
(2) M-M Eerbeek fortsatte med at deltage i JMC-møder efter at være blevet overtaget af M-M den 1. januar 1990.

Tabel 6

Deltagelse i Det Økonomiske Udvalgs møder

	15. 10. 1986	4. 2. 1987	4. 11. 1987	27. 1. 1988	3. 5. 1988	20. 9. 1988	3. 2. 1989	8. 5. 1989	3. 10. 1989	20. 2. 1990	25. 10. 1990
Buchmann										×	
Badische (KNP)	×	×	×					×			
CBC (Stora)	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
Cascades	×	×			×						
Deisswil (M-M)	×		×	×	×	×		×		×	
Duffel (Cascades)				×	×		×	×			
Feldmühle (Stora)	×			×	×						
Finnboard	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
Fiskeby								×			
Kartonfabriek de Eendracht	×	×					×	×	×	×	×
Kopparfors (Stora)			×	×					×		
KNP (1)	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
Laakmann	×	×	×	×	×				×	×	×
M-M/FS	×		×	×	×	×	×	×	×		
MoDo (TBM/Iggesund)	×	×		×		×	×	×			
Papeteries de Lancey		×	×	×	×	×	×	×	×	×	
Prat Carton (Sarrió)						×		×	×		
Reed P&B (SCA)	×	×	×	×	×	×	×	×		×	
Sarrió/Saffa		×			×	×	×	×	×	×	
Tampella Española		×	×	×	×			×			
NPI	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×

(1) Fra 1. januar 1990 KNP Eerbeek.

Tabel 7

Deltagelse i PG Paperboard-udvalg

Virksomhed	Direktør-konferencen	PWG	JMC	Det Økonomiske Udvalg
Buchmann			×	× (1)
Cascades	×	×	×	×
Enso-Gutzeit	×	(2)	(2)	(2)
Europa Carton	×		×	
Finnboard	×	×	×	×
Fiskeby	×		×	× (3)
Gruber & Weber			×	
Kartonfabriek de Eendracht	×		×	×
KNP	×	×	×	×
Laakmann	×		×	×
M-M	×	×	×	×
MoDo	×	×	×	×
Papeteries de Lancey	×		×	×
Rena	×		×	×
Sarrió	×	×	×	×
SCA Holding (tidligere Reed P&B)	×		×	×
Stora	×	×	×	×
Tampella Española	×		×	×
Weig	×	×	×	

(1) Kun ved en enkelt lejlighed siden 1986.
(2) Enso-Gutzeit var medlem af NPI, der enten deltog selv eller blev repræsenteret af Finnboard.
(3) Kun ved en enkelt lejlighed.

Tabel 8

Retsefterfølgernes hæftelse

Modtager	Virksomhed erhvervet	den/i	Før erhvervelsen var virksomheden deltager i:	fra/til	Økonomisk og funktionel kontinuitet efter erhvervelsen	Fortsættelse af adfærd efter erhvervelsen	Bemærkninger
Cascades SA	1. Kartonfabriek van Duffel NV	1. marts 1989	PC, JMC, EC	1986-1989	ja	ja	Da Cascades Duffel og Cascades Djupafors fortsat deltog i PG Paperboard sammen med andre af Cascades selskaber indtil samtlige koncernens kommercielle funktioner blev overtaget af Cascades Commercialisation SA i januar 1990.
	2. Djuparfors AB	1. april 1989	PC, JMC	1986-1989	ja	ja	
NV Koninklijke KNP BT	KNP	begyndelsen af 1993 (KNP fusionerede med to andre hollandske papirkoncerner)	PC, PWG, JMC, EC	1986-1991 (1)	ja	—	
Mayr-Melnhof (2) (3) (4) (5)	Deisswil	1. januar 1990 (fuld kontrol)	PC, JMC, EC	1986-1989	ja	ja	Efter at være blevet erhvervet af M-M fortsatte Deisswils repræsentanter med at deltage i visse PG Paperboard-udvalg.
MoDo	1. Thames Board Ltd	1. januar 1988 (erhvervet af AB Iggesunds Bruk og omdøbt til Iggesund Paperboard (Workington) Ltd	PC, PWG, JMC, EC	1986-1988	ja	ja	Efter at være blevet erhvervet af AB Iggesunds Bruk TBM/IP(W) fortsatte repræsentanterne med at deltage i PC og PWG indtil midten af 1989 og i JMC indtil 1991.
	2. AB Iggesunds Bruk	1. januar 1989 (fusion mellem MoDo/Holmen/Iggesund)	PC	1986-1988	ja	ja	Efter fusion blev den nye MoDo-koncern repræsenteret fra midten af 1989 i PC, PWG og JMC af Iggesund Paperboard AB (MoDo's kartondivision). Repræsentanter fra IP(W) samt fra hovedkontoret deltog fortsat i JMC.
Sarrió	1. Cartiere Saffa SpA	1989-1990 (fusion mellem Saffa og Sarrió)	PC, PWG, JMC, EC	1986-1990	ja	ja	Efter fusion fortsatte deltagelse i møder afholdt af Saffa/Sarrió som tidligere.
	2. Prat Carton	februar 1991	PC, JMC, EC	1986-	ja	—	Da Sarrió fortsatte Prat Cartons økonomiske aktivitet, hæfter Sarrió for dennes tidligere deltagelse.

Modtager	Virksomhed erhvervet	den/i	Før erhvervelsen var virksomheden deltager i:	fra/til	Økonomisk og funktionel kontinuitet efter erhvervelsen	Fortsættelse af adfærd efter erhvervelsen	Bemærkninger
Stora	1. Kopparfors AB	1. januar 1987	PC, EC	1986	ja	ja	Efter at være blevet erhvervet af Stora, fortsatte Kopparfors AB som medlem af PC, JMC og EC.
	2. Feldmühle AG	april-december 1990 (FN/Stora fusion)	PC, PWG, JMC, EC	1986-1990	ja	ja	1. Under den nye Stora koncernstruktur er FM og Kopparfors kartonaktiviteter sammenlagt i Billerud-kartonafdelingen. 2. Efter fusionen med Stora forsatte deltagelsen i kartellet.
	3. Papeterie Béghin-Corbehem	1989 (af FM)	PC, PWG, JMC, EC	1986-1989	ja	ja	FM erhvervede 50 % af BC i 1988 og resten i 1989.

([1]) KNP solgte KNP Vouwkarton til M-M pr. 1. januar 1990, men beholdt Badische Kartonfarbik.
([2]) M-M og FS Karton har været integreret siden 1984.
([3]) KNP hæfter fortsat for sin deltagelse i kartellet før M-M's køb af KNP Vouwkarton (nu M-M Eerbeek) den 1. januar 1990.
([4]) Laakmann blev købt af M-M sidst i 1992 på samme tidspunkt som proceduren i denne sag blev indledt og behandles som en selvstændig virksomhed.
([5]) M-M's køb af Colthrop Board-fabrikken påvirker ikke det ansvar, der påhviler SCA Holding Ltd (tidligere navn: Reed Paper & Board (UK) Ltd).

BILAG

PRISINITIATIVER 1987-1991

A. PRISSTIGNINGER JANUAR 1987 (DET FORENEDE KONGERIGE ALENE)

	Tyskland (DM/100 kg)	Frankrig (ffr./100 kg)	Det Forenede Kongerige (£/ton)	Belgien (bfr./kg)	Nederlandene (hfl./100 kg)	Italien (lire/kg)	Danmark (dkr./ton)
Cascades (Djupafors)			45 15. 12. a ([1]) 31. 1. b				
Finnboard			GC 45 13. 11. a 26. 1. b Graphic 55 10. 11. a 15. 12. b				
Fiskeby			9 % — a 16. 2. b				
De Eendracht			8 % 14. 11. a 12. 1. b				
KNP/Eerbeek			9 % november a 2. 2. b				
Laakmann			9 % november a 1. 1. b				
M-M			9 % november a 12. 1. b				
Iggesund-Bruks (MoDo)			Graphic 55 3. 11. a 1. 1. b				
Thames Board Mill (MoDo)			GC 45 5. 11. a 26. 1. b				
Sarrió Saffa			9 % — a januar b				
Reed P&B (SCA)			GD 1 30 GD 2 20 29. 1. a 30. 3. b				
Feldmühle (Stora)			9 % 1. 12. a februar b				
Kopparfors (Stora)			50 2. 12. a 1. 2. b				

([1]) a = prisstigningen meddeles kunderne.
b = prisstigningen træder i kraft.

B. PRISSTIGNINGER MARTS/APRIL 1988

	Tyskland (DM/100 kg)	Frankrig (ffr./100 kg)	Det Forenede Kongerige (£/ton)	Belgien (bfr./kg)	Nederlandene (hfl./100 kg)	Italien (lire/kg)	Danmark (dkr./ton)
Buchmann	GC 15 GD 12 30. 12. a 15. 2. b						
Cascades-France	min. A, B, C B 2-15; B 2-16	GC 1 70 GC 2 50 GD 40 24. 12. a 1. 3. b		GC 3 GD 2,5 19. 2. a 19. 2. b			
Cascades (Djupafors)		GC 2 45-55 20. 1. a 1. 3. b	GC 6 % senere: 5 % 4. 1. a 1. 4. b				
Enso-Gutzeit			SBS 40 1. 3. a 18. 4. b				
Europa Carton	GD dok. — a B 4-1 29. 2. b B 4-2				dok. B 4-3		
Finnboard	GC 2 15 4. 1. a 10. 2. b	GC 2 50 4. 2. a 1. 3. b	GC 2 6 % 12. 2. a 11. 4. b				GC 2 ? 7. 3. a 12. 5. b Graphi 200 12. 5. a 15. 6. b
Fiskeby	min. A, B, C B 6-2		GD 5 % 20 23. 3. a 27. 4. b				
KNP/Eerbeek	GC 12 % GD 10 % 11. 1. a 1. 3. b		GC 28 GD 20 14. 3. a 1. 5. b	GC 3 GD 2 8. 2. a 1. 4. a			
Laakmann	GD 9,5 % (= 11-13 DM) januar a Midt februar b		GD 5 % — 11. 4. a b	GD 2 17. 2. a 1. 4. b	6-7 % 17. 6. a 1. 7. b		
FS/MM	GC 15 GD 12 18. 12. a 15. 2. b	GC 2 50 GD 40 18. 1. a 1. 3. b for GC 1. 4. b for GD	6 % 23. 2. a 14. 4. b		GC 15 GD 12 — a 1. 6. b	50 14. 12. a 25. 1. b	
Deisswil (MM)	GC 15 GD 12 13. 1. a 1. 3. b	GC 50 GD 40 20. 1. a 1. 4. b	20 oprind.: 25 18. 3. a 22. 4. b				GC 250 GD 200 — a 15. 3. b

(1) a = prisstigningen meddeles kunderne.
b = prisstigningen træder i kraft.

	Tyskland (DM/100 kg)	Frankrig (ffr./100 kg)	Det Forenede Kongerige (£/ton)	Belgien (bfr./kg)	Nederlandene (hfl./100 kg)	Italien (lire/kg)	Danmark (dkr./ton)
TBM (MoDo)			6 % 8. 2. a 8. 4. b				
Iggesund-Bruks (MoDo)			SBS 40 24. 3. a 6. 6. b		SBS 2-5 % (12) 11. 4. a 1. 7. b		
De Lancey		50 — a 1. 3. b					
Rena			6 % 11. 3. a 25. 4. b				
Sarrió/Saffa	GC 15 GD 12	GC 50 GD 40 3. 2. a 1. 3. b for GC 1. 4. b for GD	6 % 8. 3. a 1. 5. b	GC 3 GD 2,5	GC 15 GD 12 — a 1. 4. b	50 — a 15. 1. b	
Reed P&B (SCA)	GD 12 — a 1. 3. b	GD 40 — a 1. 4. b	GD 20 26. 2. a 25. 4. b				
Feldmühle (Stora)	GC 15 GD 12 13. 1. a 15. 2. b	GC 1 70 GC 2 50 GD 40 21. 1. a 1. 3. b	6 % 23. 2. a 5. 4. b	GC 3 GD 2,5 12. 2. a 1. 4. b	GC 15 GD 12 10. 3. a 1. 5. b	dok. B 17-2 B 17-18	GC 250 GD 200 — a 15. 3. b
Kopparfors (Stora)	GC 15 29. 12. a 8. 2. b		GC 6 % 17. 2. a 15. 4. b		GC 15 11. 3. a 1. 5. b		GC 250 29. 1. a 1. 3. b
CBC (Stora)		GC 2 50 21. 1. a 1. 3. b					
Tampella Española		GC 2 50 GD 40 — a 1. 3. b	GC 35 GD 20 — a 1. 4. b				
Weig	GD 12 6. 1. a 22. 2. b	GD 40 4. 2. a 11. 4. b	GD 5-6 % 25. 2. a 1. 4. b	GD 2,5 11. 2. a 1. 4. b	GD 10 DM 28. 3. a 2. 5. b		

C. PRISSTIGNINGER OKTOBER 1988

	Tyskland (DM/100 kg)	Frankrig (ffr./100 kg)	Det Forenede Kongerige (£/ton)	Belgien (bfr./kg)	Nederlandene (hfl./100 kg)	Italien (lire/kg)	Danmark (dkr./ton)
Buchmann	individuelle stigninger hos kunden — a 17. 10. b						

(1) a = prisstigningen meddeles kunderne.
b = prisstigningen træder i kraft.

	Tyskland (DM/100 kg)	Frankrig (ffr./100 kg)	Det Forenede Kongerige (£/ton)	Belgien (bfr./kg)	Nederlandene (hfl./100 kg)	Italien (lire/kg)	Danmark (dkr./ton)
Cascades	GC 15 GD 9 25. 7. a 1. 10. b			GC 3 GD 2 — a 1. 10. b 1. 11. b		70 30. 6. a 15. 7. b	
Enso-Gutzeit	SBS 10-13 30. 8. a 15. 10. b	SBS 50 29. 8. a 1. 10. b	SBS 50 21. 11. a 23. 1. b	SBS 2 29. 9. a 1. 10. b	SBS 6 % 19. 10. a 1. 1. b		SBS 350-500 — a 1. 10. b 1. 1. b
Europa Carton	GD 9 — a 31. 10. b				GD 10 — a 15. 11. b		GD 350 14. 9. a 1. 11. b
Finnboard	GC 15 11. 7. a 1. 10. b	GC 50 26. 8. a 1. 10. b		GC 3 11. 7. a 1. 10. b	GC 15 11. 7. a 1. 10. b	GC 100 senere 70 11. 7. a 1. 10. b	385 1. 8. a 1. 10. b
Fiskeby	GD 9 juli a 1. 11. b	GD 30 11. 7. a 1. 10. b					GD 350 — a 1. 11. b
Gruber & Weber	GD 9 2. 8. a 15. 10. b						
KNP/Eerbeek	GC 10 % GD 7 % 29. 8. a 20. 10. b	GC 50 GD 30 15. 7. a 1. 10. b					
KNP/Badische	GD 9 august a 1. 9. b						
Laakmann	GD 9 28. 7. a 1. 10. b			GD 2 19. 9. a 1. 11. b			
FS/MM	GC 15 GD 9 25. 7. a 15. 10. b						
Deisswil (MM)	GD 9 26. 9. a 2. 11. b	GC 50 GD 30 7. 7. a 1. 11. b			GC 15 GD 10 13. 10. a 1. 12. b		
TBM (MoDo)		GC 45-55 15. 7. a 1. 10. b					
Iggesund-Bruks (MoDo)	SBS 10-15 19. 7. a 1. 10. b		SBS 50 9. 11. a 9. 1. b (Graphic)		SBS 5 % (12) 2. 9. a 1. 1. b		
De Lancey		GC 50 22. 7. a 1. 10. b					

(1) a = prisstigningen meddeles kunderne.
b = prisstigningen træder i kraft.

	Tyskland (DM/100 kg)	Frankrig (ffr./100 kg)	Det Forenede Kongerige (£/ton)	Belgien (bfr./kg)	Nederlandene (hfl./100 kg)	Italien (lire/kg)	Danmark (dkr./ton)
Sarrió/Saffa	GC 15 GD 9 27. 7. a 1. 11. b	GC 50 GD 30 26. 7. a 1. 11. b		GC 3 GD 2 25. 7. a 1. 11. b	GC 15 GD 10 25. 7. a 1. 11. b		
Feldmühle (Stora)	GC 15 GD 9 19. 7. a 1. 10. b	GC 50-60 GD 30 25. 7. a 1. 10. b		GC 3 GD 2 — a 1. 10. b	GC 15 GD 10 20. 7. a 1. 10. b	GC 100 GD 70 11. 10. a — b	GC 385 GD 185 15. 9. a 1. 10. b
Kopparfors (Stora)	GC 15 13. 7. a 1. 10. b	GC 50 18. 8. a 1. 10. b		GC 3 15. 7. a 1. 10. b	GC 15 juli a 1. 10. b	GC 70 14. 7. a 15. 9. b	GC 385 15. 7. a 1. 9. b
CBC (Stora)		GC 50 21. 7. a 3. 9. b					
Weig	GD 9 12. 8. a 17. 10. b	GC 30 5. 9. a 24. 10. b		GD 2 14. 9. a 1. 11. b	GD 10 — a 1. 11. b		

D. PRISSTIGNINGER APRIL 1989

	Tyskland (DM/100 kg)	Frankrig (ffr./100 kg)	Det Forenede Kongerige (£/ton)	Belgien (bfr./kg)	Nederlandene (hfl./100 kg)	Italien (lire/kg)	Danmark (dkr./ton)
Buchmann	GC 17 GD 9 — a 17. 4. b						
Cascades France	GC 17 GD 9 16. 1. a 1. 4. b for GC 1. 5. b for GD	GC 60 GD 30 10. 1. a 1. 4. b for GC 1. 5. b for GD	GC — GD 25 17. 2. a 10. 4. b	GC 3,5 GD 2,5 9. 1. a 1. 4. b for GC 1. 5. b for GD	GC 19 GD 10 16. 1. a 1. 4. b for GC 1. 6. b for GD	GC 120 GD 80 23. 11. a 16. 2. b for GC 2. 1. b for GD	
Cascades (Djupafors)			GC 55 10. 2. a 31. 3. b				
Cascades Duffel				GC 3,5 GD 2,5 5. 1. a 3. 4. b			
Enso-Gutzeit	SBS 9 10. 3. a 10. 4. b	(SBS) 60 13. 2. a 1. 4. b					SBS 350-550 — a 1. 3. b 1. 4. b
Europa Carton	GD 9 — a 1. 5. b				GD 10 14. 4. a 29. 5. b		
Finnboard	GC 17 20. 1. a 1. 4. b	GC 60 — a 1. 4. b	GC 55 2. 2. a 3. 4. b	GC 3,5 16. 1. a 28. 3. b			GC 550 25. 1. a 1. 3. b
Fiskeby	GD 9 28. 4. a 2. 5. b	GD 30 6. 3. a 2. 5. b	GD 25 24. 2. a 10. 4. b	GD 2,5 — a 1. 5. b	GD 10 — a 1. 6. b	GD 30 — a 1. 4. b	GD 375 23. 2. a 1. 5. b

(1) a = prisstigningen meddeles kunderne.
b = prisstigningen træder i kraft.

	Tyskland (DM/100 kg)	Frankrig (ffr./100 kg)	Det Forenede Kongerige (£/ton)	Belgien (bfr./kg)	Nederlandene (hfl./100 kg)	Italien (lire/kg)	Danmark (dkr./ton)
Gruber & Weber	GD 9 17. 1. a 1. 5. b						
De Eendracht			GD 25 16. 2. a 10. 5. b				
KNP/Eerbeek			GC 60 GD 25 — a maj b				
KNP/Badische	7-8 %						
Laakmann	GD 6,9 % januar a 1. 4. b	GD 30 — a 1. 5. b	GD 25 — a 10. 4. b	GD 2 20. 2. a 1. 4. b			
FS/MM	GC 17 GD 9 12. 1. a 1. 4. b for GC 1. 5. b for GD	GC 60 GD 30 26. 1. a 4. 4. b for GC 8. 5. b for GD	GC 60 GD 25 6. 2. a 3. 4. b		GC — GD 10 17. 4. a 1. 6. b		
Deisswil (MM)	GC 17 GD 9 30. 1. a 1. 4. b for GC 1. 5. b for GD	GC 60 GD 30 20. 1. a 1. 4. b for GC 1. 5. b for GD	GC 55 GD 25 20. 2. a 17. 4. b		GC 19 GD 10 — a 7. 4. b for GC 1. 6. b for GD		
TBM (MoDo)		GC 60 20. 1. a 1. 4. b	GC 11 % 26. 1. a 3. 4. b		GC 10 % (19) 20. 1. a 1. 4. b		
Iggesund-Bruks (MoDo)	SBS 9 februar a 1. 4. b	SBS 70 20. 1. a 1. 4. b	SBS 60 (2) 26. 1. a 3. 4. b	SBS 3,5 — a 31. 3. b			
De Lancey		GC 12 % 9. 1. a 1. 4. b					
Rena			GC 55 — a 17. 4. b				
Sarrió/Saffa	GC 17 GD 9 — a 1. 4. b for GC 1. 5. b for GD	GC 60 GD 30 13. 1. a 1. 4. b for GC 1. 5. b for GD	GC 60 GD 25 17. 2. a 17. 4. b	GC 3,5 GD 2,5 13. 1. a 1. 4. b for GC 1. 5. b for GD	GC 19 GD 10 — a 1. 4. b for GC 1. 6. b for GD	GC 120 GD 80 — a februar b for GC januar b for GD	
Reed P&B (SCA)		GD 30 — a 1. 5. b	GD 25 8. 2. a 10. 4. b				

(1) a = prisstigningen meddeles kunderne.
b = prisstigningen træder i kraft.
(2) Emballage.

	Tyskland (DM/100 kg)	Frankrig (ffr./100 kg)	Det Forenede Kongerige (£/ton)	Belgien (bfr./kg)	Nederlandene (hfl./100 kg)	Italien (lire/kg)	Danmark (dkr./ton)
Feldmühle (Stora)	GC 17 5. 1. a 1. 4. b GD 9 5. 1. a 1. 5. b	GC 60 5. 1. a 3. 4. b GD 30 5. 1. a 2. 5. b	GC 10 % (55) 8. 2. a 4. 3. b GD 6 % (25) 8. 2. a 1. 1. b	GC 3,5 5. 1. a 1. 4. b GD 2,5 5. 1. a 1. 5. b	GC 19 23. 1. a 1. 4. b GD 10 17. 4. a 1. 6. b	GC 120 — a 15. 2. b GD 80 (50 30) — a 1. 1. b 1. 4. b	
Kopparfors (Stora)	GC 17 18. 1. a 1. 4. b		GC 60 6. 2. a 1. 4. b	GC 3,5 — a 1. 4. b	GC 19 9. 1. a 1. 4. b	GC 120 6. 12. a 15. 2. b	GC 550 20. 1. a 1. 4. b
CBC (Stora)		GC 60 3. 1. a 1. 4. b GD 30 5. 1. a 2. 5. b					
Weig	GD 9 20. 1. a 2. 5. b	GD 7 % (30) 30. 1. a 1. 5. b	GD 25 20. 1. a 1. 4. b	GD 2 6. 3. a 1. 5. b	GD DM 6. 3. a 1. 5. b		GD 375 13. 3. a 1. 5. b

E. PRISSTIGNING OKTOBER 1989 (ALENE GC OG SBS)

	Tyskland (DM/100 kg)	Frankrig (ffr./100 kg)	Det Forenede Kongerige (£/ton)	Belgien (bfr./kg)	Nederlandene (hfl./100 kg)	Italien (lire/kg)	Danmark (dkr./ton)
Buchmann	GC 1 15 GC 2 11 19. 7. a 1. 10. b						
Cascades	GC 1 15 GC 2 11 1. 8. a 1. 10. b	GC 1 60 GC 2 50 25. 7. a 1. 10. b	GC 1 62 GC 2 52 31. 7. a 2. 10. b	GC 1 3,3 GC 2 2,5 — a 1. 10. b	GC 1 17 GC 2 13 — a 1. 10. b	GC 1 120 GC 2 90 — a 1. 10. b	
Enso Gutzeit	SBS 11 31. 7. a 1. 10. b	SBS 40 20. 7. a 1. 10. b	SBS 60 2. 8. a 1. 10. b			SBS 13 (2) 8. 8. a 1. 10. b	SBS 580 25. 5. a 1. 10. b
Finnboard	GC 1 15 GC 2 11 7. 7. a 1. 10. b	GC 1 50 GC 2 40 7. 7. a 1. 10. b	GC 1 62 GC 2 52 7. 7. a 2. 10. b	GC 1 3,3 GC 2 2,5 7. 7. a 2. 10. b	GC 1 17 GC 2 13 7. 7. a 2. 10. b	GC 1 120 GC 2 90 11. 7. a 4. 9. b	GC 1 580 GC 2 580 7. 7. a 2. 10. b
KNP/Eerbeek	GC 1 15 GC 2 11 7. 8. a 2. 10. b		GC 1 8 % (60) GC 2 7 % (50) 7. 8. a 2. 10. b	GC 1 3 2 — a 1. 10. b			
FS/MM	GC 1 8 % GC 2 8 % 28. 7. a 2. 10. b	GC 1 50 GC 2 40 20. 7. a 1. 10. b					
Deisswil (MM)	GC 1 15 GC 2 11 4. 9. a 2. 10. b	GC 1 50 GC 2 40 august a 1. 10. b				GC 1 120 GC 2 90 20. 7. a 1. 9. b	

(1) a = prisstigningen meddeles kunderne.
b = prisstigningen træder i kraft.
(2) Udsat til 1. 1. 1990.

	Tyskland (DM/100 kg)	Frankrig (ffr./100 kg)	Det Forenede Kongerige (£/ton)	Belgien (bfr./kg)	Nederlandene (hfl./100 kg)	Italien (lire/kg)	Danmark (dkr./ton)
TBM (MoDo)	GC 2 15 (11) 10. 7. a 1. 10. b	GC 2 40 udgangen af juli a 1. 10. b	GC 2 9,5 % 27. 7. a 2. 10. b		GC 2 13 17. 8. a 1. 10. b		
Iggesund-Bruks (MoDo)	SBS 6 % 10. 7. a 1. 10. b	SBS (6-8 %) (40) — a oktober b	SBS 60 27. 7. a 2. 10. b				
De Lancey		65 50 27. 7. a 1. 10. b					
Rena			GC 1 62 GC 2 52 17. 8. a 9. 10. b				
Sarrió/Saffa	GC 11 — a oktober b	GC 1 50 GC 2 40 — a oktober b				GC 1 120 GC 2 90 3. 7. a 1. 9. b	
Feldmühle (Stora)	GC 1 15 GC 2 11 24. 7. a 2. 10. b	GC 1 50 GC 2 40 7. 8. a 30. 9. b	GC 1 62 GC 2 52 4. 8. a 2. 10. b	GC 1 3,3 GC 2 2,5 1. 8. a 1. 10. b	GC 1 17 GC 2 13 15. 8. a 2. 10. b	GC 1 120 GC 2 90 11. 7. a 1. 9. b	GC 1 610 (580) GC 2 580 — a 1. 10. b
Kopparfors (Stora)	GC 1 15 GC 2 11 13. 7. a 2. 10. b	GC 1 50 GC 2 40 13. 7. a 2. 10. b	GC 1 65 GC 2 55 13. 7. a 2. 10. b	GC 1 3,3 GC 2 2,5 13. 7. a 2. 10. b	GC 1 17 GC 2 13 13. 7. a 2. 10. b	GC 1 120 GC 2 90 13. 7. a 1. 9. b	GC 1 580 GC 2 580 13. 7. a 2. 10. b
Tampella Española	GC 2 —	GC 2 40	GC 2 59				

F. PRISSTIGNINGER APRIL 1990

	Tyskland (DM/100 kg)	Frankrig (ffr./100 kg)	Det Forenede Kongerige (£/ton)	Belgien (bfr./kg)	Nederlandene (hfl./100 kg)	Italien (lire/kg)	Danmark (dkr./ton)
Buchmann	8 % — a 1. 4. b						
Cascades	GC 1 15 GC 2 13 GT 11 GD 10 29. 1. a 1. 4. b	GC 1 50 GC 2 40 GT GD 40 5. 1. a 1. 4. b	GC 1 58 GC 2 54 GT GD 45 1. 2. a 2. 4. b	GC 1 2,5 GC 2 2,5 GT 3 GD 2,5 29. 1. a 1. 4. b	GC 1 13 GC 2 13 GT 11 GD 10 januar a 1. 4. b	GC 1 90 GC 2 90 GT 70 GD 70 1. 2. a 1. 4. b	
Enso Gutzeit	SBS 13 30. 5. a 1. 6. b	SBS 40 20. 2. a 1. 4. b	SBS 8,5 % 9. 2. a 9. 4. b				
Europa Carton	GC 13 GT 11 GD 10 — a 1. 4. b						

Anmærkning: Finnboard, Feldmühle og Kopparfors hævede alle deres priser for det spanske marked med 9 pta./kg for GC 1 og med 8 pta./kg for GC 2.

(1) a = prisstigningen meddeles kundern.
b = prisstigningen træder i kraft.

	Tyskland (DM/100 kg)	Frankrig (ffr./100 kg)	Det Forenede Kongerige (£/ton)	Belgien (bfr./kg)	Nederlandene (hfl./100 kg)	Italien (lire/kg)	Danmark (dkr./ton)
Finnboard	GC 1 13 GC 2 13 31. 1. a 1. 4. b	GC 1 40 GC 2 40 31. 1. a 2. 4. b	GC 1 58 GC 2 54 30. 1. a 2. 4. b	GC 1 2,5 GC 2 2,5 29. 1. a 2. 4. b	GC 1 13 GC 2 13 — a 2. 4. b	GC 1 90 GC 2 90 — a 2. 4. b	GC 1 535 GC 2 425 5. 2. a 1. 4. b
Fiskeby	GD 10 GT 11 januar a 2. 4. b	GD 40 GT 50 30. 1. a 2. 4. b	GD 45 GT 30. 1. a 2. 4. b	GD 2,5 GT 2,8 31. 1. a 2. 4. b	GD 10 GT 11 31. 1. a 2. 4. b		GD 300
Gruber & Weber	Dok. F 7-1						
De Eendracht			GD 45 — a — b				
KNP/Badische	GD 10 — a 1. 4. b		GD 45 1. 2. a 19. 3. b				
Laakmann	GD 11 GT 11 februar a april b		GD 40 GT 40 26. 2. a 2. 4. b	GD 2,5 GT 2,8 4. 4. a 1. 5. b	GD 10 GT 10 7. 3. a 1. 4. b		
FS/MM	GC 1 13 GC 2 13 GT 11 GD 10 18. 1. a 1. 3. b	GC 1 50 GC 2 40 GT 50 GD 40 19. 1. a 1. 3. b	GD 45 22. 12. a 1. 3. b	GC 1 2,5 GC 2 2,5 GT 2,8 GD 2,5 23. 1. a 1. 3. b	GC 1 13 GC 2 13 GT 11 GD 10 19. 1. a 1. 3. b		
MM Eerbeek			GC 1 58 GC 2 54 GT, GD 45 30. 1. a 1. 3. b				
Deisswil (MM)	GC 1 & 2 13 GT 11 GD 10 21. 2. a 2. 4. b	GC 1 & 2 40 GT 40 GD 40 februar a 2. 4. b for GC 1. 5. b for GD		GC 1 & 2 2,5 GT 2,5 GD 2,5 februar a 2. 4. b	GC 1 & 2 13 GT 11 GD 10 15. 2. a 2. 4. b	GC 1 & 2 90 GT 70 GD 70 12. 3. a 1. 4. b	
TBM (MoDo)	GC 13 6. 2. a 2. 4. b	GC 40 22. 1. a 2. 4. b	GC 54 11. 1. a 2. 4. b	GC 2,5 — a 2. 4. b	GC 13 — 2. 4.	GC 90 — a 2. 4. b	GC 425 — a 2. 4. b
Iggesund-Bruks (MoDo)	SBS 13 — a 1. 4. b	SBS 40 — a 1. 4. b	SBS 50 24. 1. a 2. 4. b	SBS 3 — a 1. 4. b	SBS 13 — 1. 4. b	SBS 90 — a 1. 4. b	SBS 480 — a 1. 4. b
De Lancey		GC 6,5 % 29. 1. a 1. 4. b					
Rena			GC 9,5 % — a 2. 4. b				

(1) a = prisstigningen meddeles kunderne.
b = prisstigningen træder i kraft.

	Tyskland (DM/100 kg)	Frankrig (ffr./100 kg)	Det Forenede Kongerige (£/ton)	Belgien (bfr./kg)	Nederlandene (hfl./100 kg)	Italien (lire/kg)	Danmark (dkr./ton)
Sarrió/Saffa	GC 1 13 GC 2 13 GT 11 GD 10 januar a 1. 4. b	GC 1 50 GC 2 40 GT 50 GD 40 22. 1. a 1. 4. b	GC 1 58 GC 2 54 GT 45 GD 45 22. 1. a 1. 4. b	GC 1 2,5 GC 2 2,5 GT 2,5 GD 2,5 22. 1. a 1. 4. b	GC 1 13 GC 2 13 GT 11 GD 10 22. 1. a 1. 4. b	GC 1 90 GC 2 90 GT 70 GD 70 19. 1. a 1. 4. b	
Reed P & B (SCA)			GD 28 1. 2. a 2. 4. b				
Feldmühle (Stora)	GC 13 GD 10 1. 2. a 2. 4. b	GC 1 50 GC 2 40 19. 1. a 1. 4. b	GC 1 58 GC 2 54 GD 45 (9,5 %) 2. 2. a 2. 4. b	GC 2,5 GD 2,5 28. 2. a 1. 4. b	GC 13 GD 10 31. 1. a 1. 4. b	GC 90 30. 1. a 2. 4. b	
Kopparfors (Stora)	GC 13 12. 1. a 1. 4. b		GC 1 58 GC 2 54 30. 1. a 1. 4. b	GC 2,5 — a 1. 4. b	GC 13 — a 1. 4. b	GC 90 8. 3. a 4. 4. b	GC 1 535 GC 2 425 30. 1. a 1. 4. b
CBC (Stora)		6-7 % — a 1. 4. b	GC 9,5 % — a 2. 4. b		GC 2 13 GD 2 10		
Tampella Española		GC 2 40 GD 2 40 — a 1. 4. b	GC 2 50 GD 2 50 — a 2. 4. b		GC 2 13 GD 2 10 — a 1. 4. b		
Weig	GD 9 28. 2. a 15. 4. b	GD 40 8. 3. a 15. 4. b	GD 45 — a 2. 4. b	GD 2,5 5. 3. a 15. 4. b	GD 9 DM 8. 3. a 15. 4. b	GD 70 22. 1. a — b	GD 350 8. 3. 15. 4.

G. PRISSTIGNINGER JANUAR 1991

	Tyskland (DM/100 kg)	Frankrig (ffr./100 kg)	Det Forenede Kongerige (£/ton)	Belgien (bfr./kg)	Nederlandene (hfl./100 kg)	Italien (lire/kg)	Danmark (dkr./ton)
Buchmann	GC 12 GD 12 24. 9. a 14. 1. b						
Cascades	GC 12 GT 15 GD 12 5. 10. a 7. 1. b	GC 40 GT 50 GD 40 3. 10. a 7. 1. b	GC 40 GT 50 GD 40 5. 10. a 7. 1. b	GC 2,5 GT 3 GD 2,5 — a 7. 1. b	GC 14 GT 17 GD 14 25. 10. a 1. 7. b	GC 80 GT 100 GD 80 17. 10. a 7. 1. b	GC 425 GT 425 GD 425 — a 7. 1. b
Enso-Gutzeit							SBS 425 17. 12. a 1. 1. b
Europa Carton	GD 12 — a 7. 1. b						
Finnboard	GC 6-7 % 12-14 5. 10. a 28. 1. b	GC 6-7 % 5. 10. a 27. 1. b	GC 6-7 % 40 5. 10. a 27. 1. b			GC 6 % 5. 10. a 1. 2. b	

(1) a = prisstigningen meddeles kunderne.
b = prisstigningen træder i kraft.

	Tyskland (DM/100 kg)	Frankrig (ffr./100 kg)	Det Forenede Kongerige (£/ton)	Belgien (bfr./kg)	Nederlandene (hfl./100 kg)	Italien (lire/kg)	Danmark (dkr./ton)
Fiskeby	GD 12 1. 10. a 1. 1. b	GD 40 12. 10. a 1. 1. b	GD 40 15. 10. a 1. 1. b	GD 2,5 10. 8. a 1. 1. b	GD 14 8. 10. a 1. 1. b	GD 80 8. 10. a 1. 1. b	GD 425 17. 10. a 1. 1. b
Gruber & Weber	dok. G 7-1						
De Eendracht			40 31. 10. a 28. 1. b				
KNP/Badische	GD 12 6. 12. a 14. 1. b		GD 40 21. 11. a 28. 1. b				
Laakmann	GD 14 november a 14. 1. b		GD 40 2. 11. a 14. 1.	GD 2,5 15. 11. a 14. 1.	GD 14 15. 11. a 14. 1. b		
FS/MM	alle 14 september a 7. 1. b	GC, GD 40 GT 45 13. 9. a 7. 1. b	alle 40 17. 9. a 7. 1. b		alle 14 17. 9. a 7. 1. b		
MM/Eerbeek	alle 14 september a 7. 1. b						
Deisswil (MM)	alle 12 17. 9. a 7. 1. b		GC 40 GT 50 GD 40 19. 9. a 7. 1. b	alle 2,5 17. 9. a 7. 1. b		alle 80 17. 9. a 7. 1. b	
Iggesund Workington (MoDo)	GC 12 6. 11. a 14. 1. b	GC 40 19. 10. a 2. 1. b	GC 40 (6 %) 19. 10. a 28. 1. b	GC 2,5 — 2. 1. b	GC 14 30. 10. a 1. 1. b	GC 90	
Iggesund-Bruks (MoDo)	SBS 12 6. 11. a 14. 1. b	SBS 40 19. 10. a 2. 1. b	SBS 40 19. 10. a 28. 1. b		SBS 12 11. 2. a 1. 4. b		
De Lancey		GC 6 % 8. 10. a 2. 1. b					
Rena			GC 40 — a 28. 1. b				
Sarrió/Saffa	alle 12	GC 40 GT 45 GD 40 5. 10. a 2. 1. b	alle 40 5. 10. a 31. 1. b	alle 2,5 11. 10. a 2. 1. b	alle 14 — a 2. 1. b	alle 90	
Reed P & B (SCA)	GD 12 senere: 7 — a 1. 1. b		GD 40 29. 10. a 28. 1. b				

(1) a = prisstigningen meddeles kunderne.
b = prisstigningen træder i kraft.

	Tyskland (DM/100 kg)	Frankrig (ffr./100 kg)	Det Forenede Kongerige (£/ton)	Belgien (bfr./kg)	Nederlandene (hfl./100 kg)	Italien (lire/kg)	Danmark (dkr./ton)
Feldmühle (Stora)	alle 12 19. 9. a 2. 1. b	GC 40 GT 50 GD 40 20. 9. a 2. 1. b	alle 40 24. 9. a 2. 1. b	alle 2,5 26. 9. a 2. 1. b	alle 14 20. 9. a 2. 1. b	alle 90 — a 1. 1. b	alle 425 — a 2. 1. b
Kopparfors (Stora)	GC 12 19. 9. a 7. 1. b	GC 40 19. 9. a 7. 1. b	GC 40 19. 9. a 7. 1. b	GC 2,5 19. 9. a 7. 1. b	GC 14 19. 9. a 7. 1. b	GC 80 19. 9. a 7. 1. b	GC 425 8. 10. a 7. 1. b
Tampella Española					alle 14 10. 12. a 1. 2. b		
Weig	GD 12 9. 11. a 15. 1. b	GD 40 7. 11. a 15. 1. b	GD 40 — a 15. 1. b	GD 2,5 20. 11. a 15. 1. b	GD 12 DM 13. 11. a 15. 1. b		GD 460 12. 11. a 15. 1. b

Anmærkning: De vigtigste producenter, der leverede til det spanske marked (Cascades, Finnboard, MoDo, Feldmühle og Tampella Española) hævede alle deres priser med 5 pta./kg.

(1) a = prisstigningen meddeles kunderne.
b = prisstigningen træder i kraft.